

Diplomasi Araştırmaları Derneği
Association for Research on Diplomacy

JDR

Journal of Diplomatic Research
Diplomasi Araştırmaları Dergisi

Volume 6 Number 1 July 2024 ISSN: 2687_590X

The Journal of Diplomatic Research

Diplomasi Araştırmaları Dergisi

-Owner on behalf of Association for Research on Diplomacy-

Bariş ÖZDAL (Ph.D.)
Professor at
Bursa Uludağ University
Department of International Relations

-Chief Editor-

Öner AKGÜL (Ph.D.)
Assoc. Prof. at
National Defence University
Atatürk Strategic Studies And Graduate Institute
War Studies Department

-Editors-

Samet YILMAZ (Ph.D.)
Assist. Prof. at
Uludağ University
Dept. of International Relations

Fatma Zeynep ÖZKURT (Ph.D.)
Asst. Prof. at
Nişantaşı University
Dept. of International Relations

Burak GÜNEŞ (Ph.D.)
Asst. Prof. at
Kırşehir Ahi Evran University
Dept. of International Relations

Hazar Vural Jane (Ph.D.)
Assist. Prof. At
İstanbul Aydın University
Department of International Relations

-Editorial Assistant-

Esra Vardar Tutan (Doktor - Ph.D.)
Fatih Başar Kutlu (MA)

Dergi Kapak Tasarımı

Erhan YURT

Mizanpaj

Ali Onur KARA

Tarandığımız İndeksler

CiteFactor
Academic Scientific Journals

ASOS
indeks

Correspondence and Communication

Karaman Mahallesi Tuna Caddesi Karaman Dernekler Yerleşkesi No: 59
Nilüfer - Bursa - Türkiye

bilgi@diplomasiarastirmalari.org.tr
www.diplomasiarastirmalari.org.tr
+90 (224) 294 11 65

Advisory Board (alphabetical order)

Reşat BAYER (Ph.D.)	Associate Professor at Koç University Department of International Relations	Turkey
Paul Arthur BERKMAN(Ph.D.)	Professor at Tufts University, Fletcher School of Diplomacy, Professor of Practice in Science Diplomacy, Director of the Science Diplomacy Center	USA
Burak Samih GÜLBOY (Ph.D.)	Professor at Istanbul University, Department of Political Science and International Relations	Turkey
Mehmet GENÇ (Ph. D)	Professor at Işık University, Department of International Relations	Turkey
Ioannis NIOUTSIKOS (Ph.D.)	Associate Lecturer at University of Piraeus, Department of International Relations	Greece
Tarık OĞUZLU (Ph.D.)	Professor at Antalya Bilim University Department of International Relations, head of Center for Social, Economic and Politics Research (SEPAM) of Antalya Bilim University	Turkey
Özden Selcen ÖZMELEK(Ph.D.)	Assistant professor at Çukurova University Department of International Relations	Turkey
Jeffrey ROBERTSON(Ph.D.)	Assistant professor at Yonsei University, Visiting Fellow at the Asia-Pacific College of Diplomacy (APCD) at the Australian National University (ANU)	South Korea
David SCHRAG (Ph.D.)	Global Studies, University of Illinois at Urbana-Champaign	USA
Joseph SIRACUZA (Ph.D.)	Professor of Human Security and International Diplomacy in School of Global, Urban and Social Studies at Royal Melbourne Institute of Technology-RMIT University, Melbourne, Australia	Australia
Ramesh THAKUR (Ph.D.)	Emeritus Professor at Australian National University, Director of the Centre for Nuclear Non-Proliferation and Disarmament (CNND) in the Crawford School.	Australia
Konstantinos TRAVLOS (Ph.D.)	Assistant professor at Özyeğin University, Department of International Relations	Turkey

ABOUT

Journal of Diplomatic Research (JDR) is an international peer-reviewed academic journal published electronically on a biannual basis by the Association for Research on Diplomacy (DARD). Concordantly, JDR is open to all original studies on international relations, political science as well as theoretical, historical and methodological studies on diplomacy.

GOAL AND SCOPE

The goal of JDR is to present to the audience the studies on diplomatic history, diplomacy theories, diplomacy studies with quantitative, qualitative and integrated research methods, military diplomacy as well as other interdisciplinary diplomatic research and book reviews.

In this context, JDR stands as an international peer-reviewed academic journal bringing together scientists analyzing the phenomenon of diplomacy from all perspectives.

Diplomatic history, diplomatic theory and new diplomacy types form the primary area of investigation. Principally, JDR presents to its audience the information and understanding in the framework of:

Structural problematiques of the subject of diplomacy, latest understandings, theories and concepts on diplomacy, traditional research on diplomacy, diplomacy law and history, case studies on diplomatic processes and negotiations, application of various research methods on diplomatic research

TYPES OF ARTICLES

JDR accepts four different types of articles and book reviews. The articles include:

Original/Research Article: It is a scientific research article explaining an original argument, event or behavior from a specific theoretical perspective by using accurate methodologies. It is aimed to justify a general or a specific behavior based on the methods used, i.e. quantitative, qualitative or integrated methods. The primary objective of original articles within the scope of diplomatic research is to use primary data and appropriate methodology. This type of original and research articles is encouraged by the journal.

Review Article: This type of studies intended merely for introductory purposes, present an extensive summary on a specific event, phenomena or field. Following an extensive literature review with the purpose of informing audience on any subject related to diplomacy, these studies evaluate the current status of events, phenomena or the field. These studies research out to a wide audience and form the basis for original/research articles on the same subject.

Case Study: This type of studies involves the analysis of single cases or the comparison of different cases of similar nature intending to explain various outcomes of such a comparison. Case studies with an appropriate method presents to audience different perspectives and contributes theoretically to the field.

Methodological Study: These studies aim to test a specific method used in different disciplines or currently used in other fields of social sciences in the context of this specific field of research. The original methodologies of various fields such as anthropology, statistics, psychology and mathematics can be used in research on diplomacy.

Book Review: This type of studies aims to form a view on newly published books with a potential to contribute greatly to the field literature, identify differences and similarities with previously published books, and fill in the gap in the literature.

SUBMISSION GUIDELINES

** Articles and book reviews submitted to JDR should comply with APA 6 submission guidelines. Endnote or Mendeley APA 6th applications are suitable with the submission guidelines of the JDR. Detailed information on our journal listed below.

** The main text should include the following format: 1.5 line spacing, Times New Roman with 11 type size.

** Information on the type of the submitted work and the word count should be stated at the top left corner of the main text.

** Word counting includes bibliography and appendix: Number of words for submissions are as follows: original/research article 6.000-10.000, review article, 5.000-8.000, case studies 5.000-8.000, methodological studies 6.000-10.000, book reviews 2.000-4.000.

** Each paper must include 150 words English and Turkish written abstract and 750 words extended English summary if the paper was written in Turkish language.

** References

Authors should comply with the draft of American Psychological Association (APA) publication guideline. Link for APA guideline: www.apastyle.org

** Bibliography

Bibliography should include all the sources referenced to in the text. Journal and book titles should be in italic font. Bibliography should be in alphabetical order by author's surname. If reference is given to the same author's different works, a chronological order (most recent work first) should be followed. Page numbers should be provided for periodicals and chapters in edited books.

HAKKINDA

Diplomasi Araştırmaları Dergisi – Journal of Diplomatic Research (JDR), Diplomasi Araştırmaları Derneği (DARD) tarafından elektronik ortamda, yılda iki kez yayınlanan, uluslararası hakemli bir akademik dergidir. Bu bağlamda JDR, uluslararası ilişkiler ve siyaset bilimi başta olmak üzere diplomasi alanına ilişkin kavramsal, teorik, tarihsel ve metodolojik tüm özgün çalışmalara açıktır.

AMAÇ VE KAPSAM

JDR'nin amacı diplomasi tarihi, diplomasi teorileri, nicel, nitel ve karma araştırma yöntemlerini kullanan diplomasi araştırmaları, askeri diplomasi ve diğer interdisipliner diplomatik araştırmalar ile kitap incelemelerini, akademik bir okuyucu kitlesi ile buluşturmayı amaç edinmiştir. Bu bağlamda JDR, kapsamlı bir çerçevede diplomasi olgusunu tüm açılardan inceleyen bilim insanlarının buluştuğu uluslararası hakemli akademik bir dergidir. Diplomasi tarihi, teorisi ve yeni diplomasi türleri odaklı çalışmalarda JDR'nin temel inceleme alanını oluşturmaktadır. En temel anlamda JDR, okuyuculara aşağıda belirtilen çerçevede bilgi ve fikir sunmaktadır:

Diplomasi konusunun temel problematikleri, diplomasi üzerine en son fikirler, teoriler ve kavramlar, klasik diplomasi çalışmaları, diplomasi hukuku ve tarihi, diplomatik süreçler ve pazarlıklarla ilgili vak'a analizleri, farklı araştırma metodlarının diplomasi araştırmalarına uygulanması

JDR, yukarıda belirtilen çerçevede tarih, siyaset bilimi, uluslararası ilişkiler, hukuk, iktisat, coğrafya, antropoloji, psikoloji, yöntembilim ve ilgili diğer alanların katkısına açık olup, bu alanların akademisyenlerinin birlikte hazırladığı çalışmalarda teşvik edilmektedir.

MAKALE TÜRLERİ

JDR, dört tür makale ve kitap incelemelerini kabul etmektedir. Makale çeşitleri:

Orijinal Makale Çalışması: Özgün bir fikri, olayı ya da davranışı uygun bir metodoloji kullanarak, belirli bir teorik perspektifle açıklayan bilimsel araştırma makalesidir. Nicel, nitel ya da karma yöntemler kullanılarak hazırlanan bu çalışmalarda, kullanılan metoda göre genel ya da spesifik bir davranışın açıklanması amaçlanır. Diplomasi araştırmaları kapsamında orijinal makalelerin, birincil verinin kullanılarak hazırlanması ve uygun bir metodoloji kullanılması öncelikli amaçtır. Dergi kapsamında bu tür orijinal makale çalışmaları teşvik edilmektedir.

İnceleme Makalesi: Bu türden çalışmalarda belirli bir olaya, olguya ya da alana giriş mahiyetinde olup, kapsamlı bir özet sunar. Diplomasi konusunu içeren herhangi bir konuda okuyucuyu bilgilendirme amaçlı geniş bir literatür taraması sonrasında, olayın, olgunun ya da alanın halihazırdaki durumu değerlendirilir. Bu türden çalışmalarda geniş bir okuyucu kitlesine ulaşır ve o alanda yapılacak orijinal araştırma makaleleri için altyapıyı oluşturur.

Vaka İncelemesi: Bu tür çalışmalarda, tek bir vak'ayı ya da birbirine benzer nitelikli iki vak'anın mukayesesini içerecek birbirinden farklı sonuçların nasıl meydana geldiğini açıklar. Uygun bir metodla yazılan vak'a incelemeleri, okuyucuya farklı perspektifler sunabileceği gibi, teorik olarak da alana katkıda bulunmaktadır.

Metodolojik Çalışma: Farklı disiplinlere ait ya da halihazırda sosyal bilimlerin diğer alanlarında kullanılan bir metodun, alanda kullanılarak test edilmesi amacıyla hazırlanmış çalışmalardır. Diplomasi araştırmalarında antropoloji, istatistik, psikoloji ve matematik gibi birçok alanın özgün metodları, bu kapsamda kullanılabilir.

Kitap Krişiği: Bu tür çalışmalarda, alan literatürüne katkı sağlayacağı umulan kitaplar hakkında fikir belirtmek, alanda kendisinden önceki kitaplarla farklarını, benzerlikleri ve literatürde gördüğu boşluğu açıklamak amacıyla yazılır.

YAZIM KURALLARI

** JDR'ye, gönderilen makale ve kitap incelemeleri, APA 6 yazım kurallarına uygun olmalıdır. Endnote ya da Mendeley APA 6th uygulamaları JDR'nin kabul ettiği yazım kurallarına uygundur.

** Gönderilen çalışmalarda 1,5 satır aralığı, 11 punto ve Times New Roman yazı karakterinde yazılmalıdır.

** Gönderilen her bir çalışmanın sol üst köşesine, yukarıda bahsedilen makale türü ve kelime sayısı yazılmalıdır.

** Kelime sayıları kaynakça ve diğer ekler dahil hesaplanır: orijinal araştırma makalesi 6.000-10.000, inceleme makaleleri, 5.000-8.000, vak'a incelemeleri 5.000-8.000, metodolojik çalışmalarda 6.000-10.000, kitap incelemeleri ise 2.000-4.000 kelime aralığında olmalıdır.

** Her bir çalışma için 150 kelimelik Türkçe ve İngilizce özet, eğer çalışma Türkçe ise 750 kelimelik genişletilmiş İngilizce özet gönderimi gerekmektedir.

Örnek yazım kuralları:

** Atıflar

Yazarlar, yararlandığı kaynakların atıf yazımında Amerikan Psikoloji Birliği (APA) yayın kılavuzu taslağına uymalıdır. APA Kurallarına aşağıdaki web adresinden ulaşılabilir www.apastyle.org

** Kaynakça

Kaynakça, metin içinde atıf yapılan kaynakların tamamını içermelidir. Dergi ve kitap isimleri italik olmalıdır. Kaynakça, yazar soyadına göre alfabetik olarak sıralanmalıdır. Bir yazara ait birden fazla esere atıfta bulunulmuşsa yazarın eserleri, en yakın tarihli olandan en eski tarihli olana doğru kronolojik olarak sıralanmalıdır. Süreli yayınlar ve derleme kitaplardaki makaleler için sayfa numaraları belirtilmelidir.

The Journal of Diplomatic Research

Volume 6 Number 1 July 2024

Research Article/Araştırma Makalesi

Editorial Remarks

Öner
AKGÜL

Security Dimension Of Open Balkan: Contemporary Security Challenges As A Chance For Regional Security Platform

1-13

Marjan
GJUROVSKI
Mitko
ARNAUDOV

Churchill's Three Majestic Circles Doctrine and the Foreign Policy of the United Kingdom (1951 - 1955)

14-29

İbrahim Çağrı
ERKUL

Yugoslavya'nın Dağılma Sürecindeki Krizlere Yönelik Yunanistan'ın Politikalarının Analizi

30-49

Gülnur AKIN

Kader
ÖZLEM

Mali'de Devlet İnşasına Postkolonyal Bir Bakış

50-72

Emre AKAR

Uluslararası İlişkiler Disiplininde İngiliz Okulu'nun Gelişimi: Britanya Komitesi'nden Barry Buzan'a ve Ötesine

73-92

Dilek
KARABACAK

Editörden

As the Editorial Board, we are pleased to announce the release of the latest edition of the Journal of Diplomatic Research (JDR), which is published under the auspices of the Association for Research on Diplomacy (DARD).

Our current issue, derived from a rigorous study process, comprises 4 research articles and 1 review article that we believe will make valuable contributions to the subject of diplomacy and international relations.

Marjan Gjurovski and Mitko Arnaudov explore the security aspect of the Open Balkans in their initial essay, which is written in English. In our second piece, İbrahim Çağrı Erkul analyzed Churchill's Three Majestic Circles Doctrine and its impact on the United Kingdom's Foreign Policy between 1951 and 1955. The analysis was conducted in English. Gülnur Akın and Kader Özlem examined Greece's approach to the crises that occurred with the breakup of Yugoslavia in our third piece. Emre Akar analyzed the process of establishing a functioning government in Mali, focusing on the perspective that takes into account the historical legacy of colonialism. Dilek Karabacak's final paper examines the impact of Barry Buzan and his followers on the English School's advancement within the international relations field.

I would like to express my gratitude to all the authors who diligently conduct their research and make excellent contributions to our journal. I also extend my appreciation to our esteemed professors, who meticulously review and evaluate the studies, and the technical staff responsible for preparing our journal for publication.

Assoc. Prof. Öner AKGÜL (Ph.D)

Chief Editor

Editörden

Diplomasi Araştırmaları Derneği (DARD) tarafından yayımlanan Journal of Diplomatic Research (JDR) - Diplomasi Araştırmaları Dergisi'nin yeni sayısını editör kurulu olarak sizlerle paylaşmanın gururunu yaşıyoruz.

Yođun bir çalışma sürecinin sonucu olarak ortaya çıkan son sayımızda diplomasi ve uluslararası ilişkiler alanına katkı sağlayacağını dűřündüğümüz 4 araştırma ve 1 inceleme makalesine yer verilmiştir.

İlk makalemizde Marjan Gjurovski ve Mitko Arnaudov, İngilizce kaleme aldıkları çalışmalarında Açık Balkanların güvenlik boyutunu ele almışlardır. İkinci makalemizde İbrahim ağrı Erkul, İngilizce kaleme aldığı çalışmasında Churchill'in Üç Görkemli Daire Doktrinini ve Birleşik Krallık Dış Politikasının 1951-1955 yıllarındaki değerlendirmesini yapmıştır. Üçüncü makalemizde Gülnur Akın ve Kader Özlem, Yugoslavya'nın dağılma sürecindeki krizlere yönelik olarak Yunanistan'ın politikalarının analizini yapmışlardır. Dördüncü makalemizde Emre Akar, Mali'de devlet inşasını postkolonyal bir bakış açısıyla değerlendirmiştir. Beşinci ve son makalemizde Dilek Karabacak, uluslararası ilişkiler disiplinde Barry Buzan ve Buzan'dan etkilenen kuramcıların İngiliz Okulu'nun gelişimine katkılarını ortaya koymuştur.

alışmalarını büyük bir özenle yürütüp dergimize katkı sağlayan tüm yazarlarımız başta olmak üzere, çalışmaları titizlikle inceleyip hakemlik yapan değerli hocalarımıza ve dergimizin yayın hazırlığından sorumlu teknik ekibe teşekkürlerimi sunarım.

Doç. Dr. Öner AKGÜL

Baş Editör

Security Dimension Of Open Balkan: Contemporary Security Challenges As A Chance For Regional Security Platform

Açık Balkanların Güvenlik Boyutu: Bölgesel Güvenlik Platformu İçin Bir Şans Olarak Çağdaş Güvenlik Sorunları

Marjan GJUROVSKI*

Dr., Ss. Cyril and Methodius University - Faculty of Philosophy

E-mail: marjan.gjurovski@fzf.ukim.edu.mk

 ORCID: orcid.org/0009-0001-9283-3733

Mitko ARNAUDOV**

Dr., Institute of International Politics and Economics (IIPE)

E-mail: mitko@diplomacy.bg.ac.rs

 ORCID: orcid.org/0000-0002-3274-347X

Abstract

The Open Balkan initiative primarily is focused on the cooperation within the economic framework between participating actors. But, bearing in mind reached declarations between Albania, North Macedonia and Serbia related to the cooperation in the fields of security, there are no doubts that this initiative also could provide a contribution in the regional security infrastructure, at this moment between participating states, but later also within the whole Western Balkans region. Leading research question of this paper is whether Open Balkan, as an initiative with pre-dominant economic sign, could also contribute in the process of creation regional security sustainability from the contemporary security threats angle. From the theoretical point of view, contribution of this paper is foreseen in the context of analysis how much regional cooperation in the field of security could contribute in wider security infrastructure. Primarily the research would be focused on the so-called soft-threats, which do not include "traditional" security threats such as territorial integrity, possibilities of foreign aggression, as well as traditional ways of war.

Keywords: Open Balkan, security cooperation, contemporary security threats.

Öz

Açık Balkan girişimi öncelikle katılımcı aktörler arasında ekonomik çerçevede işbirliğine odaklanmaktadır. Ancak Arnavutluk, Kuzey Makedonya ve Sırbistan arasında güvenlik alanında işbirliğine ilişkin varılan mutabakatlar göz önünde bulundurulduğunda, bu girişimin şu anda katılımcı devletler arasında, ancak daha sonra tüm Batı Balkanlar bölgesinde bölgesel güvenlik altyapısına da katkı sağlayabileceğinden şüphe yoktur. Bu makalenin önde gelen araştırma sorusu, ekonomik yönü ağır basan bir girişim olarak Açık Balkan'ın, çağdaş güvenlik tehditleri açısından bölgesel güvenlik sürdürülebilirliğinin yaratılması sürecine de katkıda bulunup bulunamayacağıdır. Teorik açıdan bakıldığında, bu çalışmanın katkısı güvenlik alanındaki bölgesel işbirliğinin daha geniş güvenlik altyapısına ne kadar katkıda bulunabileceğinin analizi bağlamında öngörülmektedir. Öncelikle araştırma toprak bütünlüğü, yabancı saldırı olasılıkları ve geleneksel savaş yöntemleri gibi "geleneksel" güvenlik tehditlerini içermeyen ve yumuşak tehditler olarak adlandırılan tehditlere odaklanacaktır.

Keywords: Açık Balkan, güvenlik işbirliği, çağdaş güvenlik tehditleri.

To Cite This Article/Bu Makaleye Atf İçin: Gjurovski, M.; Arnaudov, M. (2024). Security Dimension of Open Balkan: Contemporary Security Challenges as a Chance for Regional Security Platform. Journal of Diplomatic Research, 6(1), 11-13.

Introduction

Before we focus on the security framework of the Western Balkans, it is important to point out that the theory of the regional security complex starts from the fact that the regional level is the best for understanding security (Luka Glušac 2021, 42). According to understanding of Barry Buzan and Ole Waever, Western Balkans represents regional security sub complex (Glušac, 57) which also has huge influence on the European security mosaic. In that context, sub complexes that are locked into a complex, *id est* surrounded by the units that make up the complex, cannot affect the change of the external boundaries of the complex through their disintegration (Glušac, 51). In attempts to answer the question of why regions arise as a special type of territorial subsystem, one should start from the simple but rarely considered fact, which Hans Muritzen reminds us of, that units (states) are fixed (immobile) rather than mobile. (Mouritzen 1997, 11)

However, the example of the Western Balkans testifies to a different tendency, because even though it is outside the European Union complex, composed of actors that are not members of the EU, as a region that is geographically located in the "womb of the EU" it has a significant influence on security trends both in the Union and on the continent. Based on the experience of the past 34 years, especially in the period during the civil wars in the post-Yugoslav area, it is evident that the security of the European continent is largely in a cause-and-effect relationship with the security circumstances in the Western Balkans, in an indirect as well as a direct correlation. It is also evident from the official EU documents, created within the framework of European Commission, „A credible enlargement perspective for and enhanced EU enlargement with the Western Balkans“ in which it is stated that „EU membership for the Western Balkans is in the Union’s very own political, security and economic interest, it is a geostrategic investment in a stable, strong and united Europe based on common values“. (European Commissions 2018, 3)

Security cooperation in the Western Balkans in the last 30 years, after the collapse of the Socialist Federal Republic of Yugoslavia, has been marginalized in such a way that there has always been a more pronounced interest in cooperation in this domain with partners outside the region, as opposed to a pragmatic approach and the creation of a regional security infrastructure.

There are three key causes of such a situation: civil wars in the territory of the former Yugoslavia, which have contributed to a pronounced negative peace in regional frameworks, mistrust between political elites, as well as political abuse of nationalism, which has contributed to an increasingly pronounced distancing of some actors from other actors in the Western Balkans. With pronounced political hostilities, open questions from the recent war past and the pervasive phenomenon of mistrust, cooperation in the field of security has become almost impossible in the Western Balkans. Later, that invisible line of separation in terms of security was additionally strengthened, bearing in mind that certain countries in the region became NATO member states, that NATO established its mission of unlimited time scope in Kosovo, while at the same time Serbia tried to preserve its military neutral position. bearing in mind the intervention of NATO forces in 1999, as well as the marked mistrust of Serbian society and the public when it comes to this military and defense alliance.

But the goal of this work is not to determine the causes of insufficient cooperation in the area of security in the Western Balkans, but to try to recognize the possibilities of cooperation in this domain from the point of view of contemporary security challenges. In fact, the essence of the work is to answer the question of whether modern security challenges, such as migration, human trafficking, natural disasters, cyber security and terrorism can represent a common denominator for the creation of a platform for cooperation in the field of security in the Western Balkans, specifically in this work, through the analysis

of capacities for security cooperation within the framework of the Open Balkan. The fact is that not all actors in the Western Balkans are included in the Open Balkan initiative, so Bosnia and Herzegovina, Kosovo and Montenegro are not participating, but this makes this paper even more relevant because it opens up the possibility to analyze the potential of security cooperation within the framework of the Open Balkan as an initiative in which currently participate two NATO member states and one state that pursues a policy of military neutrality.

With this we will encourage a double debate in security science from the contemporary security challenges point of view: first, the debate will be focused on the question do the contemporary security challenges automatically generate security cooperation between political entities, regardless of their national security policy and strategy; secondly, how regional integration in the field of security contributes to the strengthening of the regional security environment, and thus the national security of the political entities in the certain region, in this case the Western Balkans. Through the analysis of the level of cooperation in the field of security within the framework of the Open Balkan, we will try to explain why comprehensive regional integration and cooperation in the field of dealing with contemporary security challenges in the Western Balkans is desirable and how much it actually contributes to the creation of a sustainable regional security environment, bearing in mind the basis for building trust at three levels: between political elites, then between political entities and finally, comprehensively at the level of societies.

Do Contemporary Security Threats Recognize National Borders Or Military Blocks?

In modern security strategies, especially in powerful and developed countries, apart from "traditional" security issues, such as ensuring political independence and territorial integrity, modern security threats and challenges that go

beyond the domain of national borders are also analyzed. In this sense, developed countries deal with security issues, threats and challenges that may arise as a result of inefficiency and ineffectiveness of internal institutional infrastructure, as a result of internal political instability, as a result of economic crises, as a result of health crises and pandemics, as a result of natural disasters.

From the other side, contemporary study of the possibilities of small states to resistance to security threats is far from being understood that it boils down to the classic policy of balancing and developing own military potential (Gajić 2020, 63). In fact, we are talking about security threats and risks that do not recognize national borders and whose consequences, due to the all-pervading process of globalization, also have an all-pervading effect in one region, but also in wider geographical frameworks. The characteristics of the problems facing international actors (including regional), foremost of which is the regional tendency to various challenges, so that the local problem does not remain confined to the national borders of the state and that the prosperity and stability of a particular state is closely linked and mutually dependent on the situation of neighboring countries. (Mosbah 2017, as cited in Al-Jader & Jaafar 2022, 2177)

The financial crisis of 2008, which arose within the framework of the banking sector in the USA, represents one of the most modern examples of the global spread of the crisis, respectively, its all-pervading impact on the banking sector in countries that are thousands of kilometers away from the USA in a geographical and territorial context. In this sense, the Covid-19 pandemic is also a good example for understanding the impact of modern crises and their all-pervasive nature of threat in terms of security. But we have to note that even "traditional" security threats in the modern globalized world have an all-pervasive impact, respectively, consequences on political entities that have no geographical

connection to the security threatened area. This thesis is evidenced by the wars on the soil of the Middle East and North Africa during the second decade of the 21st century. As a result, these wars have produced huge, multi-million waves of refugees and migrants, which directly and indirectly threatened the security infrastructure in the countries that were on the so-called migrant and refugee routes. Therefore, the system of global, regional or national security in the 21st century should be perceived comprehensively. This is why it should be integrated, and thus combine and consolidate various security actors and areas of activity into an internally coherent whole. Thanks to the synergy effect achieved in this way, greater effectiveness of counteracting and fighting various threats, both military and non-military, will be ensured. (Polcikiewicza et al 2019, as cited in Wyrebek 2022, 121)

When we talk about direct and indirect ways of endangering the security mosaic in countries that were on migrant and refugee routes, we can use the example of the countries in the Western Balkans region. These countries were indirectly threatened because their economic and political systems were faced with unexpected challenges that caused large economic expenditures for developing countries, while, on the other hand, they simultaneously caused internal political tensions along the lines of political blocs that consider it is necessary to open state borders for migrants and refugees and the so-called conservative political blocs that explicitly demanded the "rejection" of migrants and refugees through various military and police measures, including the construction of multi-kilometer fences on state borders as an appropriate method to deal with the migrant and refugee crisis. And when it comes to direct threats that endanger the security mosaics of countries on migrant and refugee routes, it is important to point out that these political entities were simultaneously faced with an increase in crime rates through illegal crossings of refugees and migrants, through human trafficking, through the creation of cartels

that deal with human trafficking and illegal routes for the transport of migrants and refugees, up to the abuse of migrants and refugees through their forced involvement in human trafficking and the sale of illegal substances, such as drugs.

Perhaps in this context, on the example of the migrant crisis, we could find a best place for analyzing the questions posed by Marjan Gjurovski and Trajan Gocevski, namely: For whom to provide security? What does security refer to? From whom to protect? From which sources of threats, threats and risks? And finally with what means and resources to do it (Gjurovski, Gocevski, 50)? The above mentioned examples represent a clear indication of the pervasive character of the consequences of modern security risks and threats, and in this context this paper will serve as a good academic basis for providing an answer to the question of why regional security cooperation and integration contribute to regional security sustainability and how modern security risks actually exert pressure to rational and pragmatic political elites for cooperation in the domain of security at the regional level.

Security Dimension Of The Open Balkan

According to Ivana Jovanović, management and security of borders in Europe, migration and free movement of persons, especially in neighboring regions that are in the process of post-conflict stabilization or preventive international monitoring, represents a significant challenge for European states and European regional arrangements and organizations dedicated to peacekeeping (Jovanović 2015, 11). In that context, apart from the political-military dimension, border management and control are also connected to two other dimensions - economic and human.

The economic dimension refers to border management and unified and complementary control systems through the cooperation of participating states, which aim to prevent illegal economic activities and illegal trade (narcotics and other illegal means, cross-border crime,

human trafficking). Finally, the management and control of borders today is inextricably linked to the human dimension of security, in terms of respecting and realizing basic human rights (Jovanović, 13).

In addition to the historically ubiquitous military threats, small states today are facing numerous non-traditional types security threats such as terrorist activities, hybrid threats, as well as a whole range of economic, societal and environmental threats (Gajić 2020, 69). Small states today are faced with security challenges, risks and threats that a society does not interpret as a danger to the survival of the state, both such threats, risks and challenges in the long term period contribute to the erosion of an institutional system and the state system.

The threats faced by small states in the modern international system go beyond the classic military threats, interconnected economies, online infrastructure, and diasporas all present new challenges to state security that require nuanced solutions (Crandall 2014, 30). Among the contemporary threats faced by small and micro states are political corruption, political clientelism and abuse of public institutions for party purposes, which in the long run makes the public system unprofessional, ineffective, and therefore ineffective for the needs of its citizens.

It is actually directly related to internal security, which refers to the smooth functioning of the constitutional order, respectively the social, economic and legal system, and the protection of other goods, values and objects (Gajić 2020, 65). In fact, we are talking about numerous modern security challenges that require huge resources for preventive action, which small and micro states, which are most often, in the economic sense, developing countries, do not have enough, and require huge budget expenditures to deal with them.

When it comes again for the security of borders in Europe, the stability of former conflict areas, including the Western Balkans, is particularly important. As the Minister of Foreign Affairs Ivica Dacic, on behalf of the Republic of Serbia, which presided over the OSCE in 2015, stated during 2014 in the priorities of the future presidency, that the region of the Western Balkans, which for many years faced wars, hostilities, sanctions, foreign interventions, and serious violations of human rights, will be given special attention.¹ It is important to emphasize that European and Balkan security are closely and inextricably linked, especially in the context of modern security threats. This was confirmed by the Secretary General of the Regional Cooperation Council (RCC), Majlinda Bregu, who stated in Paris in 2021 that the security challenges of the European Union and the Western Balkans are increasingly connected due to a series of new global threats (Beta/Danas 2021).

In this context, the security dimension of the Open Balkan can contribute to the process of creating a regional security platform in the Balkans that will make the security mosaic in the region more sustainable in the long term, in the economic sense it will contribute to reducing the costs of the participating actors, and in the political sense it will contribute to increasing trust between the political elites in the region. Actual US Ambassador to Serbia Christopher Hill at the conference "Regional security challenges and events in the countries of the Western Balkans", has pointed out that the meaning of the "Open Balkan" is to create a sense of community and a way of functioning with the neighbors, and that the initiative contributes to good neighborliness and facilitates the flow of movement across borders (RT Balkan 2023).

From the point of view of the signed agreements and declarations by the leaders of the participants of the Open Balkan, we will find that it is not only an economic regional initiative, but also

¹ Priorities of Serbia's OSCE chairmanship presented by Minister Dacic at a special OSCE meeting. Available at: <http://www.mfa.gov.rs/sr/index.php/o-ministarstvu/ministar/govori/13932-2014-07-15-11-0327?lang=lat> op. cit.

an initiative that deals with certain issues of contemporary security threats. Before we list the signed memorandums and agreements within the Open Balkan framework, indirectly related to contemporary security issues, we have to stress out that “the geographical factor is one of the most important factors that constructs the security complex, because geographical proximity tends to generate security interaction between neighbors more than interaction between countries located outside the region”. (Al-Jader & Jaafar 2022, 2181)

This is evidenced by the Agreement on Cooperation in Civil Emergency Situations signed in July 2021 (CCS Open Balkan 2019). Serbia, North Macedonia and Albania also signed the Operational Plan in the field of civil protection, which is actually a continuation of the previously signed agreement. The operational plan envisages the establishment of permanent communication channels through national operational centers. This plan also envisages the organization of joint seminars, conferences, exercises, round tables, trainings, including the exchange of good practices and experiences (CCS Open Balkan 2019). This agreement specifically provides mechanisms and procedures for planning and implementing measures to protect against floods, earthquakes, fires, environmental pollution, vessel accidents, radiological hazards, various pandemics, industrial and other disasters. Also it is agreed mutual notification and exchange of information about the threats, occurrence and consequences of a possible disaster, including the provision of mutual assistance in rescuing and eliminating the consequences of disasters by the company and air forces and vehicles for intervention in cases of mass fires, earthquakes and other disasters, as well as education and training of personnel of protection and rescue services units, fire protection units as well as other members of rescue teams through briefings, courses, trainings, seminars and other forms of cooperation, as well as organizing and conducting joint rescue and assistance exercises, including the exchange of scientific and technical

data, as well as other documents of importance for disaster protection, up to cooperation in the development and production of rescue and assistance equipment (Cooperation Agreements 2021, 1).

Actually it is about so-called ecological security threats, respectively, according to Jaap de Vilde, security threats that are not caused by human activities, such as volcanic eruptions, earthquakes, typhoons, meteor strikes and the like (Ejodus 2012, 201), respectively about contemporary security threats, regarding which the leaders of the Open Balkan have taken concrete and defined measures. Also, in the declaration from Ohrid, adopted on November 10, 2019, one of the key priorities regarding security within the framework of the Open Balkan is the strengthening of cross-border cooperation in the field of security, and the strengthening of cross-border cooperation of police authorities in the fight against transnational crime, as well as in areas of terrorism, including the strengthening of cross-border cooperation in the areas of migration and civil emergencies (CCS Declaration from Ohrid, 3).

It is clear that the Open Balkan, as a regional initiative, has acquired a certain security dimension, bearing in mind the agreements signed by the participant-states, which concern numerous contemporary security challenges that are not directly related to security in the traditional interpretation of hard power, defense and threats to territorial integrity, as well as military be able to. (Arnaudov 2023, 52)

The security dimension of the Open Balkan has been already proven in practice by providing mutual assistance in the fight against the Covid-19 pandemic. In the National Security Strategy of Serbia, it is emphasized that “epidemics and pandemics of infectious diseases can threaten the population of the Republic of Serbia and carry the risk of severe economic and social consequences, and infectious disease epidemics, in addition to being unusual in terms of number, time, place and affected population, can also cause an increase in

the number of patients with complications, the appearance of severe clinical forms of the disease, infectious diseases, and death" (National Security Strategy, 2019).

When it comes to the importance of pandemics in national strategic documents within the Open Balkan framework, we have to point out that North Macedonia in its national document „Defense Strategy“ from 2020, in the chapter related to “threats, challenges and risks”, states that pandemics, among others, are the most significant risks facing that country. (“Стратегија за одбрана на Република Северна Македонија” 2020, 6) That is why, in the same strategic document, it was stated that “effectively dealing with epidemics” is one of the main defense goals of North Macedonia. (“Стратегија за одбрана на Република Северна Македонија” 2020, 9) The importance of pandemics, as a contemporary security threat is also pointed out in the National Security Strategy of the Republic of Albania in which “different epidemics” are listed as internal risks and threats. (“The National Security Strategy of the Republic of Albania” 2004, 11) In the same national document of the Republic of Albania it is stated that “prevention of epidemic and massive diseases in the field of health will enable environmental and public health protection.” (“The National Security Strategy of the Republic of Albania” 2004, 18)

In this context, the Open Balkan served as a kind of security platform, which enabled the participants of this initiative to provide assistance to each other in the fight against the covid 19 pandemic, specifically, Serbia, by providing medical assistance to North Macedonia, enabled the Macedonian authorities to face timely and effective this modern security challenge thanks to this regional initiative, based primarily on economic postulates.

In addition, we have to emphasize the importance of coordination within the framework of the Open Balkan initiative in the field of contemporary migration flows through the so-called Balkan

routes, which during 2014 and 2015 were relevant not only at the regional but also at the wider European level. Strengthening the cross-border cooperation of the participants of the Open Balkan in this area greatly contributes not only to the better coordination of migration flows throughout the region, where the safety of people is significantly threatened due to the existing migration flows, but also to prevention, with the aim of providing double protection, namely, on the one hand, the protection of citizens in the region, and on the other hand, the protection of migrants whose lives are most often threatened due to the pervasive phenomenon of human trafficking, but also due to illegal migration routes.

It is actually about security challenges, risks and threats, which are also defined in the National Security Strategy of the Republic of Serbia from 2019, which states that “mass illegal migration represents a significant security risk, bearing in mind that the migrant crisis and illegal migration in combination with organized crime and the strengthening of religious radicalism can lead to the emergence of security threats, especially if the Republic of Serbia, as a transit country, is forced to take over, even temporarily, the care of migrants whose number exceeds its economic and organizational capacities” („National Security Strategy of the Republic of Serbia“ 2019).

In this context, cooperation within the framework of the Open Balkan, bearing in mind the fact that all current participants in the initiative are actually transit countries on migrant routes, greatly contributes to the improvement of security circumstances in each country individually, but also in the entire regional context. Cooperation in the framework of security was further encouraged by the new circumstances and the beginning of the war in Ukraine. The security crisis, which at the same time caused an energy crisis on a global level, required a response from actors in the Western Balkans, as well as actors within the framework of the Open Balkan.

Thus, in the past year, energy security has officially become a security domain through which participants of the Open Balkan promote mutual cooperation. In this context, we must point out that the energy deficit is often treated as a threat to national security, because without a sufficient amount of energy, the state can experience an economic, political and social collapse (Ejdus 2012, 172). Moreover, without a reliable supply, the state cannot organize its defense system, nor can it maintain internal stability and security (Ejdus 2012, 172). Energy security is mentioned not only in academic literature as one of the modern security sectors, but also in the National Security Strategy of the Republic of Serbia, where it is said that “the energy security of the Republic of Serbia can be threatened by the disruption of stable and regular supply of energy from other countries.” From that perspective, also, in the Albanian security strategy it is stressed out that stable utilization of natural resources, as a strategic priority of security in the Albanian Republic. (“The National Security Strategy of the Republic of Albania” 2004, 18)

When it comes to the participants of the Open Balkan, in the newly emerging security circumstances on European soil, energy security is also one of the current topics within the framework of this initiative. It is about Serbia’s initiative to form a joint working group for cooperation in the energy crisis and participation in strategic projects, which will in practice deal with solving problems during the winter, but also potential cooperation on large strategic projects (Euronews/Tanjug 2022).

For many years, and especially during the Cold War period, security studies have been dominated by theories that explained security relying mainly on military-political aspects, often overemphasizing the undoubted importance and influence of great powers on the security dynamics of different regions and almost completely neglecting local

actors and methods. on which they form the same region. (Vučić & Milenković, 2014, 423) In a theoretical sense, perhaps Barry Buzan has most clearly explained the necessity of cooperation in the field of security, pointing out that patterns of security relations at the regional level often have their own dynamics, which do not have to be decisively determined by the structure of the international system. One of these approaches is the Theory of Regional Security Complexes which was developed by Ule Waver and Barry Busen with the aim of neutralizing the tendency of (neo) realists to reduce the importance of the regional level in security analysis, but also the tendency of advocates of deterritorialization, i.e. globalists, to neutralize this level.²

The basic idea of this theoretical approach is to place regional subsystems (complexes) as objects of security analysis. (Vučić & Milenković, 2014, 424)

Actually, we are talking about the regional security complexes of a group of states, whose primary security concerns, according to Buzan, are sufficiently interconnected that their national security cannot realistically be viewed separately (Buzan 1983, 253). If we analyze the security and defense performances of small states, according to the definition given by Rothstein, who says that a small Power is a state which recognizes that it cannot obtain security primarily by using its own capabilities, and that it must rely fundamentally on the aid of other states, institutions, processes, or developments to do so; the Small Power’s belief in its inability to rely on its own means must also be recognized by the other states involved in international politics and such thesis bring into relation with the possibilities within Open Balkan initiative, then we could make sustainable the opinion of the real capabilities of mentioned initiative in the security context, without analyzing it from the political point of view (Keohane 1969, 293).

² Neorealism assumes that the global is equal to the systemic, and if different and strong subsystems are allowed, the system cannot be a sufficient system, that is, complete. As Waltz noted, “a subsystem-dominant system is no system at all.” Kenneth Waltz, *Theory of International Politics*, Center for Civil-Military Relations, Belgrade, 2008, p. 68.

Conclusion

The Open Balkan as an initiative with an economic sign represents an excellent platform for establishing regional cooperation within the framework of the Western Balkans in the field of security. The countries in the Western Balkans are not facing so-called traditional security threats and risks in the last twenty years. But they are increasingly faced with modern security risks and threats that do not recognize national borders, including borders in the Western Balkans, which also affect and have a direct impact on endangering political independence, economic sustainability, and thus stability in society. In fact it is a context that show outlines of the Open Balkan that could be recognized as a platform that, through economic cooperation, can contribute to increasing trust between the political elites in the region, and thus to establish of acceptable political momentum for deepening cooperation in various domains and security sectors that will make sustainable not only security mosaic in the regional context, but also will improve it, and thus modernize it in terms of efficiency and effectiveness. Modern security challenges, risks and threats do not recognize national borders, nor do they recognize the borders of military alliances or the borders of military-neutral countries. In this context, and on the example of contemporary global crises, such as health pandemics, economic and financial crises on a global level, it is very realistic to establish and deepen cooperation between the countries of the Western Balkans region, within the Open Balkan initiative, in preventive action, but also in dealing with the aforementioned crises, without regardless of the national choice of the actors in the region in the context of security and defense policy.

In a theoretical sense, the Open Balkan initiative can serve as a platform for the creation of a regional integrated sub-complex that will deal with security issues appeared as a consequence of contemporary security challenges, risks and threats. In practice and in essence, this is

impossible due to the following factors:

- Open Balkan lacks inclusiveness in the context of the comprehensiveness of actors in the Western Balkans
- Open Balkan lacks political trust due to the different positions of actors on key regional disputes, such as the dialogue between Belgrade and Pristina
- Open Balkan lacks a common political determination in the context of security, some actors are in favor of Atlantic (NATO) integration, some are already part of Atlantic security structures (NATO), while some are committed to conducting a neutral security policy in the context of non-alignment with any existing regional or international security organizations
- Open Balkan lacks social understanding, within the framework of the societies of the actors of the Western Balkans, about why regional security platforms are important and effective in the process of facing contemporary security issues.

Therefore, in this paper we offer several recommendations that will , potentially, enable sustainable solutions in the context of regional cooperation in the field of security within the given framework and conditions of existence of the Open Balkan:

- integrated cooperation of all six actors in the Western Balkans (participants and non-participants of the Open Balkan initiative) in dealing with contemporary security risks, challenges and threats through an approach at the local level (at the level of sub-regions, at the level of local self-government units)
- integrated cooperation of all six actors in the Western Balkans (participants and non-participants of the Open Balkan initiative) in dealing with modern security risks,

challenges and threats, strictly excluding so-called traditional threats (endangerment of territorial integrity and political sovereignty)

- integrated cooperation of all six actors in the Western Balkans (participants and non-participants of the Open Balkan initiative) in dealing with contemporary security risks, challenges and threats through the so-called mentoring model (implementation of joint projects at the level of national/state institutions dealing with security issues under mentorship and financial support EU institution/or other international institution or organization)
- integrated cooperation of all six actors in the Western Balkans (participants and non-participants of the Open Balkan initiative) in dealing with contemporary security risks, challenges and threats through the “least common denominator” model (example: cooperation in dealing with the challenges of cross-border migration)

References

- Al-Jader, S. Z., & Jaafar, Z. G. (2022). The Thesis of Merging The Regions: An Approach to The Concept of The Regional Security Complex. *Journal of Positive School Psychology*, vol. 6 no. 7, 2177-2185. <https://journalppw.com/index.php/jpsp/article/view/11714/7579>.
- Arnaudov, M. (2023). The role of the Open Balkans in current regional relations from the strategic policy and European integrations perspective. *Напредак*, vol. 4, no. 1, 46-58. <https://doi.org/10.5937/napredak4-42842>.
- Beta/Danas. (2021). "Bregu: Bezbednosni izazovi EU i Zapadnog Balkana sve uže povezani - Region - Dnevni List Danas." *Danas.rs*. <https://www.danas.rs/svet/region/bregu-bezbednosni-izazovi-eu-i-zapadnog-balkana-sve-uze-povezani/>.
- Buzan, B. (1983). *"People, States and fear: The National Security Problem in International relations"*, Brighton: Wheatsheaf.
- Chamber of Commerce of Serbia. Ohrid Declaration. (2019). available at: https://api.pks.rs/storage/assets/Deklaracija_Ohrid1.pdf.
- Crandall, Matthew. (2014). *"Soft Security Threats and Small States: The Case of Estonia"* *Defence studies*, vol. 14, 2014 - Issue 1, 30-55.
- Euronews/Tanjug. (2022). "North Macedonia and Albania accept Serbia's initiative for forming a work group for the cooperation in the energy crisis". *Euronews*, July 25, 2022. <https://www.euronews.rs/srbija/politika/56895/severna-makedonija-i-albanija-prihvatile-inicijativu-srbije-za-formiranje-radne-grupe-za-saradnju-u-energetskoj-krizi/vest>.
- European Commissions. (2018). A Credible Enlargement Perspective for and Enhanced EU Engagement with the Western Balkans. In *neighbourhood-enlargement.ec.europa.eu*. Directorate General for Neighbourhood and Enlargement Negotiations. Retrieved March 15, 2024, from https://neighbourhood-enlargement.ec.europa.eu/system/files/2019-03/western_balkans_strategy_brochure.pdf.
- Gajić, Aleksandar Saša. (2020). *"Security Strategies of Small States in the Modern World: The Case of Serbia"* *Politika nacionalne bezbednosti - 2/2020, Year XI*, vol. 19, 63-87.
- Glušac, Luka. (2021). "Koncept insulatora u teoriji regionalnog bezbednosnog kompleksa." Edited by Nevena Šekarić and Vladimir Trapara, January, 41-70. https://doi.org/10.18485/iipe_regbezb.2021.ch2.
- Gocevski, Trajan, and Gjurovski Marjan. 2017. *"Euro-Atlantic Integration Security Key - Economic Development and International Security"*. Skopje: Faculty of Security Studies.
- Jovanović, Ivana. (2015). "OEBS i savremeni izazov upravljanja i bezbednosti granica." In *OEBS i savremeni bezbednosni izazovi*, 129. Beograd: Fiducia 011 print: Organizacija za evropsku bezbednost i saradnju Misija u Srbiji. <https://www.osce.org/files/f/documents/b/f/216971.pdf>.
- Keohane, Robert O. (1969). "Review of Lilliputians' Dilemmas: Small States in International Politics", by George Liska, Robert E. Osgood, Robert L. Rothstein, and David Vital. *International Organization* vol. 23, no. 2, 291-310. <http://www.jstor.org/stable/2706027>.
- Mouritzen, Hans. (1997). *The Future of International Relations*, Routledge, London.
- National Security Strategy of the Republic of Serbia. (2019). Available at: http://www.parlament.gov.rs/upload/archive/files/lat/pdf/akta_procedura/2019/2206-19%20-%20Lat..pdf.

RT Balkan. (2023). "Hil Podrşao 'Otvoreni Balkan': Stvara dobrosusedstvo, ujedinjuje, olakşava kretanje preko granica." *RT Balkan*. lat.rt.rs. May 3, 2023. <https://lat.rt.rs/srbija-i-balkan/29606-otvoreni-balkan-hil/>.

The National Security Strategy of the Republic of Albania. (2004). In *files.ethz.ch*. Republic of Albania - Ministry of Defence. Retrieved March 15, 2024, from https://www.files.ethz.ch/isn/155586/albania_english-2004.pdf.

Vučić, S., & Milenković, M. (2014). Macedonia: Factor of stability or instability in the regional security subcomplex Western Balkans? *Međunarodni Problemi* vol. 66 (3-4), 423-442. <https://doi.org/10.2298/medjp1404423v>.

Vujinović, Nikola. (2012). "Ejdus Filip: International Security - Theories, Sectors and Levels, *Official Gazette and Belgrade Center for Security Policy*, Belgrade, 2012." *Godišnjak Fakulteta političkih nauka* 6, no. 8, 193-195.

Waltz, Kenneth. (2008). *Theory of International Politics*, Center for Civil-Military Relations, Belgrade.

Wyrebek, H. (2022). National Security Challenges and Threats. *Wiedza Obronna*, 279(2), 109-122. <https://doi.org/10.34752/2022-e279>.

Стратегија за одбрана на Република Северна Македонија. (2020). In *mod.gov.mk*. Службен Весник на Република Северна Македонија. Retrieved March 15, 2024, from https://mod.gov.mk/inc/uploads/2021/06/SLU@BEN_VESNIK_NA_RSM_br._75_od_24.03.2020.pdf.

Churchill's Three Majestic Circles Doctrine and the Foreign Policy of the United Kingdom (1951 - 1955)

Churchill'in Üç Görkemli Daire Doktrini ve Birleşik Krallık Dış Politikası (1951- 1955)

İbrahim Çağrı ERKUL*

*Dr. Öğr. Üyesi, Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi, İİBF, Uluslararası İlişkiler Bölümü

E-mail: ibrahimcagrierkul@osmaniye.edu.tr

 ORCID: orcid.org/0000-0003-4501-4302

Abstract

In 1948, when the Conservative Party was in opposition, Winston Churchill made a speech known as the 'three circles.' He mentioned three circles that he found essential for the foreign policy of the United Kingdom (UK). These circles comprise the Commonwealth/British Empire, the English-speaking world, including the United States of America (USA), and a united Europe. Using its unique position, the UK would not belong to any circle and would build its global actorness by establishing the balance between these circles and their connections. Churchill's doctrine was followed by many British Prime Ministers who served after him. This article argues that Churchill's doctrine, which has a dominant place in the UK's foreign policy, has been problematic from the beginning. An unelaborated speech by Churchill was so embraced among leaders of the UK because the doctrine prevented criticism that the UK had failed to find a new path in its foreign policy after the Second World War. For this reason, leaders continued to adhere to the doctrine put forward by Churchill rather than seeking a new global role.

Keywords: Churchill, Three Circles Doctrine, United Kingdom, Foreign Policy.

Öz

Winston Churchill Muhafazakâr Parti'nin muhalefette olduğu 1948'de yaptığı ve 'üç halka/daire' olarak anılan konuşmasında, Birleşik Krallık dış politikası için önemli bulduğu üç daireden bahsetmiştir. Bunlar sırasıyla; Commonwealth/Britanya İmparatorluğu, Amerika Birleşik Devletleri'nin (ABD) de dahil İngilizce konuşulan dünya ve birleşik bir Avrupa'dan oluşmaktaydı. Doktrine göre Birleşik Krallık, her üç dairenin kesişim yerinde bulunduğu için benzersiz bir konuma sahipti. Birleşik Krallık, bu benzersiz konumunu kullanarak, hiçbir daireye ait olmayacak ve küresel aktörlüğünü bu daireler arasında kurduğu dengenin yanında daireler arasındaki bağlantıları sağlayarak inşa edecekti. Churchill'in ortaya koyduğu bu doktrin, kendisinden sonra görev yapan çok sayıda Birleşik Krallık Başbakanı tarafından da takip edilmiştir. Makale, Birleşik Krallık dış politikasında baskın bir yere sahip olan bu doktrin en başından itibaren sorunlu olduğu iddiasındadır. Churchill'in detaylandırılmamış bir konuşmasının karar vericiler arasında bu kadar sahiplenilmesinde, doktrin varlığının Birleşik Krallık'ın İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra dış politikasında yeni bir yol bulamadığı yönündeki eleştirileri engellemesi önemli bir yer tutmaktadır. Bu sebeple liderler yeni bir küresel rol aramak yerine, Churchill'in ortaya koyduğu doktrine bağlı kalmaya devam etmişlerdir.

Anahtar Kelimeler: Churchill, Üç Daire Doktrini, Birleşik Krallık, Dış Politika.

To Cite This Article/Bu Makaleye Atf İçin: Erkul, İ.Ç. (2024). Churchill's Three Majestic Circles Doctrine and the Foreign Policy of the United Kingdom (1951 - 1955). *Journal of Diplomatic Research*, 6(1), 14-29.

Introduction

The doctrine of the Three Majestic Circles or the Three Circles emerged with a speech made by Churchill in 1948. The first circle mentioned in this speech is the British Commonwealth/the British Empire, and the second is the English-speaking world, including the USA. Although Churchill prefers “the English-speaking world” here, it should be taken into consideration that the subject is the USA. Finally, the third circle is a united Europe. According to Churchill, the UK was the only country with a large share in these three circles; in this respect, the UK is located at the intersection of the circles. Churchill intended to maximize the power of the UK by taking advantage of the unique position that he believed his country had. Considering the doctrine, Churchill had to ensure that the UK should take an essential role in these circles, establish a balance between these circles, and link these circles together.

As Sanders stated, Churchill’s Three Circles Doctrine was not limited to his prime ministry and was followed by many prime ministers after him. In this context, despite the loss of power the foreign policy of the UK has been tried to be formed based on this strategy for a long time (Sanders, 1989: 1). At this point, the article attempts to answer two critical questions: Was Churchill’s Three Circles Doctrine successful? Why was Churchill’s doctrine important in the past, and how does it remain popular today?

This article aims to reveal that the Three Circles Doctrine was problematic from the beginning as an undetailed foreign policy doctrine. It is claimed that despite the problems it caused, the adoption of the Three Circles Doctrine by Churchill and his successors was related to the fact that this doctrine presented a fancy image to decision-makers in the foreign policy of the UK. This doctrine reassured the leaders as it prevented criticism that the UK could not find a new path to its foreign policy after the Second World War. However, it also meant that behind the created image, Churchill

and his successors missed the opportunity to find new global roles for the UK, which was extremely problematic and a significant loss for the country.

This article, which examines Churchill’s Three Majestic Circles Doctrine based on the foreign policy of the UK, consists of three parts, except the introduction and conclusion. In the first part, why and for what reason Churchill put forward this doctrine is detailed. Subsequently, whether Churchill was able to achieve harmony between discourse and practice was questioned based on his doctrine. Finally, an answer sought whether Churchill’s doctrine was successful.

Understanding Churchill’s Three Majestic Circles Doctrine

Churchill’s speech dated 9 October 1948 at an event of the Conservative Party known as ‘three majestic circles’ or ‘three circles’ remains essential for academics interested in the UK’s foreign policy. In this speech, Churchill mentioned the existence of “three majestic circles” that he believes are important for the UK’s foreign policy:

“...The first circle for us is naturally the British Commonwealth and Empire, with all that that comprises. Then there is also the English-speaking World in which we, Canada, and the other British Dominions and the United States play so important a part. And finally there is United Europe. These three majestic circles are coexistent and if they are linked together there is no force or combination which could overthrow them or even challenge them. Now if you think of the three inter-linked circles you will see that we are the only country which has a great part in every one of them. We stand, in fact, at the very point of junction, and here in this Island at the centre of the seaways and perhaps of the airways also have the opportunity of joining them all together. If we rise to the occasion in the years that are to come it may be found that once again we hold the key to opening a safe and happy future to humanity, and will gain for ourselves gratitude and fame.” (Churchill, 2013: 374).

If this quote from Churchill's speech is considered, it states that three circles are interlinked. The first circle is the British Commonwealth and the British Empire, the second is the English-speaking world, including the USA, and the third is a united Europe. According to Churchill, the only country that had a large share in these three circles was the UK, and in this respect, the UK is located at the intersection of the circles.

It is necessary to explain why Churchill found these three circles important for the foreign policy of the UK. As can be seen, according to Churchill's Three Circles Doctrine, the global actorness of the UK would be achieved through various combinations between the Commonwealth, the USA, and Europe, rather than the independent power of the UK (Garnett et al., 2018: 102). As Deighton stated, Churchill determined the three circles considering the essential principles of the UK's foreign policy. At the same time, Churchill was going to build this policy on the unique position of the UK. Although this position imposed obligations on the UK, it also provided freedom in international politics. (Deighton, 1995: 156).

The importance given by Churchill to the Commonwealth and the British Empire is the reason why he gave the first place to these two in his doctrine. Churchill's deep attachment to the empire was evident to everyone. Churchill said in 1942, *"I have not become the King's First Minister in order to preside over the liquidation of the British Empire."* (Ferguson, 2015: 331). For Churchill, the Commonwealth was crucial to ensuring that the UK was not reduced to a mere European power or accepted an American hegemony. At this point, maintaining friendship and good relations among existing and future members was necessary for the usefulness of the Commonwealth for the UK (Doty, 1996: 237-238). Churchill, who maintained this view during his second term as prime minister, agreed only to

evacuate the military base in Suez in 1954. In this respect, it can be argued that Churchill "froze" the decolonization process of the empire during his second term as prime minister.

Churchill took a sensitive approach to this issue even as the opposition leader. While the Attlee Government believed that the word "Commonwealth" was better in spirit and accuracy of usage than "Empire" (The Sydney Morning Herald, 1948: 3). Churchill maintained his loyalty to the British Empire, and in 1948 he heavily criticized the Attlee Government for using the word "Commonwealth" instead of "Empire". Moreover, Churchill thought that people in Britain should "dedicate themselves" to preserving what was left of the British Empire or the Commonwealth (The National Advocate, 1948: 2).

Churchill gave particular importance to the USA in his political life. In this context, although Churchill stated his second circle under the "English-speaking World" umbrella,¹ the subject here was the USA. Churchill understood the importance of the English-speaking world during the Second World War and emphasized its importance in winning the war in his book "Memoirs of the Second World War" (Churchill, 1959). However, despite his special interest in the USA, Churchill tried to ensure that the UK pursued a free foreign policy.

In a broadcast in November 1951, Churchill's statement shortly after he became prime minister for the second time was striking: *"We have no assurance that anyone else is going to keep the British lion as a pet"*. Churchill made it clear that the British lion would not be anybody's pet (Tribune, 1952: 11; Kalgoorlie Miner, 1951: 7). When Churchill was the opposition leader, he began to take a harsher stance against the Soviet Union. As part of this, in his "Iron Curtain"² speech in 1946, Churchill emphasized the importance of Anglo-American

1 According to Churchill, although all three circles emerged based on geopolitical relations, the circles also surrounded a cultural and ethical relationship (Duranti, 2017: 127).

2 In this speech, Churchill said, *"From Stettin in the Baltic to Trieste in the Adriatic, an Iron Curtain has descended across the Continent."* (Ward, 1968: 11). The definition of "iron curtain" used here made the speech known as the "iron curtain speech."

relations. For him, the special relationship between the Commonwealth, the Empire, and the USA was necessary to prevent possible wars (Ryan, 1979: 895-896). Based on this, Churchill gave more importance to the Commonwealth - British Empire and Anglo-American 'circles', leaving the European 'circle' relatively outside (Aqui, 2017: 577). The Eurocentric view of history has become of secondary importance in Britain due to the decline in the power of European actors as well as the increasing power of the USA and Russia. Thus, both the history of the Empire and the importance of non-European nations came to the fore in Britain (Curtin, 1959: 72).

Although Churchill gave third place to the European 'circle,' he cared about it for different reasons. Churchill's speech at the University of Zurich in September 1946, which has a fundamental place in his thoughts on Europe, must be understood. In this speech, Churchill stated that some kind of United States of Europe should be established, considering the history of Europe and the destruction experienced in Europe. According to Churchill, the Council of Europe had to be established first to establish a United States of Europe. In addition, establishing a partnership between Germany and France, revitalizing Germany, not establishing the United States of Europe on the financial strength of a single state, and giving importance to small nations were also essential for Churchill. Finally, Churchill, who insisted on German-French unity, was positioning the UK as an actor that would be the friend and sponsor of the "new" Europe (Churchill, 1946). Churchill believed that the UK should lead in a more united Europe and establish close relations with the USA and the Commonwealth. However, considering Churchill's rhetoric towards the United States of Europe, when he became prime minister again in 1951, he created an expectation at home and abroad that the UK would be in a leading

position in Europe. Particularly, Churchill's speeches regarding Europe revealed the idea in the American Congress and the US public that the burdens of the USA would decrease as Europe became stronger. However, Churchill soon showed that this expectation would not come true (Mauter, 1998: 82).

Churchill expressed in 1946 that the UK had no place in the "United States of Europe". During this period, based on Churchill's idea, the UK supported the unification of Europe and the presence of France as a great power in Europe³ (Canbolat, 2023: 84-93). Churchill had fears about European integration because it would dominate the foreign policy of the UK. The doctrine would enable the UK to avoid European integration and establish a special relationship with the USA (Rimanelli, 2009: 305). On the other hand, he also rejected the idea that there should be a choice between the integrity of the Empire and a united Europe (Walton, 1959: 748-749).

Although Churchill left unanswered the question of how the UK would link these three circles, he had a clear view on one issue. In his view, because of the position between the Empire and Europe, the UK would remain outside of Europe while promoting European reconciliation (Rüger, 2018: 48). For him, under the image of great power status with his three circles policy, the UK was trying to build the world based on its interests and solve its huge problems (Deighton, 1995: 167). Churchill was not alone in his thoughts that the UK held a unique position in the global system, and elite policymakers in Britain widely accepted the idea. Churchill made this idea popular by explaining the Three Circles Doctrine (Broad and Daddow, 2010: 207).

Churchill's Three Majestic Circles Doctrine Through Discourse and Practice

Although Churchill faced the seriousness of economic problems when he came to power

³ Churchill and the Foreign & Commonwealth Office believed restoring French power after the Second World War was crucial to protecting the UK's interests in Asia and Europe. At this point, as it is known, although Charles de Gaulle was not a tolerant leader, cooperating with him was found necessary for the UK (La Feber, 1975: 1294).

in 1951, he had no intention of leading the dismantling of his country's world power role (Bartlett, 1989: 92). As Waltz stated, the UK was acting as an actor with great power status, and therefore she was trying to fulfill the obligations of the great power status in the 1950s (Waltz, 1993: 49). Churchill was almost 77 when he became Prime Minister of the UK for the second time in 1951. Churchill's age posed some political difficulties for him. In addition, his government did not have the energy of the wartime coalition government of the Second World War. It should be noted that Churchill pinned his hopes on the Commonwealth to preserve the existence of the British Empire in a different way (Stansky and Wainwright, 2002: 303). According to Watson, Churchill's idea of the Three Majestic Circles and the UK's position in these circles were used for the idea of an empire through partisanship (Watson, 1990: 360).

Although Churchill had to deal with troubling issues regarding the royal family during his second term as prime minister, he had a positive view of the accession of Elizabeth II to the throne in 1952. His opinion became even more positive after the Queen's six-month visit to the Commonwealth countries in 1954. Based on this, it should be noted that Churchill's positive thoughts about the future of the British monarchy increased in the case of Queen Elizabeth II (Cannadine, 2001: 267-268). It was clear that Churchill cared about both the monarchy and the Commonwealth. On the other hand, these two were interconnected because the monarchy was considered the Head of the Commonwealth. Queen Elizabeth II was also valuable to Churchill at this point because she was the Head of the Commonwealth (Hall, 1953: 1011-1012). In short, Churchill saw the Queen's presence as a powerful tool that could keep the Empire and the Commonwealth "circle" together and made a real effort to continue the

monarchy.

For Churchill, If the UK chose only one of these circles, it would negatively affect the entire structure of the free world and harm the fight against communism. For this reason, maintaining the basic balance between all three circles, rather than choosing one of them, was important for the UK's global leadership (Deighton, 2019: 33). On the other hand, the fact that the UK is an island country, and its society has the title of "trading nation" has strengthened the feeling that the UK can establish global ties without belonging to a specific place (Gaskarth, 2013: 67).

As mentioned in the previous part of the article, Churchill's 'three circles' remained the conventional wisdom in the foreign policy of the UK, and European affairs had a secondary status⁴ in the UK's global role. In this context, although the UK was busy with domestic issues, it prioritized relations with the Empire, the Commonwealth, and the USA (Baker, 2002: 19-20). Based on this, although a balance is sought in the relations established between the UK and the circles, it cannot be claimed that the UK has achieved this from the beginning.

At the beginning of the European integration process, the UK was keen to pursue a foreign policy based on Churchill's three circles idea. On the other hand, the actors carrying out the European integration process were sure that the UK would not accept common institutions and regulations of the European Community. For those who supported the European Community, it was important to clearly understand that the UK would not join it under current conditions because the UK seemed exactly satisfied with its current foreign policy choice (Mendes-France, 1964: 11).

On the other hand, there were some who supported the importance of the European

4 From a different perspective, the survival of the Commonwealth was related to the UK's influence in the decision-making process. In this respect, the UK's negotiation of an agreement with its former colonies through Brussels would damage the structure of the Commonwealth. In other words, if Brussels had a decisive position in UK-Commonwealth relations, the UK would lose its traditional role in the Commonwealth (Kitzinger, 1961: 245-246).

'circle'. For those who defend this view, the UK's involvement in European integration would also benefit Commonwealth relations. Besides this, the European 'circle' should also be considered for security. Because throughout history, every time the UK withdrew from Europe, it had to return for a war. Finally, staying away from Europe could cause the UK to move out of the main power axis in the Western alliance (Kitzinger, 1961: 240-242).

For Churchill, connecting the 'circles' of Europe and the USA was also important. For this reason, Churchill had to make extra commitments to persuade the USA to stay in Europe. However, in addition to these commitments, Churchill had to ensure the security of the empire and his country's military bases worldwide. In this context, the claim that the UK is a global power has justified the expansion of the UK's responsibilities with extra commitments. At this point, the UK couldn't avoid global responsibilities as long as it maintained this claim (Sanders, 1989: 71-72).

Considering that the UK's relations with the USA are largely shaped around global responsibilities, it would be appropriate to continue with the USA and the Cold War. Churchill's anti-communist thought and his deep commitment to the American alliance continued. Churchill tried to reduce the Cold War tensions in the last period of his premiership, considering the national interests of the UK. He believed that the Anglo-American alliance would make negotiations with Moscow possible. According to Churchill, due to these negotiations, a *détente* in the Cold War would help eliminate the Soviet Union in the future (Young, 2001: 391). At the same time, reducing the UK's defense spending by easing tensions in the ongoing Korean War and the relative *détente* between the East and West Blocs was very important for Churchill⁵ in economic terms. Despite this relative relief in the economy, it became clear that foreign commitments and

current policies exceeded the resources of the UK. As a result of the reality faced, it was considered more rational to adjust external commitments rather than make significant changes to them. (Bartlett, 1989: 92-94).

Although Churchill wanted a permanent *détente* with the Soviet Union, especially after Stalin died in 1953, such a permanent *détente* was prevented by Eisenhower and some ministers in his cabinet (Carlton, 2001: 332). Churchill thought Soviet decision-makers focused on building domestic prosperity rather than external aggression after Stalin's death. According to Churchill, such a choice would not only be the desire of the Soviet people but also serve the long-term interests of their rulers. On the other hand, despite Churchill's relative optimism, US Secretary of State John Foster Dulles continued to doubt the Soviet Union (Daily Mirror, 1953: 33).

Relations with the USA were not smooth, and the conflict over Vietnam was at the heart of this.⁶ Eisenhower's letter to Churchill, dated April 4, 1954, shows that the USA was trying to persuade the UK to intervene in Vietnam. According to Eisenhower in this letter, if Indochina falls into the hands of the Communists, this will have an ultimate impact on the global strategic position of the UK: It will not be possible to protect many countries in the Asia Pacific from communism; Malaya, Australia, and New Zealand will receive direct threats; It would be difficult for Japan to maintain relations with western actors, and the UK and the Commonwealth would be negatively affected through Southeast Asia. Finally, Eisenhower asked Churchill whether our nations could learn from history, giving examples of Hirohito, Mussolini, and Hitler. (United States. Department of State, 1982: 1238-1241). Despite the idealist approach of the USA in Indochina, the UK's realistic attitude in its foreign policy clearly showed the disagreement in bilateral relations

5 As Addison points out: "*The price Churchill paid for victory was partly due to the fact that for long periods the soldier in him displaced the statesman altogether.*" (Addison, 2001: 198). Despite this view, Churchill's attitude in the Cold War showed that he maintained his role as a statesman.

6 Although the USA and the UK had problems regarding intervention in Vietnam, as Karaca stated, the two actors worked harmoniously in the establishment of SEATO (Southeast Asia Treaty Organization) (Karaca, 2021: 322-323).

between the USA and the UK (Heath, 1969: 40).

In the ongoing process, the diplomatic differences between the UK and the USA over Indochina have become as clear as possible (The Canberra Times, 1954: 1). Because Churchill did not want the UK to enter the ongoing war in Vietnam. This was problematic for the relationship between the USA and the UK. Churchill's reluctance in Vietnam stemmed from the thought that the Soviet Union might launch a nuclear attack on the UK. On the other hand, while Eisenhower asked Congress to transfer more of the budget to Southeast Asia, he was trying to show that the USA was not alone in Vietnam and to convince Congress with the presence of the UK (Catherwood, 2022: 184). In 1954, the opposition feared a British military intervention in Indochina. For this reason, they wanted to hear the government's stance on developments in Asia. Churchill's statement, "*We have not entered into any new military or political commitments,*" was valuable for the opposition (The West Australian, 1954: 9).

In addition to the conflict in Indochina, the ANZUS Treaty also caused problems in relations with the USA. For Churchill, the absence of the UK in ANZUS was a problem. Churchill believed that even if the UK could not become a part of ANZUS, the UK should at least be in it with observer status. The rejection by the US of the Churchill Government's request to have observer status in the ANZUS Pact was a crucial problem in bilateral relations. Churchill was right about one point. Because, in a war in the Pacific, the UK would automatically defend Australia and New Zealand. For this reason, Churchill wanted to be involved in decisions that could include his country in a war. Of course, the attitude of the USA was disturbing for the UK, but what was even more disturbing was the support of Australia and New Zealand for the USA (The Courier-Mail, 1952: 4). In the ongoing period Churchill insisted that the UK should be in ANZUS, and clearly stated that he did not like the Treaty of ANZUS with its current status (The Daily Telegraph,

1953: 5). Another problem for Churchill was the US attitude towards the Commonwealth. The USA wanted an economic and political union in Western Europe but opposed closer economic integration of the independent members of the Commonwealth (The West Australian, 1948: 3).

The trust problem between the USA and the UK has made nuclear weapons even more important for the UK. Actually, Churchill was happy that the USA had nuclear weapons. In his speech to the US Congress in 1952, he stated that he viewed nuclear weapons as a tool that ensures peace: "*Be careful, above all things, not to let go of the atomic weapon until you are sure, and more than sure, that other means of preserving peace are in your hands,*" (Queensland Times, 1952: 3). However, after the disagreements between the UK and the USA on foreign policy issues, the UK needed to obtain these weapons as soon as possible.

Churchill, the first British Prime Minister to have an atomic bomb, attached great importance to this weapon. However, according to Churchill, the UK had to obtain the hydrogen bomb, which the USA and the Soviet Union already had. The hydrogen bomb would give Churchill the capacity to both narrow the power gap between London and Washington and make his country safe, considering the devastating impact of a possible thermonuclear war (Hennessy, 2001: 303-305).

As can be seen, although there were problems, Churchill worked harmoniously with the United States based on national interests on some issues. One of the examples of this is the oil dispute with Iran. As it is known, the UK's oil dispute with Iran started during the prime ministry of Clement Attlee and grew with Mossadegh's request for the nationalization of Iranian oil. The USA wanted to be a mediator between Iran and the UK during this period, but the problem remained unresolved. After Churchill became prime minister, the USA abandoned its role as mediator and adopted a stance that supported the UK. With the success of the military coup in

Iran in 1953, both the UK and the USA's interests in Iranian oil were protected (Armaoğlu, 2017: 440-442).

Churchill's Three Circles Doctrine dominated the UK's foreign policy until the 1960s, and efforts were made to balance and maintain the UK's pre-eminent roles in all three circles (McNamara, 2005: 4). As can be seen above, he faced the challenge of balancing the three circles and linking them together through UK foreign policy.

Was Churchill's Three Majestic Circles Doctrine Successful?

A quotation from Broad and Daddow constitutes a vital starting point in questioning Churchill's Three Circles Doctrine. This inquiry is necessary because Churchill's thoughts are still considered in the UK's foreign policy-making process.

"If Churchill remains the inspiration, we have to ask ourselves if British foreign policy decision-makers have ever critically interrogated the appropriateness for today's world of refracting external events through the cognitive frame provided by 14 lines from a nearly 500-line speech delivered over 60 years ago." (Broad and Daddow, 2010: 210).

Almost 80 years have passed since Churchill declared the Three Circles Doctrine. However, the UK remains stuck in this doctrine, which has not significantly contributed to its foreign policy. In this context, policymakers in the UK did not seek new alternatives in foreign policy because they accepted the legacy of Churchill's doctrine. So, was his doctrine successful in terms of UK foreign policy?

As Skidelsky states, Churchill created the Three Circles Doctrine on a realistic basis, considering his country's decreasing power worldwide. The doctrine would enable the UK to have a special relationship with the USA to secure both imperial and European policies and to influence the USA

by using the empire and Europe (Skidelsky, 1992: 110). Despite the optimism of those who saw Churchill's doctrine as necessary for the UK's different responsibilities and ongoing global influence, Dean Acheson emphasized that this doctrine revealed the decline of the global power of the UK (Rose, 2020: 137). The statement "*Great Britain has lost an empire and has not yet found a role*",⁷ uttered by former US Secretary of State Dean Acheson in 1962, caused harsh/emotional criticism towards him in Britain (Brinkley, 1990: 601-602). Probably due to imperial pride, the British did not want to hear Acheson's findings. However, the truth was too big to hide behind Churchill's Three Circles Doctrine.

In the first decade after the Second World War, the UK determined to keep the US interests tied to Europe. The Three Circles Doctrine was also compatible with this policy. However, in time, disagreements with the USA, decolonization, and European relations have shown that the UK's effort to balance these three circles has become unstable (Bratberg, 2011: 332). The UK thought that supporting the USA would also protect its own interests. At this point, the continuation of the global system that Churchill designed in harmony with Roosevelt⁸ would also be beneficial for the UK (Dobson and Marsh, 2014: 689). Many prime ministers in the UK have chosen to describe their relations with the USA as "special". According to these prime ministers, the word "special" was a detail that emphasized the importance of the UK to the USA. In addition, this "special" relationship has been evaluated as a reflection of admiration for the USA and the funds provided by the USA to the UK (Charmley, 2001: 354-355). Churchill valued US aid and owed his gratitude to the US at this point. Churchill even stated that he was never ashamed of the aid Britain received from the USA (The Sydney Morning Herald, 1954: 3).

⁷ According to Erkul, the UK did not find this role during the Cold War and the post-Cold War period (Erkul, 2021).

⁸ The following sentences made by Churchill about Roosevelt after his death in April 1945 are crucial for understanding the harmonious relationship between the two leaders: "*A conceived an admiration for him as a statesman, a man of affairs, and a war leader. I felt the utmost confidence in his upright, inspiring character and outlook, and a personal regard – affection I must say – for him beyond my power to express today*" (Gilbert, 2005: 346).

On the other hand, even before the end of the Second World War, it was seen that disagreements would arise between the USA and the UK on foreign relations issues. Americans claimed that the Atlantic Charter (1941) signed with the UK meant the freedom of British colonies. On the other hand, the UK stated that its aim at this point was not to give independence to the colonies⁹ but to provide self-government within the British Empire. There was also a prerequisite at this point: self-government would be given to the colonies only when the colonies were ready. According to Churchill, although the British and Americans were “fighting” for freedom based on the Atlantic Charter, what was meant here was not the decolonization of the British Empire. Despite this, Churchill gave some assurances to the USA in the context of self-government (Marshall, 1979: 31-33). As can be seen, Churchill did not fully surrender to the demands of the USA. That’s why he gave importance to the Three Circles Doctrine. Despite this, the opposition was concerned that Churchill might lead the UK into a new war, citing Churchill’s relations with the USA.

In the 1951 general elections in the UK, the Conservatives promised the voters a “strong and free” Britain¹⁰ while the Labors, on the other hand, asked the voters, “*Whose finger do you want on the trigger?*” According to Labors, the British should have the opportunity to decide whether their state would go to war again (Hutton, 1951: 2). Despite the opposition’s criticism, Churchill’s attitude towards the Cold War and the ongoing war in Indochina showed that his “finger was on the trigger”.

It should also be noted that Churchill’s leadership qualities did not allow the UK to be entirely under the influence of the USA. According to Stansky and Wainwright, Churchill symbolized two different things for Britain. According to

them, first Churchill became the symbol of British unity during the Second World War. Secondly, he became a symbol of the internal and international greatness that Britain no longer had after the Second World War (Stansky and Wainwright, 2002: 295). After Churchill, the failure of the Suez Crisis and relations with the USA revealed the weakness of the UK and the special relationship established with the USA. From this point of view, the collapse of the policy built on three circles has become inevitable (Deighton, 1995: 167).

Due to the problems experienced in Western Europe after the Second World War, the European ‘circle’ became less important in the foreign policy of the UK. On the other hand, the conjuncture made the USA and the Commonwealth important for the UK. However, after a while, the European ‘circle’ became a vital point for the UK, and efforts were made to achieve the European Economic Community (EEC) membership (Deighton, 1995: 167). As Kennedy stated, the UK, which used substantial economic resources to protect overseas territories and national defense during this period, had to face the weakness of its economy after a while (Kennedy, 1990: 498). The UK was economically unsuccessful after World War II compared to Germany and France. Also, during this period, the Commonwealth harmed the global power of the UK because it was economically different from the British Empire. Ultimately, this relative economic failure brought EEC membership to the agenda again in the UK (Black, 2015: 206). However, as it is known, France vetoed the UK’s membership applications to join the European Union (EU).

Churchill’s doctrine continued to shape the Conservative Party’s foreign policy even after the UK’s membership of the EU (Ball, 1998: 143). British policymakers believed that the UK’s relationships with the USA, the Commonwealth,

⁹ According to the left in the UK, Churchill was considered a defender of imperialism and militarism due to his opposition to Bolshevism, his compliments to Mussolini, and his opposition to India’s independence (Addison, 1980: 26).

¹⁰ The phrase “Britain, Strong and Free” has been associated with preserving and promoting the unity of the British Empire and the Commonwealth (The Sydney Morning Herald, 1951: 3).

and European 'circles' enhanced the UK's global influence. This belief ensured the continuation of the Three Circles Doctrine despite its costs to the UK. However, the developments in the EU integration process and the UK's attempt to exclude herself from the EU integration were issues that forced the continuation of this policy (Hallowell, 2003: 100).

It should be noted that there were problems with the UK's prediction of France. After France became a leading actor in Europe, it took the initiative to determine policies in Europe and implemented European integration on its own terms. Thus, France was replacing its former empire with Europe, which limited the influence of the UK in Europe (Deighton, 2019: 33). Considering this aspect, due to Churchill's doctrine, the UK did not enter into European integration at the beginning and continued to create problems in integration after the UK became a member of the EU. Moreover, although Churchill's doctrine envisaged that the UK would assume leadership in Europe, this superiority was initially gifted to France.

Conclusion

Churchill thought his country could provide leadership in all three circles. Thus, he believed the UK would maintain its status as an important international actor. Churchill's ideas have been embraced in UK foreign policy. Because decision-makers continued to repeat and defend the idea despite economic problems, the decolonization of the British Empire, and membership in the European Community. In this respect, it can be said that perhaps the most influential idea regarding the geopolitical position of the UK in world politics is the Three Circles Doctrine. (Gaskarth, 2013: 66-67). At this point, an important question needs to be answered. Why was Churchill's doctrine important in the past, and how does it remain popular today?

The Three Circles Doctrine has been supported

in the past because it would slow down the loss of power of the British Empire and strengthen the UK's claim as a global actor. In addition to providing a fancy ground for foreign policy decision-makers, the doctrine also prevented possible criticism that they could not find a new way for the foreign policy of the UK. Because the doctrine included all the regions and actors that the UK prioritized in foreign policy. Other prime ministers who accepted Churchill's doctrine also defended the continuation of this doctrine by taking it easy instead of finding a new role for the UK in world politics.

If the doctrine is evaluated from this perspective, it cannot be considered a response to Acheson's "*Great Britain has lost an empire and has not yet found a role*" statement. Because the foreign policy followed under this doctrine did not find a new role for the UK. But beyond this, there was a bigger problem with Churchill's doctrine. In other words, it was problematic for decision-makers to hide behind the image of a short and undetailed idea of Churchill and present this image to the public as a global role. From the perspective of decision-makers, if you already have a foreign policy strategy, you don't have to look for a new one.

As seen in the article, Churchill envisioned a leading position for the UK in all three circles and also aimed to maintain a balance between all three circles. Although he achieved relative success, the Three-Circles Doctrine was problematic from the very beginning. Firstly, the European Coal and Steel Community's (ECSC) supranational structure was incompatible with Churchill's doctrine. However, the UK's unwillingness to join the ECSC reduced its European influence. This was a dilemma and one of the impasses of the Three Circles Doctrine. The UK joined the EEC (the European Economic Community) in the ongoing process, but this was also problematic¹¹ regarding the doctrine. This time, although

¹¹ It remains a troubling issue that the precise position of the UK within Churchill's three circles was not established. If the Brexit referendum had not been held, the UK would undoubtedly continue to try to balance its obligations to the USA and the EU. Considering the Trump era, Brexit did not automatically lead to closer relations between the UK and the USA. This has created doubts about the

the UK was a member, it did not want to fully accept the responsibilities of the supranational structure in Europe. Despite this problematic picture, it should be noted that the success of the Three Circles Doctrine in the European 'circle' is undeniable in persuading the USA to ensure the security of Europe.

Churchill's Three Circles Doctrine was important for the global actorness of the UK. On the other hand, Churchill was a rational politician who realized that the UK was losing its global power. At this point, the doctrine was also a precaution to prevent the UK from hegemony of the USA and was therefore valuable. It is also important to underline that although there have been conflicts of interest on many foreign policy issues between the UK and the USA, it is rational for the UK to try to support the continuation of the US's global power in a situation where the UK cannot regain it. Despite everything, the USA remains a hegemonic power that can work harmoniously with the UK on many issues. In other words, the UK will not want to work with a global power other than the USA and will aim to maintain its relative gains. Finally, Churchill was a leader against decolonization, and in this respect, he was largely successful in preserving the unity of the British Empire. However, based on the Three Circle Doctrine, he failed to link the Empire/Commonwealth with the US and European "pillars" through the interests of the UK.

future of the Atlantic alliance (McCormick, 2018: 209).

References

- Addison, P. (1980). The political beliefs of Winston Churchill. *Transactions of the Royal Historical Society*, 30, 23–47.
- Addison, P. (2001). The three careers of Winston Churchill. *Transactions of the Royal Historical Society*, 11, 183–199.
- Aqui, L. (2017). Macmillan, Nkrumah and the 1961 application for European Economic Community membership. *The International History Review*, 39(4), 575–591.
- Armaoğlu, F. (2017). *20. yüzyıl siyasi tarihi*. İstanbul: Timaş Yayınları.
- Baker, D. (2002). Elite discourse and popular opinion on European Union. British exceptionalism revisited. *Politique Europeenne*, 6, 18–35.
- Ball, S. (1998). *The Conservative Party since 1945*. Manchester University Press.
- Bartlett, C. J. (1989). *British foreign policy in the twentieth century*. Macmillan Education.
- Black, J. (2015). *Kısa İngiltere tarihi*. Ekin Duru (Transl.), İstanbul: Say Yayınları.
- Bratberg, Ø. (2011). Ideas, tradition and norm entrepreneurs: retracing guiding principles of foreign policy in Blair and Chirac’s speeches on Iraq. *Review of International Studies*, 37(1), 327–348.
- Brinkley, D. (1990). Dean Acheson and the “special relationship”: the west point speech of December 1962. *The Historical Journal*, 33(3), 599–608.
- Broad, M. & Daddow, O. (2010). Half-remembered quotations from mostly forgotten speeches: the limits of labour’s European policy discourse. *BJPIR*, 12, 205–222.
- Canbolat, İ. S. (2023). *Avrupa Birliği ve Türkiye uluslarüstü bir sistemle ortaklık*. Bursa: Ekin.
- Cannadine, D. (2001). Churchill and the British Monarchy. *Transactions of the Royal Historical Society*, 11, 249–272.
- Carlton, D. (2001). Churchill and the two “evil empires.” *Transactions of the Royal Historical Society*, 11, 331–351.
- Catherwood, C. (2022). *Churchill, Eisenhower, and the making of the modern world*, Lyons Press.
- Charmley, J. (2001). Churchill and the American alliance. *Transactions of the Royal Historical Society*, 11, 353–371.
- Churchill, W. S. (2013). *Never give in! Winston Churchill’s speeches*. London: Bloomsbury Publishing.
- Churchill, W. (1959). *Memoirs of the Second World War*. Boston: Houghton and Mifflin Company.
- Churchill, W. (1946). Speech delivered at the University of Zurich, 19 September 1946. <https://rm.coe.int/16806981f3>

- Curtin, P. D. (1959). The British Empire and Commonwealth in recent historiography. *The American Historical Review*, 65(1), 72-91.
- Daily Mirror*, (1953, November 4). Churchill hope of red policy change. 33-33.
- Deighton, A. (2019). Brave new world? brave old world?. *Contemporary European History*, 28(1), 31-34.
- Deighton, A. (1995). Britain and the three interlocking circles. In A. Varsori (Eds) *Europe 1945-1990s The End of an Era?*, St. Martin's Press, 155-169.
- Dobson, A., & Marsh, S. (2014). Anglo-American relations: end of a special relationship?. *The International History Review*, 36(4), 673-697.
- Doty, R. L. (1996). Immigration and national identity: constructing the nation. *Review of International Studies*, 22(3), 235-255.
- Duranti, M. (2017). *The conservative human rights revolution European identity, transnational politics, and the origins of the European Convention*. Oxford University Press.
- Erkul, İ. Ç. (2021). *Birleşik Krallık dış politikası 1979-2020*. Konya: Çizgi Kitabevi.
- Ferguson, N. (2015). *İmparatorluk Britanya'nın modern dünyayı biçimlendirışı*. Nurettin Elhüseyni (Transl.), İstanbul: YKY Yayınları.
- Garnett, M., Mabon, S., Smith, R. (2018). *British foreign policy since 1945*. New York: Routledge.
- Gaskarth, J. (2013). *British foreign policy*. Polity Press.
- Gilbert, M. (2005). *Churchill and America*. Free Press.
- Hall, H. D. (1953). The British Commonwealth of Nations. *The American Political Science Review*, 47(4), 997-1015.
- Hallowell, J. (2003). From Commonwealth to European integration. In Jonathan Hallowell (Eds), *Britain Since 1945*, Blackwell Publishing. 59-108.
- Heath, E. (1969). Realism in British Foreign Policy. *Foreign Affairs*, 48(1), 39-50.
- Hennessy, P. (2001). Churchill and the premiership. *Transactions of the Royal Historical Society*, 11, 295-306.
- Hutton, G. (1951, October 24). Britain votes tomorrow. *The Argus*. 2-2.
- Kalgoorlie Miner* (1951, December 24). No one else will keep the British lion as a pet. 7-7.
- Karaca, R. K. (2021). Güney Asya'da üstünlük mücadelesi. In Barış Özdal, R. Kutay Karaca (Eds), *Diplomasi Tarihi II*, Bursa: Dora Yayınları. 298-324.
- Kennedy, P. (1990). *Büyük güçlerin yükselişi ve çöküşleri, 1500'den 2000'e ekonomik değişme ve askeri çatışmalar*. Birtane Karanakçı (Transl.), Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Kitzinger, U. (1961). Britain and the common market: the state of the debate. *The World Today*,

17(6), 233–254.

La Feber, W. (1975). Roosevelt, Churchill, and Indochina: 1942-45. *The American Historical Review*, 80(5), 1277–1295.

Marshall, P. J. (1979). The decline of British colonial power. *India International Centre Quarterly*, 6(1), 28–38.

Mauter, W. R. (1998). Churchill and the unification of Europe. *The Historian*, 61(1), 67–84.

McCormick, J. (2018). *Contemporary Britain*. Bloomsbury Publishing.

McNamara, R. (2005). *Britain, Nasser and the balance of power in the Middle East, 1952–1967: From the Egyptian Revolution to the Six Day War*. Frans Cass.

Mendes-France, P. (1964). The European community-I. *India Quarterly*, 20(1), 3–16.

Queensland Times, (1952, January 19). Mr. Churchill sees atomic weapon as peace preserver. 3-3.

Rimanelli, M. (2009). *The A to Z of NATO and other international security organizations*. The Scarecrow Press.

Rose, R. (2020). *How referendums challenge European democracy: Brexit and beyond*. Palgrave Macmillan.

Rüger, J. (2018). Writing Europe into the history of the British Empire. In J. H. Arnold, M. Hilton, J. Rüger (Eds), *History after Hobsbawm: Writing the Past for the Twenty-First Century*. Oxford University Press, 35-49.

Ryan, H. B. (1979). A new look at Churchill's "iron curtain" speech. *The Historical Journal*, 22(4), 895–920.

Sanders, D. (1989). *Losing an empire, finding a role an introduction to British foreign policy since 1945*. Macmillan Education.

Skidelsky, L. (1992). Britain and the new European order. *SAIS Review*, 12(1), 101–124.

Stansky, P. & Wainwright, P. (2002). Winston Leonard Spencer Churchill. In R. Eccleshall, G. Walker (Eds), *Biographical dictionary of British prime ministers*. Routledge, 295-305.

The Canberra Times (1954, May 24). Eden And Churchill survey British policy on Indo-China. 1-1.

The Courier-Mail (1952, September 24). Churchill's ANZUS worry Australia 'misunderstands' Britain's attitude. 4-4.

The Daily Telegraph (1953, June 18). Churchill on ANZUS. 5-5.

The National Advocate (1948 October 30). Empire unity Churchill's criticism. 2-2.

The Sydney Morning Herald (1948 October 30). "Empire" plea criticism by Churchill. 3-3.

- The Sydney Morning Herald* (1951, October 5). Churchill's plans to develop empire. 3-3.
- The Sydney Morning Herald* (1954, July 10). No "shame" in U.S. aid. 3-3.
- The West Australian* (1954, April 28). Churchill on Indo-China: "no undertaking". 9-9.
- The West Australian*, (1948, October 14). Empire and Europe. 3-3.
- Tribune* (1952, January 9). Americans are aiming to conquer British Empire. 11-11.
- United States. Department of State (1982). *Foreign relations of the United States 1952-1954. Vol:13. Part:1*. U.S. Government Printing Office.
- Walton, C. C. (1959). The hague "congress of Europe": a case study of public opinion. *The Western Political Quarterly*, 12(3), 738-752.
- Waltz, K. N. (1993). The emerging structure of international politics. *International Security*, 18(2), 44-79.
- Ward, J. K. (1968). Winston Churchill and the "iron curtain" speech. *The History Teacher*, 1(2), 5-63.
- Watson, G. (1990). A common European home. *The Hudson Review*, 43(3), 358-365.
- Young, J. W. (2001). Churchill and East-West detente. *Transactions of the Royal Historical Society*, 11, 373-392.

Yugoslavya'nın Dağılma Sürecindeki Krizlere Yönelik Yunanistan'ın Politikalarının Analizi

The Analysis of Policies of Greece Towards The Crises in the Disintegration Process of Yugoslavia

Gülnur AKIN*

*Bursa Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uluslararası İlişkiler Bölümü Yüksek Lisans Programı Programı.

E-mail: akingulnr@gmail.com

 ORCID: orcid.org/0009-0005-6495-8837

Kader ÖZLEM**

**Doç. Dr., Bursa Uludağ Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü, Siyasi Tarih Anabilim Dalı.

E-mail: kaderozlem@gmail.com

 ORCID: orcid.org/0000-0003-4780-2118

Öz

Bu çalışmanın amacı Yugoslavya'nın dağılma süreciyle birlikte ortaya çıkan kriz alanlarına yönelik Yunanistan'ın benimsemiş olduğu politikaları analiz etmektir. Yunanistan'ın Balkanlar politikası, Soğuk Savaş sonrası dönemde Balkan coğrafyasına hâkim olan istikrarsız ortamdan doğrudan etkilenmiştir. Yugoslavya'nın dağılma sürecinde ortaya çıkan Bosna Hersek Krizi, Makedonya İsim Sorunu ve Kosova Krizi kapsamında izlediği politikalar Yunanistan'ın 1990'lı yıllar boyunca Balkanlar politikasını şekillendiren önemli parametreleri oluşturmuştur. Özellikle Makedonya ile yaşanan isim sorunu Yunanistan'ın dış politikasını uzun bir süre boyunca meşgul ederken politik gündeminin de odağı haline almıştır. Yunanistan'ın bu süreçte Balkanlar'da izlediği politikalarda Ortodoks Hristiyan kimliğine sık sık atıfta bulunulmuştur. Ortodoks Hristiyan kimlik üzerinden ve tarihsel müttefiklik ilişkileri kapsamında Sırlarla yakın ilişkilerin geliştirilmesi kolaylaşmıştır. Ayrıca hem Yunan dış politikasında hem Yunan kamuoyunda Sırp yanlı politikalar daha fazla benimsenmiştir. Ulusal güvenlik endişeleri de Yunanistan'ın bu dönemdeki Balkanlar politikalarına etki etmiş, özellikle Türkiye bu noktada dikkat çeken bir aktör olmuştur.

Anahtar Kelimeler: Yunanistan'ın Balkanlar Politikası, Yugoslavya'nın Dağılma Süreci, Makedonya İsim Sorunu, Bosna Hersek Krizi, Kosova Krizi.

Abstract

This study aims to analyze the policies adopted by Greece regarding the areas of concern that emerged during the disintegration process of Yugoslavia. Greece's Balkans policy has been influenced directly by the unstable environment prevailing in the Balkan region in the post-Cold War era. The policies pursued by Greece during the disintegration process of Yugoslavia, in the context of the Bosnia and Herzegovina Crisis, the Macedonia Name Dispute, and the Kosovo Crisis, have constituted significant parameters shaping Greece's Balkans policy throughout the 1990s. While the name dispute with Macedonia engages its foreign policy for an extended period, it has also become a focal point of Greece's political agenda. During this process, Greece has frequently referred to Orthodox Christian identity in the policies it followed in the Balkans. The Orthodox Christian identity and historical alliance have facilitated the development of relations with Serbs. Additionally, pro-Serbian policies have been increasingly embraced both in Greek foreign policy and among the Greek public. As national security concerns have influenced Greece's Balkans policies during this period, Turkey has been a noteworthy actor in this regard.

Keywords: Greece's Balkans Policy, the Disintegration Process of Yugoslavia, Macedonia Naming Dispute, Bosnia and Herzegovina Crisis, Kosovo Crisis.

To Cite This Article/Bu Makaleye Atıf İçin: Akın, G.; Özlem, K. (2024). Yugoslavya'nın Dağılma Sürecindeki Krizlere Yönelik Yunanistan'ın Politikalarının Analizi. *Journal of Diplomatic Research*, 6(1), 30-49.

Giriş

Bir Balkan devleti olarak Yunanistan bölgede yaşanan gelişmelerden doğrudan etkilenmektedir. 1990'lı yıllarda Yugoslavya ölçeğinde kendisini gösteren parçalanma süreci ve peşi sıra ortaya çıkan krizler söz konusu durumu doğrulamasının yanında kendisinden Avrupalı müttefiklerinin beklentileri bölgedeki gelişmelere angaje olmasını beraberinde getirmiştir. Söz konusu angajman daha ziyade jeopolitik bir zaruretle kendisini göstermiştir. Ancak kimlik tanımıyla çıkar tanımı arasındaki korelasyon jeopolitik zarureti pekiştiren bir mahiyet üstlenmiştir.

Esasen Yunanistan açısından Balkan kimliği, Avrupalı veya Akdenizli kimliklerinin oldukça gerisinde kalsa da tarihsel, coğrafi, demografik ve jeopolitik gerekçeler Atina yönetimini bölgeye yönlendirmektedir. Zira teritoryal açıdan bir Balkan devleti olan Yunanistan sahip olduğu bu verili öğeden tarihsel boyutla makro ölçüde yararlanmak istemiştir. Kimliğin tarihsel özel süreçler kapsamında şekillendiği dikkate alındığında, mirasçısı olarak kendisini addettiği Doğu Roma İmparatorluğu'nun (Bizans) Orta Çağ Balkanlar'ında var olan hâkimiyeti bu durumu göstermektedir. Osmanlı Devleti'nden bağımsızlığını elde etmesinin ardından yaklaşık 90 yıl boyunca Balkanlar'ın Megali İdea için en önemli genişleme sahası olarak görülmesi gibi parametreler söz konusu duruma örnektir. Ayrıca Yunanistan'ın bağımsız bir devlet olarak tarih sahnesine çıkmasının ardından homojen bir ulus devlet konumuna gelmesi sadece ülkesindeki azınlıkların göç ettirilmesiyle değil, aynı zamanda Balkanlar'da yaşayan Yunan dilli akraba toplulukların (Rum)¹ göçleriyle mümkün olabilmektedir. Bununla birlikte Balkanlar'da yaşayan birkaç bin kişiden oluşan Rum topluluğun yanı sıra dini açıdan bölgedeki Ortodoks Hristiyan topluluklar, Atina yönetiminin bölgedeki gelişmelere kayıtsız kalamayacağı bir durum yaratmaktadır.

Diğer taraftan, 1990'lı yıllarla birlikte gerek So-

ğuk Savaş döneminin sona ermesinin getirdiği yeni konjonktür gerek Yugoslavya'nın kanlı bir şekilde dağılma sürecine girmesi Yunanistan'ın bölge politikalarında değişim yaratmıştır. Zira komünist rejimlerden arınmaya çalışan bölge ülkeleriyle ikili ilişkilerini geliştirmeye çalışan Yunanistan; Bulgaristan, Romanya ve Arnavutluk ile ilişkilerine ayrı bir önem vermiştir. Ancak Yugoslavya'nın dağılma sürecine girmesinin yarattığı kaotik ortam Atina için yeni sorunların başlangıcı olmuştur. Yugoslavya ile 1974 sonrasında oldukça iyi ilişkilere sahip olan Atina yönetimi, bu olumlu tabloyu 1992 sonrası dönemde tarihsel müttefiki durumunda olan Sırbistan ölçeğine indirgemiş ve Belgrad'ın yanında yer almıştır. Ancak Yugoslavya'nın dağılma döneminde kendisi için en önemli sorun alanı Bosna Hersek veya Kosova değil, öncelikli tehdit olarak gördüğü Makedonya'nın isim sorunu olmuştur.

Bu çalışmanın amacı, Yugoslavya'nın dağılma sürecinde ortaya çıkan kriz alanlarına yönelik Yunanistan'ın dış politikasını saptamaktır. 1990'lı yıllar boyunca Balkanlar'da etkisini sürdüren Yugoslavya'nın dağılma sürecinde temel odak noktası 1992-1995 arasındaki dönem olmasına rağmen ortaya çıkan kriz alanlarının etkileri uzun bir döneme yayılmış ve 2000'li yıllarda da etkisini devam ettirmiştir. Bu hususta, sorunların 2000'li yıllardaki yansımaları da ilgili yerlerde çalışmada yer verilmiştir. Yugoslavya'nın dağılma sürecine ilişkin Yunan dış politikasının parametrelerinin saptanmaya çalışıldığı bu çalışma, Türkçe literatürde alana yönelik görülen eksiklikten dolayı inceleme konusu olarak ele alınmıştır. Nitel veri analizine başvurulmuş çalışmada Bosna Hersek, Kosova ve Makedonya özelinde Yunanistan'ın izlediği politikalar kimlik temelinde bir nedensellik ilişkisi içerisinde aktarılmıştır. Bu çerçevede çalışmanın analitik yapısı Yunan dış politikasının tarihsel süreç içerisinde ana hatlarını ve Yugoslavya'nın dağılma sürecini içeren ilk iki kısım sonrasında mikro ölçekte Bosna Hersek, Makedonya ve Kosova krizleri bağlamında Ati-

¹ Söz konusu durum 19. yüzyıl ve 20. yüzyıl başlarında Osmanlı Devleti'nin Balkanlar'dan çekilme sürecinde görüldüğü gibi I. Dünya Savaşı sonrasında yaşanan mübadelelerde de kendisini göstermiştir. Bu konuda yapılan bir çalışma için bkz., (Özlem, 2019: 234-235).

na yönetiminin politikalarının incelenmesinden oluşmaktadır. Çalışmada temel olarak Yugoslavya'nın dağılma sürecinde Yunan dış politikasının hangi noktalara odaklandığı sorusu üzerinden hareket edilirken, bu politikaların neden Belgrad merkezli ilerlediği ise çalışmanın alt sorusu olarak cevaplanmaya çalışılmıştır.

Ana Hatlarıyla Tarihsel Süreç İçerisinde Yunan Dış Politikası

Soğuk Savaş döneminin sona ermesiyle birlikte ortaya çıkan yeni uluslararası konjonktürün belirsiz durumu pek çok devletin politikalarında önemli değişikliklere sebep olmuş, Sovyetler Birliği'nin dağılması Batı Bloğu tarafından küresel düzeydeki güvenlik tehdidi olarak değerlendirilen komünizmin sonunu getirmiştir. Soğuk Savaş dönemiyle birlikte geri planda kalan bölgesel sorunlar Soğuk Savaş'ın sona ermesiyle birlikte gün yüzüne çıkmış, devletler yeni fırsatlar ve risklerle karşı karşıya kalmıştır. Oluşan yeni konjonktür Avrupalı pek çok devletin dış politika ve güvenlik politikalarında önemli değişikliklere sebep olsa da Yunanistan'ın güvenlik tehdidi algılamasında önemli bir değişiklik yaşanmamış (Moustakis & Sheehan, 2000: 95), Türkiye'nin Yunan ulusal güvenliği için birincil güvenlik sorunu olduğuna dair düşünce varlığını sürdürmüştür. Bunun sebepleri 1990'lı yılların öncesinde Yunanistan'ın dış politika ve güvenlik anlayışında görülmektedir.

Yunanistan ilk ortaya çıktığı tarih itibarıyla dış politikasının temel hedefi Megali İdea üzerinden şekillenirken, buna bağlı olarak Yunanistan uzun bir süre Osmanlı Devleti topraklarına yönelik izlenen yayılcı (irredantist)² politikalar çerçevesinde hareket etmiştir. Zira Yunanistan bağımsızlığını elde ettiği tarih itibarıyla büyük bir Yunan popülasyonu Osmanlı Devleti'nin sınırları içinde kalmıştır (Grigoriadis, 2013: 21). Bu nedenle Yunanistan kurulduktan sonra Balkanlar'da ve Osmanlı Devleti içerisinde Yunanca konuşan Ortodoks Hristiyan halkın yaşadığı bölgelere doğru yayılma politikaları benimsemiştir. Yunanistan'ın

bu yayılcı politikaları 1844 yılında Ioannis Kollittis'in parlamentoda gerçekleştirdiği konuşmasıyla somut bir nitelik kazanmıştır. "Yunan Krallığı tüm Yunanistan değil yalnızca onun en küçük ve en eksik parçası" açıklamasıyla birlikte Megali İdea ilk kez bir kavram olarak dile getirilmiştir (Clogg, 2018: 56-57; Heraclides, 2002: 59-60). Megali İdea politikası, Yunanların Türklere karşı Anadolu'da kesin bir yenilgiye uğradıkları 1922 yılına kadar Yunan dış politikasının temel politik hedefini oluşturmuş, Anadolu'da alınan ağır yenilgi de Yunan ulusal tarihinde Küçük Asya Felaketi (*Mikrasiatiki Katastrofi*) olarak yerini almıştır. Küçük Asya Felaketi, Yunan dış politikasında Megali İdea'nın çökmesine sebep olurken, Mudanya Mütarekesi ile "Büyük Yunanistan için ileri" sloganı da son bulmuştur (Özsüer, 2022: 8). Bu noktada 1830-1922 yılları arasında Yunan dış politikasının temel hedefi Megali İdea doğrultusunda yayılcı bir çizgide ilerlemiştir.

Yunanistan 1922'de Anadolu macerasında yaşadığı Küçük Asya Felaketi'nden sonra kuzey sınırındaki devletleri önemli bir güvenlik tehdidi olarak algılamış, bu düşünce II. Dünya Savaşı ve akabinde gerçekleşen Yunan İç Savaşı ile birlikte daha da pekişmiştir. Uzun yıllar boyunca Yunanistan için kuzey sınırı savaşıla ve güvensizlikle ilişkilendirilmiştir (Koliopoulos, 2002:28). Yunan dış politikasında önemli bir kırılma tarihi de bu hususta II. Dünya Savaşı sonrası uluslararası sistemde hâkim olan Soğuk Savaş döneminde yaşanmıştır. Dış politikasında üçüncü aktörlerin etkisine açık olan Yunanistan, II. Dünya Savaşı sonrası kurulan yeni uluslararası sistemin yapısından etkilenmiştir. Yunan İç Savaşı'nın sona erdiği 1949 yılından 1974 yılına kadar Yunan dış politikası daha çok "Kuzeyden gelen komünist tehdit" üzerinde şekillenmiştir (Kırlıdökme, 2016: 53). Truman Doktrini (1947) ve Marshall Yardımları (1948) ile birlikte Soğuk Savaş döneminin iki kutuplu sistemi içerisinde Batı Bloğu'yla yakınlaşan Yunanistan, bu noktada komünist ideolojiyi ve komünizmi benimseyen Balkan devletlerini ulusal güvenliği için tehdit olarak algılamıştır.

2 Türk Dil Kurumu (TDK) "irredantist" kavramı için "kurtarımcılık" terimini önermektedir. <https://sozluk.gov.tr/> (e.t. 14.07.2024).

Bu durum Yunan dış politikasının Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü (NATO) ve Amerika Birleşik Devletleri (ABD) odaklı ilerlemesinde önemli bir etki yaratmış, Yunan dış politikası Atlantikçi bir çizgide ilerlemeye başlamıştır. Yunanistan'ın jeostratejik konumu Batı Avrupa'nın Sovyetler Birliği'ne karşı savunulmasında hayati bir önem taşımış, Türkiye ile birlikte NATO'daki pozisyonları karşılıklı olarak güçlenmiştir (Veremis, 1997: 95). NATO söz konusu olduğunda Yunanistan için güvenlik endişesi kuzeye yönelmiş, NATO üyeliğiyle birlikte Yunanistan'ın geleneksel olarak askeri doktrinin kara savunması ağırlıklı mı yoksa deniz savunması ağırlıklı mı bir strateji benimseyeceğine yönelik gündeme gelen tartışmalara bir süreliğine de olsa kara savunması çözümü sunulmuştur (Stearns, 1999: 78-79).

Yunanistan'ın dış politikasında NATO müttefiki Türkiye ile ilişkileri de önemli bir belirleyen olmuştur. Türkiye ve Yunanistan arasındaki ilişkiler 1930'lu ve 1940'lı yıllardaki uluslararası konjonktürün etkisiyle olumlu atmosfere sahip olmasına rağmen 1950'li yılların ikinci yarısı itibarıyla iki devlet arasında Kıbrıs Sorunu'nun yaşanmasıyla ilişkilerde gerilimli bir döneme girilmiştir. Uluslararası konjonktürün etkisi her iki devletin dış politikasında zaman zaman ılımlı ilişkiler yürütülmesinde etkili olmasına rağmen bu olumlu atmosfer kısa süreli devam etmiş ve iki devlet arasındaki ilişkiler genel olarak olumsuz bir çizgide ilerlemiştir. Özellikle 1974 yılında Türkiye'nin Kıbrıs'ta gerçekleştirdiği Barış Harekâtı ile birlikte iki devlet arasındaki gerilim zirveye ulaşırken Yunanistan için "*Kuzey'den gelen tehdit*" yerini "*Doğu'dan / Türkiye'den gelen tehdiye*" bırakmış ve bu tehdit algılaması ulusal güvenlik politikasında öncelikli bir mesele haline almıştır (Heraclides, 2002: 38). Diğer bir deyişle 1974 yılı Yunan dış politikasındaki diğer bir önemli kırılma tarihi olurken, Yunan dış politikası ve güvenlik algılamasında bu tarih itibarıyla önemli değişimler meydana gelmiştir. Buna bağlı olarak, 1974 Kıbrıs Barış Harekâtı ile Yunan askeri savunma stratejisinde Doğu'dan gelen tehdit algılamasıyla birlikte deniz gücüne öncelik

verilmiş ve dolayısıyla Atina'nın savunma doktrini NATO'dan farklılaşmaya başlamıştır (Stearns, 1999: 79-81). 1974 yılı ile birlikte Yunanistan'ın ABD ve NATO odaklı dış politika anlayışı değişim göstermiş ve Atina yönetimi, Kıbrıs'ta yaşanan gelişmelerde etkisiz kaldığını düşündüğü NATO'dan ayrılmıştır. Dış politikada çok yönlü bir anlayış benimsemeye başlayan Atina yönetimi, Avrupalı devletlerle ve komşu Balkan devletleriyle ilişkilerini geliştirmeye çabalamış ve Atlantik odaklı tek yönlü politikasını değiştirmiştir. Bu hususta Yunan dış politikası Avrupa'yı merkeze alan bir yöne doğru evrilmeye başlamıştır. 1979 yılında Avrupa Topluluğu'na (AT) tam üyelik başvurusunda bulunan Yunanistan, nihayetinde 1 Ocak 1981 tarihinde AT üyesi olmuştur (Hatipoğlu, 2017: 464). Yunanistan'ın bu çok yönlü dış politikasının bir ayağını da Balkanlar oluşturmuştur. 1974 yılıyla birlikte iktidara gelen Karamanlis'in öncülüğünde gerçekleştirilen "*Balkanlar Açılımı*", Atlantikçilik ve Avrupalılık ile birlikte Yunanistan'ın çok taraflı dış politikasının önemli bir parçası olmuştur (Karamouzi, 2013: 600). Soğuk Savaş dönemi konjonktürü içinde blok politikalarına bağlı olarak komünizmin hâkim olduğu Balkanlar'a yönelik daha mesafeli ilişkiler içinde olan Yunanistan, Balkanlar Açılımı ile birlikte bölge devletleriyle ilişkilerini geliştirmeye yönelik politikalar benimsemiştir (Clogg, 2018: 174; Karamouzi, 2013: 600).

Dış politikasını çeşitlendirerek daha özerk hareket etme eğilimi gösteren Yunanistan'ın iç politikasında da değişiklikler kendini göstermiştir. 1974 yılı Yunan dış politikasında değişiklik yaratırken iç politikasına da yansımaları olmuştur. 7 yıl (1967-1974) askeri cunta hâkimiyetinde olan Yunanistan'da cunta rejimi devrilmiş, Kostantinos Karamanlis'in dönüşüyle birlikte demokrasiye geçiş (*metapolitefsi*) dönemi başlamış ve çoğulcu parlamenter sisteme dönülmüştür. Bu dönemde Karamanlis'in Yeni Demokrasi Partisi (*Nea Demokratia-ND*) karşısında Andreas Papandreu'nun Panhelenik Sosyalist Hareketi (*Pannellinio Sosialistiko Kinima-PASOK*) yeni bir figür olarak ortaya çıkmıştır. PASOK, dağınık seçmen

kitlesi ve iç politikada her kesime hitap eden popülist söylemleriyle etkili bir siyaset yürüterek hızlı bir şekilde Yunan siyasal hayatında dikkat çeken bir figür haline gelmiştir (Uzuner, 2011: 93-94). 1981 yılında Papandreu'nun iktidara gelmesiyle birlikte 1980'li yıllar boyunca Yunanistan'da PASOK iktidarı hâkim olmuş, Avrupa ve ABD karşıtı söylemler gelişirken Karamanlis'in "*Yunanistan Batı'nındır*" söylemine karşılık Papandreu'nun "*Yunanistan Yunanlarındır*" söylemiyle birlikte (Clogg, 2018: 175) Yunan iç siyasetinde popülist ve milliyetçi bir retorik geliştirilmiştir. 1990'lı yılların ilk yarısı boyunca bu söylemler dış politikanın yönlendirilmesinde de etkili bir parametre olmuştur.

Soğuk Savaş'ın sona ermesiyle birlikte ortaya çıkan yeni konjonktür Yunanistan açısından riskler ve fırsatlar yaratmıştır. Bir taraftan Balkanlar'da yeni ekonomik nüfuz alanlarının açılmasının sunduğu yeni fırsatlar diğer tarafta ise eski etnik rekabetlerin yeniden alevlenmesine yönelik riskler ortaya çıkmıştır (Tsoukalis, 1999: 203). Yunanistan, 1991-1995 yılları arasında Yugoslavya'da yaşanan gelişmelerde izlediği politikalarıyla fırsatlardan ziyade risklere odaklanarak bölgede yaşanan kriz alanlarında çözümünün bir parçası olmak yerine sorunun bir parçası haline gelmiş, ulusal güvenlik paranoyası Yunanistan'ın bu dönem dış politikasında etkili olmuştur. 1990'lı yılların ilk döneminde Yunan dış politikasının birincil gündemini Yugoslavya'nın dağılma süreci oluşturmuştur (Bilgiç, 2017: 467). Bu noktada Yunanistan'ın 1990'lı yıllar boyunca izlediği politikalar iki dönem şeklinde ele alınabilir; 1991-1995 yıllarını kapsayan uluslararası siyasetten izole olduğu dönem, 1995-1999 yılları arasında uluslararası topluma entegre olmaya çalıştığı dönem.

Yunanistan, Soğuk Savaş döneminin sona ermesiyle birlikte kendi stratejik öneminin azaldığına yönelik algılamalara sahip olurken Türkiye'nin de bu dönem izlediği aktif politikalar Yunan dış politikasının bir süre daha Soğuk Savaş döneminin politik anlayışını devam ettirmesiyle sonuçlanmıştır. Yunanistan, Türkiye tarafından bir

İslami Kuşak (Islamic Arc) ile çevrelendiği algısına kapılmış, Türkiye'nin çevreleme politikasına karşılık bir Ortodoks Eksen (Orthodox Axis) oluşturma politikası benimsemiş ve bu anlayış 1990'lı yılların ilk yarısı boyunca devam etmiştir (Huliaras & Tsardanidis, 2006: 468-469). Yunanistan'ın izlediği sertlik yanlısı dış politika anlayışı Avrupalı ortakları ile ilişkilerinde de olumsuz bir atmosferin yaşanmasına sebep olmuştur. 1974 sonrası dış politikada çok taraflı diplomasi anlayışına sahip olan Yunanistan, Yugoslavya'nın dağılma sürecinde bu anlayışından uzaklaşmaya başlamıştır. Nitekim izlediği politikalar Yunanistan'ı uluslararası konjonktür içerisinde gittikçe yalnızlaştırırken, bu dönemdeki dış politika pratikleri bölgede uzun vadeli çıkarlarına da zarar vermiştir (Glenny, 1999: 93). Bu sebeple 1995 yılı itibarıyla Yunanistan farklı bir dış politika anlayışı geliştirmiştir. Milliyetçi söylemler geri planda kalırken Soğuk Savaş sonrası ortama uyum sağlanmaya çalışılmış ve Yunanistan "*sıfır toplamlı oyun*" anlayışından vazgeçerek yakın çevresiyle ilişkilerinde farklı bir politika anlayışı benimsemiştir (Tsakonias, 2006: 431).

1996 yılında Papandreu'nun ölümü ile birlikte dış politikadaki milliyetçi yaklaşım daha ılımlı bir yöne evrilmiş; Kostas Simitis hükümetiyle Avrupa Birliği'nin (AB) en sorunlu üyesi görüntüsüne sahip olan Yunanistan'da Avrupalı bir misyon benimseyeceğine dair beklentiler oluşmuştur (Verney, 1997: 193). "*Ulusal bir strateji aynı zamanda bir Balkan stratejisi olmalıdır*" diyen Simitis, duyurduğu Yeni Hükümet Programı ile Yunanistan'ın gücünün birbirine bağımlı bir dünyada başarılı bir şekilde rekabet etme yeteneğinde yattığını belirtmiştir (Kazamias, 1997: 71-74). Yunanistan, Simitis hükümetiyle birlikte Balkanlar politikasında ılımlı ve iş birliğine yatkın bir devlet görüntüsüne sahip olurken, "*iş birliği, pragmatizm ve Balkanlar'da öncü bir rol üstlenmek*" yeni dış politika anlayışını oluşturmuştur (Moustakis, Sheehan, 2000: 102). Simitis hükümeti ile Avrupalı devlet kimliğine daha fazla vurgu yapılırken, bu dönemin öncelikli politikalarından birini de Avrupa Para Birliği'ne (Eurozone) ka-

ılmak oluşturmuştur. Yunan ekonomisinin ve güvenliğinin bu birliğe katılımından geçtiğine inanması Simitis'in bu politikasına etki etmiştir (Moustakis, 2003: 43). Türkiye'den algıladığı tehdit nedeniyle savunma harcamalarına kapasitesinin üzerinde bütçe harcayan Yunanistan'ın AB içinde güçlü bir pozisyona sahip olabilmesi için Yunanistan'ın iktisadi açıdan güçlü bir konumda olması gerektiğini düşünen Simitis, aşırıya kaçan savunma bütçesinin azaltılması için Türkiye ile sorunlu ilişkileri düzeltme yoluna gitmiştir (Ayman, 2001:33; Arghyrou, 2004: 200-201). 1990'lı yılların ikinci yarısı itibarıyla sorunlu ilişkiler içinde olduğu Makedonya ve Arnavutluk gibi iki sınır komşusuyla da ilişkilerini düzeltmeye yönelik politikalar benimseyen Yunanistan, Türkiye ile aralarında mevcut olan pek çok sorunun çözümsüz kalmasının yanında yeni bir sorun alanıyla daha karşı karşıya kalmıştır. Nitekim Kardak (Imia) Krizi Türkiye ile olumlu ilişkiler geliştirme isteğinde olan Simitis'in bu dönemde verdiği önemli bir sınav olmuştur. İki devlet arasındaki gerginlik tırmanırken savaşın eşiğinden dönülmüştür. Ankara ile yaşanan gerginliklerin yanında 1998'de başlayan Kosova olayları da Simitis'in öncelikli politikası olan Eurozone'ye katılma hazırlıklarını karmaşık bir hale getirmiştir. Bosna Hersek ve Makedonya politikaları nedeniyle Avrupalı devlet görüntüsünden uzaklaşan Yunanistan, dış politikasında yeniden AB çizgisine gelmeye çalıştığı bir dönemde Kosova Krizi'yle karşı karşıya kalması nedeniyle güç duruma düşmüştür. Yugoslavya'nın dağılma sürecinde ortaya çıkan kriz alanları 1990'lı yıllar boyunca Yunanistan'ın dış politikasında önemli etkiler yaratmıştır. Soğuk Savaş döneminde Yunanistan'ın Atlantikçi ve Avrupalı çizgide ilerleyen dış politikası özellikle Bosna Hersek ve Makedonya politikalarıyla sekteye uğramış, müttefikleriyle ilişkileri zorlu bir süreçten geçerken Yunanistan yeni konjonktür içinde kendisini yalnızlaştıran ve dezavantajlı konuma düşüren uzlaşmaz tutumundan bir süre sonra vazgeçmek zorunda kalmıştır. Yunan dış politikası müttefiklik ilişkilerinden doğan sorumluluklarından farklı çizgide bir dış politika benimsemiş olsa da 1990'lı yılların ikinci

yarısı itibarıyla Batı ile politikalarını uyumlu hale getirmeye çalışmıştır. Fakat Kosova Krizi Yunanistan'ın Balkanlar'da Avrupalı müttefikleriyle ne kadar uyumlu politika yürütmeye çalışsa da Belgrad merkezli politikasından da vazgeçmediğini göstermiştir.

Yugoslavya'nın Dağılma Süreci

1918 yılında Sırp-Hırvat-Sloven Krallığı olarak kurulan 1929 yılında ise Yugoslavya Krallığı adını alarak uluslararası sistemde varlığını sürdüren I. Yugoslavya, kuruluşundan itibaren birtakım sorunlarla karşı karşıya kalmıştır. Çok uluslu bir yapı olan Yugoslavya Krallığı'nda Sırlar, Hırvatlar ve Slovenler kurucu unsur olarak kabul edilmiş ve bünyesindeki diğer unsurların dışlandığı bir yapı oluşturulmuştur. Ancak kurucu unsurlar arasındaki birlikteliğin zoraki, siyasi bütünlüğü sağlayıcı politika ve ideolojiden yoksun olması nedeniyle sürdürülebilir bir yapı inşa edilememiştir (Türkeş, 2017: 16-18). Krallık içinde Sırların hâkim olduğu bu yapı, iç dinamiklerin etkisi ve uluslararası konjonktürde yaşanan gelişmelerle birlikte 1941 yılında sona ermiş; Tito ile birlikte II. Dünya Savaşı sonrasında kurulan Yugoslavya Sosyalist Federatif Cumhuriyeti (II. Yugoslavya), Yugoslavya Krallığı'ndan farklı politikalar izleyerek bütünleşmeyi sağlayıcı politikalar üretebilmiştir. Yugoslavya Krallığı döneminde Sırp hâkimiyetinin baskıcı politikaları Tito Yugoslavya'sında sona ermiş, 1946 Anayasası ile birlikte farklı uluslara ayrı cumhuriyet statüsü ile federasyonda siyasal temsil hakkı verilmiştir (Türkeş, 2017: 18). Çok uluslu bir yapıya sahip olan Yugoslavya'da bir Yugoslav üst kimliği oluşturulmaya çalışılmıştır. Tito Yugoslavya'sı federasyonun diğer uluslarından farklı olarak Sırlar arasında hoşnutsuzluk yaratmış; Sırlar, Yugoslavya'yı kendileri aleyhinde gelişen ve Sırları ezen bir model olarak değerlendirmiştir (Uzgel, 2002: 120).

1980 yılında Tito'nun ölümüyle birlikte Sırp milliyetçiliğinin artış göstermesi ve federasyon içinde iktisadi sorunların yaşanmaya başlaması Yugoslavya'yı siyasal istikrarsızlıklara sürük-

lemiştir. Federe cumhuriyetlerin farklı iktisadi gelişmişliklerinin yanında federasyon bünyesindeki ulusların geçmişlerinde birbirlerine karşı besledikleri dūřmanlıklar bu dönemde milliyetçi duyguların artışıyla birlikte sorunları gün yüzüne çıkarmıştır. Slobodan Miloseviç'in Sırbistan'ın başına geçmesiyle birlikte 1989 yılında Kosova ve Voyvodina'nun özerk statülerini kaldırması federasyon içinde Sırları gcl konuma getirmiş ve Yugoslavya işlevsel açıdan adeta "Serboslavya" haline gelmiştir. Bu tarih itibarıyla Yugoslavya'da yaşanan gelişmeler federasyonu dağılmaya adım adım yaklaştırmıştır. Soęuk Savař döneminin sona ermesinden çok kısa bir süre sonra Yugoslavya'da yaşanan gelişmelerle Balkanlar yeniden istikrarsızlıkların odak noktası haline gelmiştir. Soęuk Savař dönemi Balkan ulusları arasındaki tarihsel anlaşmazlıkları dondururken bölgede göreceli barış, istikrar ve iř birliği süreci yaşanmış fakat Soęuk Savař'ın sona ermesinin ardından Yugoslavya'nun şiddetli bir dağılma sürecine girmesi bölgede tarihin geri dönüşü olarak yorumlanmıştır (Tziampiris, 2004: 137).

Yugoslavya'nın dağılma sürecinde yalnız iktisadi ve sosyal sorunlara bağlı i dinamikler etkili olmamış, Balkanlar'da başlayan komünizmin devrilme süreciyle birlikte bölgede yeni bir döneme girilmiştir. 1990'lı yılların başından itibaren bölge devletleri demokrasi ve piyasa ekonomisine geçiş srecelerini başlatmıştır. Balkanlar'da komünizmin tasfiye süreci ve Sovyetler Birliği'nin dağılmasıyla birlikte ideolojik temelli bölünmüş uluslararası sistemin yapısında yaşanan değişimler bölgede yeni bir dönemi de beraberinde getirmiştir. 1990 yılında Yugoslavya da Balkanlar'daki dönüşüm sürecinden etkilenerek siyasal ve iktisadi olarak reformlar gerçekleştirme gayesiyle çok partili hayata ve piyasa ekonomisine geçiş sürecini başlatmış ve gerçekleştirilen reformlarla birlikte Yugoslavya'nın toprak bütünlüğünün korunması mit edilirken dağılma hız kazanmıştır (Sönmezoğlu, 2016: 213; Kut, 2016: 562). 1990'da Yugoslavya'da gerçekleşen serbest seçimler sonucunda Sırbistan ve Karadağ'da komünizmin partiler yerini sosyalist partilere bırakır-

ken, diğer federe cumhuriyetlerde ise milliyetçi partiler seçimleri kazanmıştır.

25 Haziran 1991'de Slovenya ve Hırvatistan Yugoslavya'dan bağımsızlıklarını ilan etmeleri sonucunda Sırbistan'ın hâkimiyetindeki Yugoslav Halk Ordusu (JNA) ile Slovenler ve Hırvatlar arasında çatışmalar başlamıştır. Federasyonun diğer cumhuriyetlerine nazaran homojen bir demografiye sahip olan Slovenya'da çatışmalar fazla uzun sürmemiştir. Ancak Hırvatistan'ın ve Slovenya'nın bağımsızlık ilanlarıyla birlikte Yugoslavya uluslararası bir sorun haline almış (Kut, 2016: 587), uluslararası aktörlerin ilgisini bölgeye yönelmesine sebep olmuştur. Hırvatistan'ın ve Slovenya'nın federasyondan ayrılmasıyla Sırp baskısını üstlerinde daha fazla hissedeceklerine yönelik endişeleri Bosna Hersek'in ve Makedonya'nın da bağımsızlıklarını ilan etmeleriyle sonuçlanmıştır. 3 Mart 1992 tarihinde Bosna Hersek'in bağımsızlık ilanıyla birlikte bölgede Sırlar, Hırvatlar ve Boşnaklar arasında kanlı çatışmalar başlamıştır. 27 Nisan 1992'de ise Sırbistan'ın ve Karadağ'ın Yugoslavya Federal Cumhuriyeti'ni kurması ile Yugoslavya Sosyalist Federatif Cumhuriyeti resmen sona ermiştir. Uluslararası siyasetin gündemi uzun bir süre Yugoslavya'nın dağılma süreciyle meşgul olmuştur.

Yugoslavya'nın Dağılma Süreciyle Ortaya ıkan Kriz Alanlarına Yönelik Yunanistan'ın Balkanlar Politikası

Yunanistan, Soğuk Savaş sonrası dönemin geçiş sürecinden önemli ölçüde etkilenirken, Yugoslavya dağılma süreci Yunan dış politikasının ana gündemini oluşturmuş ve Yunanistan'ın Balkanlar'a yönelik politikalarında önemli değişikliklere sebep olmuştur. 1974 yılında Karamanlis hükümeti ile başlayan Balkanlar'da çok taraflı politika anlayışı Yugoslavya'nın dağılma süreciyle birlikte sona ermiş, bölgede ikili ilişkiler ön plana çıkmıştır (Triantaphyllou, 1997: 172). Yunanistan'ın Yugoslavya temelinde izlediği Balkanlar politikası, Belgrad merkezli ve ulusal güvenlik endişeleri üzerinde şekillenmiştir. Bosna Hersek'te yaşanan savaş sürecinde Sırp yanlısı tutumu ve Makedon-

ya İsim Sorunu'ndaki uzlaşmaz politikası Yunanistan'ı Batılı ortaklarından farklı politikalar benimsemeye yöneltmiştir.

Öte yandan Türkiye, Soğuk Savaş sonrası dönemde de Yunan ulusal güvenliği için tehdit oluşturmaya devam etmiştir. Türkiye'nin Balkanlar'da nüfuzunu artırması Yunanistan için Türkiye tarafından çevrelendiği algısını yaratmış ve Türkiye'nin oluşturmaya çalıştığı İslami Kuşak'a karşı Ruslar, Sırlar ve Yunanları içeren bir Ortodoks Eksen oluşturma politikası güdülmüştür. Türkiye'nin Balkanlar'da nüfuzunu artırmasının yanında ayrıca komşu Balkan devletlerindeki yoğun Müslüman nüfus (Bulgaristan ve Makedonya'daki Türk azınlığın yanında yoğun bir Müslüman nüfusa sahip olan Arnavutlar ve Bosna Hersek'teki Müslüman Bosnalılar) Yunanistan'ın bu dönemde Ortodoks kimliğini dış politikasında vurgulamasında etkili olmuştur. Buna bağlı olarak da nüfusunun büyük bir çoğunluğu Ortodoks Hristiyan olan Yunanistan'da Ortodoks kimlik 1990'lı yıllardaki Balkanlar'a yönelik politikasında ön plana çıkmıştır. Yunan ulusal kimliğinin önemli bir parçası olan Ortodoksluk (Roudometof, 1996: 257) bu dönemde Yunanistan'ın Sırp yanlısı davranışlarında önemli bir propaganda aracı olarak kullanılmıştır.

1992-1995 Bosna Hersek Ölçekli Dağılıma

Bosna Hersek, 15 Ekim 1991 tarihinde bağımsızlığa yönelik alınan karar doğrultusunda 3 Mart 1992'de bağımsızlığını ilan etmiştir. Bosna Hersek'in bağımsızlığına Bosnalı Sırlar tarafından gösterilen tepkilerin sonucunda Pale'de Sırp Cumhuriyeti (*Republika Srpska*) kurulmuştur. Bosna Hersek'in bağımsızlık ilanı Sırlar, Hırvatlar ve Boşnaklar arasında 3,5 yıl süren kanlı çatışmaları başlatmıştır. Bölgede yaşanan çatışmalar boyunca Yunan kamuoyunda ve siyasi elitler nezdinde Sırlarla tarihsel müttefiklik ilişkileri ön plana çıkarılmıştır. Yunanistan'ın Belgrad'a yakın politikalar benimsemesinde tarihsel süreçte pek çok defa aynı tarafta savaş vermelerinin yanında ayrıca iki ulusun ortak Ortodoks kimliği etkili olmuştur. Sırlarla sahip oldukları ta-

rihsel müttefiklik ilişkileri 1990'lı yıllar boyunca sık sık dile getirilmiştir. Sırp-Yunan dostluğu en fazla Bosna Hersek Savaşı'nda vurgulanmış, bu söylem Yunanistan'ın Balkanlar politikasına yön vermiştir. Michas'ın ifade ettiği gibi, Yunanlar ve Sırlar arasındaki bu yakın duygular yukarıdan aşağıya değil aşağıdan yukarıya doğru bir ivmeye sahip olmuştur (Michas, 2002: 5). İki ulus arasındaki tarihsel müttefiklik söyleminin Yunan kamuoyunda büyük bir karşılığının bulunması nedeniyle siyasi elitler tarafından bu söyleme atıf yapılmış ve propaganda aracı olarak kullanılmıştır. Yunan Ortodoks Kilisesi de Sırlara olan desteğini sık sık dile getirmiştir. "*Ortodoks Kilisesi, Ortodoks Sırp halkının yanında*" açıklaması ile Yunan Ortodoks Kilisesi Başpiskoposu Kilise'nin Sırlara olan desteğini açıklamış; ayrıca "*Sırların Yunanistan'ın doğal müttefiki olduğunu ve Avrupalı müttefikleriyle politikaları farklılık gösterse bile ülkenin tarihinin, geleneğinin ve Sırlarla olan bağlarının Yunanistan'ın dış politikasını belirlemesi gerektiğini*" savunmuştur (Michas, 2002: 20-21). Bu dönemde Bosna Hersek'teki çatışmalarda Sırların faaliyetlerine yönelik kınamalardan kaçınan Yunan siyasi elitleriyle birlikte Yunan kamuoyunda da Sırların gerçekleştirdikleri katliamlara karşı derin bir sessizlik hâkim olmuştur. Yunan medyası tarafından Bosnalı Sırlar "*kendini savunan kurbanlar*" olarak tasvir edilmiş, Bosnalı Sırp lider Karadžić ise Balkanlı Ortodoks kardeşler için "*savaşçı*" olarak görülmüştür (Fotiadis, 2022: 230). Yunanistan yaşanan savaş ortamında iki tarafın da suçlu olduğunu ifade ederken bütün suçun tek tarafa (Sırlara) yüklenmesine karşı çıkmıştır (Stefanopoulos, 1999: 169).

Bu dönemde Yugoslavya'nın dağılması ile Bulgaristan'ın Makedonya irredantizminden duyulan çekince ve Türkiye'nin Balkanlar'daki görünür-lüğünü artırmasını engelleme arzusu Sırp-Yunan uluslarını birbirlerine yakınlaştıran diğer bir faktör olmuş; Yunanlar nezdinde Ankara düşman, Belgrad ise dost olarak tanımlanmıştır (Larrabee, 2005: 411; Barrett, 2023: 11). Yunanistan'ın bu dönem dış politikasında Soğuk Savaş dönemi güvenlik algılaması olan "*Doğu'dan gelen tehdit*"

Bosna Hersek Krizi'nde de kendisini göstermiştir. Yunanistan'ın Türkiye'ye yönelik algıladığı bu güvenlik endişesi, güçlü bir propaganda aracı olarak kullanılmıştır. Yunanistan'ın bu propagandası Sırp karar vericiler tarafından da olumlu karşılanmıştır. Nitekim Miloseviç 16 Mart 1992 tarihli açıklamasında, "*Türk egemenliği döneminde bizi birleştiren ruhun Yunanları ve Sırları bir kez daha birleştirdiğini*" ifade etmiştir (Michas, 2002: 32). Bosnalı Sırp lider Radovan Karadžić ise Yunanların Sırlara olan desteğini "*Tanrı ve Yunanlar bizimle*" sözleriyle belirtmiştir (Fotiadis, 2022: 226). 1992 yılında kurulan Yunan-Sırp Dostluk Derneği (*Greek-Serbs Friendship Association*) de iki ulus arasındaki dostluk ilişkilerinin pekiştirilmesinde önemli bir rol oynamıştır. Yunan-Sırp Dostluk Derneği Başkanı Aris Mousionis'e göre; Papandreu Bosna Hersek'te yaşanan gelişmelerde ne olup bittiğine dair fazla bir bilgiye sahip olmasa da Bosnalı Sırlara yönelik destek vermesinin Batılı müttefiklerinin Türkiye ve Makedonya hususunda Yunanistan'a destek vermemelelerinden duyduğu rahatsızlıktan kaynaklanmakta olduğunu ifade etmiştir (Michas, 2002: 24).

Yunanistan, yaşanan gelişmelerde Sırların yanında yer almış olsa da Bosna Hersek'in bağımsızlık ilanını 6 Nisan 1992'de AB devletleriyle birlikte tanımış ve bu tanıma muhalefetteki Papandreu tarafından eleştirilmiştir (Barrett, 2023: 29-30). Bu durum, Yunanistan'ın her ne kadar Balkanlar'da Sırlara destek vermeye yönelik politikalar belirlemiş olsa da uluslararası kuruluşlardan doğan sorumluluklarını göz ardı edemediğini ve Balkanlar politikasında kısaç içinde kaldığını göstermiştir. Yunanistan iki taraf arasında dengeli bir politika izlemeye gayret etse de 1990'lı yılların ilk yarısı için bu politikayı başarılı bir şekilde uygulayamamıştır. Balkanlar politikasında Ortodoks kimliğini ön plana çıkarması, Sırlarla tarihsel bağları ve Ortodoks inanç eksenli oluşturulan ilişkileri Yunanistan'ın Atlantikçi ve Avrupa merkezli dış politikasıyla çelişmiştir. Batılı müttefikleriyle paralel politikalar izlemekten ziyade Belgrad eksenli politikalar Yunanistan'ın dış politikasını yönlendirirken gerek

kamuoyu gerekse Yunan siyasi elitler tarafından bu politik anlayış destek görmüştür.

Atina yönetiminin Yugoslavya Federal Cumhuriyeti ile yakın ilişkileri Batılı aktörlerle ilişkilerinin yara almasına sebep olsa da bir diğer yandan ise Belgrad ile Batılı devletler arasında arabulucu rolü oynamasında etkili olmuş, kısa ve orta vadede iki taraf arasında diyalog kurulmasını sağlamıştır. Özellikle Mayıs 1993'te Yunanistan'ın arabuluculuğu Vance-Owen Planı kapsamında tarafları uzlaştırma konusunda etkili olmuş, Miçotakis'in yoğun baskıları sonucunda Miloseviç ve Bosnalı Sırların lideri Radovan Karadžić, Vouliagmeni Barış Planı'nı imzalamışlar fakat plan Bosnalı Sırların Parlamentosu'nda onaylanmamıştır (Panagiotu & Valsis, 2014: 23). Bosna Hersek'te çatışmaların tırmanması ve AB'nin bölgede izlediği politikaların çözüm üretmemesi ABD'nin soruna müdahil olmasını gerekli kılmıştır. 1994'te Washington Anlaşması ile Boşnak-Hırvat Federasyonu kurulurken, bölgede Sırp saldırılarının devam etmesi ABD'nin ve NATO'nun askeri operasyon düzenlemesiyle sonuçlanmıştır. Uluslararası müdahalenin sonucunda 14 Aralık 1995'te Dayton Barış Anlaşması imzalanmış ve Bosna Hersek'te barış ortamı tesis edilebilmiştir. Ancak Dayton Barış Anlaşması, Bosna Hersek'teki sorunları dondurulmuş ve kronik bir hale getirmiştir. Dayton sonrası dönemde de Yunanistan bölgesel ölçekte Sırbistan, Bosna Hersek özelinde de Sırp entitesiyle birlikte hareket etmiştir. Bu durum Yunanların Sırlarla olan tarihsel müttefiklik ilişkisinin ve Müslüman Boşnaklara ve Katolik Hırvatlara karşı Ortodoksluk paydasında buluşmalarının sonucunu yansıtmaktadır.

Makedonya İsim Sorunu (1992-2018)

Başlangıçta kendisinden daha büyük bir sorunun (Doğu Sorunu) parçası olan Makedonya coğrafyası, 19. yüzyılın ikinci yarısı itibarıyla Yunanlar, Sırlar ve Bulgarların büyük devlet olma ülkülerinin kesişim noktası olmuştur. Makedonya'yı kendi kültürlerinin bir parçası olarak gören üç ulus da bölgeyi kendi hâkimiyet alanı olarak değerlendirmiş (Heraclides, 2021: 1-9) ve ulus inşa

süreçlerinde benimsenen büyük devlet olma ülküleri ile dış politikalarında izledikleri yayılcı politikalarına meşruiyet kazandırmaya çalışmıştır (Roudometof, 1996: 257). Merkezi konumu ve çok etnikli yapısı nedeniyle 19. yüzyılda Balkan uluslarının rekabet alanı olan Makedonya, 20. yüzyılın son on yılında da yeniden çatışan çıkarların kesişim noktası olmuş (Bechev, 2011: 31), Yugoslavya'nın dağılma süreciyle birlikte Makedonya Sorunu tekrar gündeme gelmiştir. Tito Yugoslavya'sında kurucu unsurlardan biri olan Makedonların Tito'nun hayatta olduğu dönem boyunca milliyetçi duyguları kontrol altında tutulmuş fakat Tito'nun ölümünün ardından Belgrad'ın Üsküp üzerindeki hâkimiyeti zayıflamaya başlamıştır (Bilgiç, 2017: 469; Larrabee, 2005: 408).

Tito Yugoslavya'sında federasyon içinde 6 kurucu cumhuriyetten biri olarak varlığını sürdüren Makedonya, "Makedonya Cumhuriyeti" ismiyle bağımsız bir devlet olarak uluslararası sistemde yerini almak istemesine rağmen içten içe bir endişe de barındırmıştır. Nüfusunun ¼'ünün Arnavutlardan oluşması ve bu nüfusun Slav ağırlıklı bağımsız bir devleti kabul etmeyebileceklerine dair şüphelerin varlığı Makedonya'nın da bağımsızlık fikrine tereddütlü yaklaşmasına sebep olmuştur (Heraclides, 2021: 114). Nitekim Makedonya'daki Arnavut nüfus da Yunanistan'dan farklı gerekçelerle bağımsız bir Makedonya devletinin varlığına yönelik rahatsızlık duymuştur (Zahariadis, 2003: 268). Bu nedenle başlangıçta Makedonya'nın tutumu, Yugoslavya'nın konfederal devlet olarak varlığını sürdürmesinden yana olmuştur. Ancak 25 Haziran 1991'de Slovenya'nın ve Hırvatistan'ın bağımsızlık ilanı ve bölgede Sırp saldırılarının başlaması Makedonya'nın tercihini bağımsız bir devlet olmaktan yana kullanmasıyla sonuçlanmış ve 17 Eylül 1991 tarihinde Makedonya Cumhuriyeti olarak bağımsızlığını ilan etmiştir. Yugoslavya'dan kanlı bir savaş vermeden ayrılan tek cumhuriyet Makedonya olmuş fakat Yunanistan ile yaşanan anlaşmazlık Makedonya'yı Yugoslavya'nın dağılma sürecinde bir sorun alanı haline getirmiştir. Makedonya Cumhuriyeti'nin bağımsızlığı Yunan kamuoyunda ve

Yunan diasporasında büyük bir tepkiyle karşılanmıştır (Roudometof, 1996: 259). 1992-1995 yılları arasında Atina yönetiminin dış politikası Üsküp odaklı olmuş hatta Yunan dış politikasının Üsküpleşmesi anlamına gelen "*Skopjanisation*" kavramı bu dönemin politik anlayışını tanımlamak için kullanılmıştır (Armakolas & Triantafyllou, 2017: 4). Yunanistan için bağımsız bir Makedonya devletinin kurulması iki sorun alanı yaratmıştır: "*Makedonya İsim Sorunu*" ve "*Yunanistan'daki Slav-Makedon Ulusal Azınlık Sorunu*" (Heraclides, 2021: 116).

1990'lı yıllarda Yeni Makedonya Sorunu olarak yeniden gündeme gelen bu sorun kapsamında iki devlet arasındaki anlaşmazlıkta Yunanistan'ın kimlik ve askeri kaygıları ön plana çıkmıştır (Fırat, 2002: 35-36). Makedonya'nın bağımsızlık ilanı ile birlikte Bulgaristan ve Türkiye tarafından anayasal adıyla tanınması Yunanistan'da hoşnutsuzluk yaratmıştır. Ayrıca Bulgaristan'ın Makedonya'ya yönelik yayılcılığının yeniden alevleneceğine dair düşünceler, Atina'yı kaygılandırırken Türkiye'nin de Bosna Hersek'te yaşanan çatışmalar nedeniyle bölgedeki nüfuz alanını genişletmesi Yunanistan'ın ulusal güvenliğine yönelik tehdit algılamasının artmasına yol açmıştır. 1992 yılına kadar Balkanlar'a yönelik politikalarında kararlı bir süreç yaşayan Yunanistan, kamuoyunun da yönlendirmesiyle Sırp yanlısı politikalar benimsemiş, kendisiyle aynı güvenlik endişelerini taşıyan Belgrad ile aynı potada buluşmuştur.

Yunanistan ve Makedonya arasındaki anlaşmazlığın temelinde ulus inşa süreçlerinde ulusal tarihlerini oluşturdukları yapının Büyük İskender Makedonya'sında çatışan yorumlarından kaynaklanmıştır. Yunanistan, Makedonya ismiyle bir devletin var olmasına yönelik tepkisinde Makedonya'nın tarihsel olarak Yunan bölgesini ifade etmek amacıyla kullanıldığını ve bir Slav devletinin bu ismi kullanmasıyla Yunanistan'ın tarihinin ayrılmaz bir parçasından mahrum bırakılmış olacağını savunmuştur (Zahariadis, 1996: 311). Makedonya ismiyle bu cumhuriyetin tanınması tarihi ismi ve Yunan halkının en ilgi çekici parça-

larından birine el konulmasını meşrulaştırma olarak algılanmıştır (Stefanopoulos, 1999: 171). Yunanistan, Makedonya isminden rahatsız olmanın yanında ayrıca Makedonya'nın bayrağı ve anayasasına yönelik rahatsızlıklarını da dile getirmiştir. Makedonya Anayasası'nın 3. ve 49. maddelerinin kendi topraklarına yönelik irredantist amaçlar taşıdığını iddia ederken ayrıca Yunanların kendi kültürlerinin bir parçası olarak gördüğü 16 ışınlı Virginia Güneş'i'nin Makedonya bayrağında kullanılmasını tepkiyle karşılamış ve Atina yönetimi; Makedonya isminin, anayasasının ve bayrağının değiştirilmesine yönelik politikalar benimsemiştir (Kut, 1997: 292-295). Bu dönemde Yunanistan'ın Üsküp'e yönelik politikasının en önemli ayağını bu devletin Makedonya ismiyle tanınmasını engellemek oluşturmuştur. Nitekim Yunanistan bu politikasını krizin en başında başarılı bir şekilde uygulamıştır. Başlangıçta Maastriht Antlaşması'nın gündemde olduğu bir dönemde Avrupalı devletler siyasal bütünlüğünü sağlayabilmek maksadıyla Yunanistan'ın Üsküp politikasına paralel politikalar yürütmüştür (Veremis, 2017: 142). Ancak 16 Aralık 1993 tarihinde Avrupalı 6 devletin Üsküp'ü "FYROM" (*Former Yugoslav Republic of Macedonia-Eski Yugoslav Makedonya Cumhuriyeti*) adıyla tanıma kararı alması Yunan basınında yenilgi olarak yorumlanmıştır (Roudometof, 1996: 261-262). Atina yönetimi, Makedonya İsim Sorunu'ndaki hassasiyetinin sebeplerini Avrupalı ortaklarına anlatma konusunda başarı sağlayamamıştır. Zahariadis; Makedonya konusunda Yunan iç siyasetinde farklı politikaların benimsenmiş olması, tarihsel faktörlerin Yunan olmayanlar için anlaşılması zor bir yapıya sahip olması, ayrıca Makedonya İsim Sorunu'nun Bosna Hersek'teki çatışmaların yaşandığı dönemle paralel gelişmesi gibi faktörler nedeniyle Yunanistan'ın Makedonya sorununda taşıdığı kuşklarını Batı dünyasına anlatma konusunda zorluk çektiğini ifade etmiştir (Zahariadis, 1996: 311-312). Yunanistan, başarısız Makedonya politikası nedeniyle Avrupalı devletler ile ilişkilerinde kriz yaşarken bu devletin tanınması konusunda uluslararası baskılara maruz kalmıştır (Kalaitzidis & Felsen, 2007: 227).

Makedonya İsim Sorunu'nun zirve noktasını yaşadığı dönemde Yunan iç siyasetinin de önemli bir etkisi olmuştur. Partiler tarafından siyasi bir propaganda aracı olarak kullanılan Makedonya İsim Sorunu, o dönem daha ılımlı politikalar izleme yanlısı olan Miçotakis'i eleştirilerin hedefine yerleştirmiştir. Muhalefetteki PASOK tarafından eleştirilmesinin yanında Miçotakis ayrıca parti içi muhalefetle de karşı karşıya kalmıştır. Parti içinde en güçlü muhalefet Antonis Samaras tarafından gelirken, Samaras Yeni Demokrasi Partisi'nden ayrılarak "*Siyasal İlkbahar (Political Spring-Politik Anihi)*" isimli partisini kurmuş ve bütün politikasını Makedonya İsim Sorunu'na endekslemiştir. Ayrıca Yeni Demokrasi Partisi'nin 3 milletvekilinin ayrılmasına sebep olarak Miçotakis'in meclisteki gücünü zayıflatmış ve hükümetin devrilmesine sebep olmuştur (Verney, 1997: 196; Fırat, 2002: 40). Bu durum Makedonya İsim Sorunu'nun iç politikadaki gücünü yansıması bakımından ilk önemli sonucu göstermektedir. Muhalefetteki PASOK Partisi lideri Papandreu ise 1993 seçimleri için yaptığı seçim propagandasında Miçotakis'in Makedonya İsim Sorunu karşısında zayıf kaldığı yönünde suçlamalarda bulunmuştur (Clogg, 2018: 208). 1993 seçimleri ile tekrar iktidara gelen PASOK yönetimi Makedonya Sorunu'nda ılımlı politikalar gütmek yerine sertlik yanlısı bir tutum izlemiştir. PASOK hükümeti iktidara geldiğinde Makedonya ile Yunanistan arasında hiçbir müzakerenin yapılamayacağını iddia ederken, bu sert çıkış iki taraf arasındaki ilişkilerin kesilmesiyle sonuçlanmıştır (Roudometof, 1996: 261). Ayrıca PASOK'un tekrar iktidara gelmesi Avrupalı devletler tarafından tedirginlik yaratmış, 1994 yılında AB dönem başkanlığının Yunanistan'a geçecek olması ise Avrupalı devletleri Makedonya ile diplomatik ilişkilerin kurulması için hızlı hareket etmeye yöneltmiştir (Clogg, 2018: 209).

7 Nisan 1993'te BM Güvenlik Konseyi'nin 817 sayılı kararı doğrultusunda Makedonya'nın geçici olarak FYROM adıyla BM üyesi olması ve bu devletin FYROM adıyla Batılı devletler tarafından tanınmaya başlanması neticesinde Atina yönetimi 16 Şubat 1994 tarihinde Selanik Limanı'nı kapata-

arak Makedonya'ya ambargo uygulamıştır (Vere-mis, 2017: 148-149). Yunanistan'ın Makedonya'ya yönelik uyguladığı bu ambargo kararı ekonomik olarak zor durumda olan Makedonya'yı daha da zor durumda bırakmıştır. Yunanistan'ın Üsküp politikası Batılı devletlerin tepkisine sebep olmuştur. Ancak Yunanistan'ın Makedonya ambargosu iktisaden Makedonya'yı tecrit etmekle kalmamış, aynı zamanda Yunanistan'ı ise uluslararası alanda yalnızlaştırmıştır (Stearns, 1999: 82). Makedonya'ya yönelik uygulanan ambargo yeni devleti hem iç siyasette hem de ekonomi alanında olumsuz etkilemiş ve Makedon siyasetçilerini uzlaşmacı politikalar izlemekten uzaklaştırırken, bölgenin uzun vadeli istikrarına yönelik de ciddi bir tehdit yaratmıştır (Woodward, 1999: 149). İstikrarlı bir Balkanlar'ın Yunanistan'a avantaj sağlaması mümkün olabileceken yaşanan istikrarsızlık pek çok devleti olumsuz etkilemekle kalmamış, Yunanistan açısından da ağır sonuçlar yaratmıştır (Nye, 1999: 180). Bu çerçevede Yunanistan sınırların güvensizliği, göç sorunu ve siyasi istikrarsızlıkların yayılma ihtimali gibi sorunlarla karşı karşıya kalmıştır (Kalaitzidis & Felsen, 2007: 228).

Yugoslavya'nın dağılma sürecinde Makedonya politikası ile Balkanlar'da yaşanan sorunun bir parçası haline gelen Yunanistan diplomatik açıdan zor bir sürece girmiştir (Tziampiris, 2004: 146). AB üyesi bir devlet olmasına rağmen bu dönemde Balkanlar'da izlediği politikalarında Avrupalı devlet görüntüsünden uzaklaşan Yunanistan hem Balkan devletleri hem Avrupalı devletler hem ABD ile olumsuz ilişkilere sahip olmuş ve diplomatik açıdan yalnızlaşmıştır. Yaşadığı diplomatik izolasyondan dış politikasında daha Avrupalı bir vizyon benimseyerek ve Üsküp'e yönelik daha ılımlı bir tavır sergileyerek kurtulabilmiştir. İsim konusunda uzlaşamayacağına yönelik karara varılmış olsa da diğer hususların çözümü için geçici bir uzlaşmaya varılabileceği ve daha rahat bir ortamda isim sorununun çözülebileceğine dair görüş birliğine varılabilmektedir (Nimetz, 2020: 208). Bunun sonucunda Makedonya ile 13 Eylül 1995 tarihinde Geçici Uzlaş (Interim

Accord) imzalanmıştır. Geçici Uzlaş, Atina-Üsküp ilişkilerinde normalleşmenin yolunu açmış ve isim sorunu halledilememiş olsa da Yunanistan, Makedonya'yı FYROM olarak tanımış ve Selanik Limanı ambargosuna son vermiştir. Makedonya ise Virginia Güneşi sembolü bulunan bayrağını değiştirmiş ve anayasasında değişiklikler yapmayı kabul etmiştir (Kondonis, 2005: 57). Yunanistan Makedonya'ya yönelik bu dönemde politika değişikliğine gitmesinin altyapısında Türkiye'nin Makedonya üzerindeki nüfuzunu artmış olması da etkilidir. Zira bağımsızlık ilanı sonrasında Makedonya, Sırbistan'ın bölgede sebep olduğu sıcak savaşlar, Bulgaristan'ın kendisi üzerindeki kimlik iddiaları ve ülke içerisindeki Arnavut nüfusa yönelik Tiran yönetiminin artan ilgisinin yanı sıra Yunanistan ile yaşadığı isim sorunu nedeniyle Türkiye'yi çıkış kapısı olarak görmüştür. Makedonya'da artan Ankara etkisinin Atina'yı kaybeden devlet statüsüne düşürdüğü ve politikasında revizyona gitme zaruretine ittiği görülmektedir.

İsim anlaşmazlığı iki taraf için de kimliklerinin ellerinden alınacağına dair düşüncelere sebep olması nedeniyle (Nimetz, 2020: 211) halledilememiş olsa da ikili ilişkiler geliştirilmeye çalışılmıştır. Özellikle 2001 yılında Makedonya'da yaşanan iç çatışmalar ve sonrasında yaşanan gelişmeler iki devleti birbirine yakınlaştırmıştır. Makedonya'nın bağımsızlığı ile birlikte Tito Yugoslavya'sı döneminde sahip oldukları hakları kaybetme korkusuyla karşı karşıya kalan Makedonya Arnavutları (Zahariadis, 2003: 268) Kosova'da yaşanan gelişmelerin de etkisiyle ülkede çatışmalara sebep olmuştur. 2001 yılında Makedonya'da yaşanan gelişmeler neticesinde Yunanistan, bu ülkede olası bir parçalanmanın önüne geçmek amacıyla Üsküp yönetimine maddi destek teklifinde bulunmuş, bu davranışın temelinde Makedonya'da yaşanacak bir istikrarsızlık kendisine de zarar verebilir düşüncesi hâkim olmuştur (Zahariadis, 2003: 277).

İki devlet arasında uzun bir dönem çözülemeyen isim sorunu ancak Makedonya'da iktidara

SDSM'nin (*Socijaldemokratski Sojuz na Makedonija-Makedonya Sosyal Demokrat Birliği*) öncülüğünde Zoran Zaev'in gelmesiyle gerçekleştirilmiştir (Heraclides, 2021: 226). Bu dönemde Yunanistan'da iktidarda Alexis Çipras'ın SYRIZA Partisi'nin (*Synaspismos Rizospastikis Aristeras-Radikal Sol Koalisyon*) bulunması iki hükümetin yakın ideolojik anlayışları çözüm konusunda tarafları yakınlaştırmıştır (Rohdewald, 2018: 578). AB'nin diplomatik öncülüğü ve baskısı altında taraflar arasında imzalanan 17 Haziran 2018 tarihli Prespa Anlaşması ile isim sorunu çözüme kavuşturulmuş ve Anlaşma uyarınca "*Kuzey Makedonya Cumhuriyeti*" ismi karşılıklı olarak kabul edilmiştir (Klapsis, 2018). Anlaşmanın 7. maddesi "Macedonian" ve "Macedonia" terimlerinin anlamlarını sınırlandırmaya çalışırken, bu anlaşma ile "*Kuzey Makedonya*" eski Makedonya tarihi üzerindeki hak iddialarından vazgeçerek Slav mirasını tamamen kabullenmiştir (Armakolas & Petrovski, 2019: 3). Farklı bir ifadeyle, yaklaşık çeyrek asır boyunca iki aktör arasında devam eden İsim Sorunu, Prespa Anlaşması ile sona erdirilmiştir. Ancak Anlaşma'nın imzalanması her iki ülke kamuoyunda da tepkilerin yükselmesine sebep olmuş ve bunun sonucunda her iki ülkede de yapılan ilk genel seçimlerde hem Zaev hem Çipras iktidarlarını kaybetmiştir. Bu durum Makedonya ile olan İsim Sorunu'nun Yunanistan'da siyasi açıdan doğurduğu ikinci makro ölçekli sonuç olarak değerlendirilebilir.

Makedonya ile yaşanan isim sorunu Bosna Hersek ve Kosova krizlerinden farklı olarak Yunanistan'ın doğrudan sorunun bir tarafı olduğu ve ulusal güvenliği için önemli bir tehdit olarak algılandığı bir sorun alanı olmuştur. Yunanistan, Makedonya ile yaşanan isim sorunu kapsamında Soğuk Savaş dönemi güvenlik anlayışını sürdürürken, iki devlet arasındaki ilişkileri sıfır toplamlı bir oyun anlayışıyla değerlendirmiştir. Bu değerlendirmede hem Yunan kamuoyunun hem de siyasi elitlerin yürüttüğü politikalar etki etmiştir. Yunanistan için Makedonya İsim Sorunu Atlantikçilik ve Avrupacılık temelinde şekillenen dış politikasının önemli bir sınavı olmuştur.

Bu süreçte Yunanistan'ın ABD ve AB ile ilişkileri yara almış, aynı zamanda Balkan komşularıyla da ilişkileri bozulan Yunanistan, bölgesel rakibi ve ulusal güvenliğinin birincil odağı olan Türkiye'nin bölgede nüfuz alanını artırması nedeniyle 1990'ların ilk döneminde Türkiye ile bölgesel rekabetinde geri planda kalmıştır. 1990'lı yılların ikinci dönemiyle birlikte pragmatik bir politika anlayışı benimseyen Yunanistan, Avrupalı devlet kimliğini ön plana çıkararak bölgedeki bu dezavantajlı durumunu ve olumsuz imajını düzeltme fırsatı yakalamıştır. Bu hususta Makedonya ile ikili ilişkilerini geliştirme girişiminde isim sorunu çözümlünceye kadar geri planda kalmıştır.

Kosova Krizi

Kosova Krizi'nin temelinde Sırp lar ve Arnavutlar arasındaki tarihi anlaşmazlık göze çarpmaktadır. Arnavutlara göre bölgeye ilk gelenler köklerini dayandırdıkları İilirler'dir ve Sırp lar sonradan gelip bölgeyi işgal etmiştir. Sırp lar için ise Kosova kutsal topraklar olarak görülmüş ve Kosova kendi tarihlerinin bir parçası olarak değerlendirilmiştir (Türbedar, 2017: 136). İki ulus arasındaki tarihi anlaşmazlık 1990'lı yılların istikrarsızlıklarla geçen Balkan coğrafyasında yeniden ortaya çıkmıştır. Yugoslavya Krallığı döneminde baskı gören Kosovalı Arnavutlar, Tito Yugoslavya'sıyla birlikte geniş haklar elde edebilmiştir. Özellikle 1974 Anayasası'yla Kosova, federasyon içinde özerk statüye sahip olmuştur. Bu tarih itibarıyla Arnavutlara yönelik oluşturulan baskının ibresi değişmiş, Arnavutların Sırp lara yönelik baskıları ortaya çıkmış ve özerklik ile yetinmeyen bir grup Arnavut bağımsızlık için mücadeleye girişmiştir (Türkoğlu, 2001: 112). 1981 yılında Priştine'de yaşanan olaylar ekonominin protesto edilmesi bahanesiyle rejime karşı bir ayaklanma olmuş, "*Kosova Cumhuriyeti*" sloganları meydanlarda dile getirilmiştir (Türkoğlu, 2001: 113).

Sırp milliyetçisi Slobodan Miloseviç'in, Kosova'nın 1974 Anayasası ile elde ettiği hakları geri alması ile birlikte Kosova'da huzursuzluklar artış göstermiş, 1989'da Kosova'nın özerklik statüsünün kaldırılması Kosovalı Arnavutlar tarafından

protesto edilmiştir. 1990'lı yılların ilk yarısında Kosova'nın üzerinde Sırbistan baskısı artarken, Kosova Krizi Bosna Hersek'in gölgesinde kalmıştır. Kosova'da Arnavutların İbrahim Rugova önderliğinde takip ettiği barışçıl politika 1990'lı yılların ikinci yarısında yerini Arnavutların artan milliyetçiliğine bırakmış ve bu dönemde Kosova Kurtuluş Ordusu adı altında silahlı bir birlik olan UÇK (Ushtria Çlirimtare e Kosovës) kurulmuştur. Farklı bir ifadeyle, 1995'te yaşanan Dayton Barış Anlaşması sürecinde Kosova Sorunu'nun çözümüne yönelik beklentilerin gerçekleşmemesi ve Kosova Sorunu'nun gündeme bile gelmemesi Arnavutlar için hayal kırıklığına sebep olmuş ve pasif direniş sonlandırılmıştır (Özlem, 2012: 29). 1998 yılında Kosovalı Arnavutların oluşturduğu UÇK ile Kosovalı Sırp lar arasında başlayan çatışmalarla Balkanlar'da yeniden istikrarsızlık yaşanmıştır. 1998-1999 yılları Sırp lar ve Kosovalı Arnavutlar arasındaki anlaşmazlıkların en şiddetli dönemi olmuştur.

1999 başlarında Kosova Krizi'nin çözümüne yönelik gerçekleşen Rambouillet görüşmelerinde Miloseviç, uluslararası iş birliği yapılmasını reddetmiştir (Brown & Theodossopoulos, 2000: 3) ve Kosova konusunu içişleri kapsamında görmüştür. Uluslararası toplumun barışı tesis etme girişimine olumlu yanıt vermeyen Sırp ları yönelik ABD, Bosna Hersek'te yaşananların tekrar edilmemesi için soruna daha hızlı reaksiyon göstermiş ve BM Güvenlik Konseyi'nin onayını almadan 24 Mart 1999'da NATO kapsamında Yugoslavya Federal Cumhuriyeti'ne hava operasyonları düzenlemiştir. NATO tarafından bölgeye Barış Gücü (Kosovo Force-KFOR) gönderilmiş ve bölgenin sivil denetimi Haziran 1999'da alınan 1244 sayılı karar doğrultusunda Kosova Geçici Yönetim Misyonu'na (UNMIK-United Nations Mission in Kosovo) bırakılmıştır (Uzgel, 2002: 165; Özlem, 2012: 31).

1995 Dayton Barış Anlaşması Balkanlar'da göreceli bir istikrar durumu yaratırken Yunanistan'ın da dış politika pratiklerinde 1990'lı yılların ikinci yarısı itibarıyla başlayan değişim ile birlikte Ati-

na yönetimi Balkan komşuları ve Avrupalı devletlerle ilişkilerini düzeltme yoluna gitmiştir. Ancak 1998 yılında Kosova'da gerçekleşen olaylar Yunan karar alıcılarını zor duruma düşürmüştür. Daha pragmatik ve Avrupalı bir dış politika vizyonu benimseyen Yunan dış politikasına nazaran kamuoyunda Sırp ları yönelik sempatinin ve anti-Amerikancı duyguların devam etmesi bu süreçte Yunanistan'ın dış politika tercihlerini Batılı müttefikleri ve kamuoyu arasında bırakmıştır. Bu süreçte Yunanistan'ın Kosova politikasının temelini 1974 Anayasası'na geri dönülmesi oluşturmuştur.

NATO'nun Yugoslavya Federal Cumhuriyeti'ni bombalaması pek çok NATO üyesi devletin aksine Yunan siyasi elitleri tarafından kınanmış fakat Simitis hükümeti NATO'nun eylemlerine yönelik Yunan askerlerinin katılmaması ön şartıyla NATO operasyonlarını veto etmekten kaçınmıştır (Fotiadis, 2022: 225). NATO'nun hava operasyonları Yunan kamuoyunda tepkiyle karşılanmış ve anti-Amerikancı duyguların şiddetli bir biçimde yeniden gün yüzüne çıkmasına sebep olmuştur. Ancak kamuoyunun tepkisine rağmen Atina yönetimi NATO'nun eylemlerine destek vermiş, NATO'nun askeri operasyonlarına katılmamakla birlikte limanlarını ve yakıt hatlarını kullanmasına izin vermiştir (Larrabee, 2005: 411; Migdalovitz, 1999: 4). Yunan Ortodoks Kilisesi ise NATO'nun hava operasyonlarını kınamış ve Kosova Krizi'nde Sırp sempatanlılığını sürdürmüştür. "Kahraman Ortodoks Sırp halkıyla tam dayanışma içinde" olduklarını dile getiren Kilise tarafından Batı karşıtı güçlü bir retorik oluşturulmuştur (Michas, 2002: 79-80).

Eylül 2000'de gerçekleşen seçimlerin sonucunda Miloseviç iktidarının son bulması Yunanistan'ın Balkanlar politikasında da önemli bir kırılma noktası olmuştur. Zira Miloseviç'in varlığı Balkanlar'da istikrarı bozucu bir unsur olmasının yanında Yunanistan'ın da Avrupalı müttefikleriyle politikalarını ortak bir zeminde buluşturmasını engelleyici bir parametreyi oluşturmuştur (Larrabee, 2005: 411). Miloseviç'in iktidarının sona er-

mesi Yunanistan'da hızlı bir tutum değişikliğine sebebiyet vermiştir (Uzgel, 2002: 157). Buna rağmen Kosova'nın tek taraflı bağımsızlığına doğru giden süreçte yapılan Kosova'nın nihai statüsüne ilişkin görüşmelerde Belgrad yönetimine desteğini sürdüren Atina yönetimi, 17 Şubat 2008'deki Kosova'nın bağımsızlık ilanının karşısında durarak Sırp yanlısı pozisyonunu korumuştur. Kosova'nın bağımsızlığını tanımayan 5 AB üyesi devletten biri olan Yunanistan, Kosova'yı "gelecekte AB'nin bir parçası olarak" görüp bu ülkenin AB üyelik sürecine destek vermesine rağmen sorunun çözümünde ilk olarak Sırplarla birlikte anlaşmaya varılması gerektiği fikrini savunmuştur (Armakolas & Triantafyllou, 2017: 12).

Görüldüğü üzere Kosova meselesinde de Yunanistan, tarihsel müttefiklik ilişkisine bağlı olarak Belgrad merkezli bir bakış açısına sahip olmuştur. Bunun yanında Kosova sorununun her ne kadar bağımsızlık ilanı sürecinde kendine özgü (sui generis) bir hüviyete sahip olduğu vurgulansa da gerek Kıbrıs konusuna gerek ülkesi içerisindeki diğer azınlıklarla ilgili tartışmalı noktalarda potansiyel bir emsal oluşturmasından çekinmiştir. Dolayısıyla Yunanistan'ın kimlik tanımı noktasında benzerliklere sahip olduğu tarihsel müttefikliği Sırbistan'ın tutumuyla kendi güvenlik çıkarlarının birleştiği noktada Kosova'nın bağımsızlığının karşısında yer almış ve başta ABD olmak üzere Batılı müttefikleriyle tezat bir politika takip etmiştir.

Sonuç

1990'lı yıllar boyunca Balkanlar'ı istikrarsızlıkların ana odak noktalarından biri haline getiren Yugoslavya'nın dağılma süreci, Yunanistan'ın dış politikasının ve Balkanlar politikasının izlediği yolun şekillenmesinde etkili olmuştur. Yugoslavya ölçeğinde meydana gelen krizlerde Belgrad merkezli bir politika izleyen Yunanistan, AB'nin kendisinden beklediği sorumlulukları yerine getirmekte yetersiz kalmıştır. 1990'lı yıllarda ulusal güvenlik endişelerini Türkiye üzerinden şekillendirmeye devam ederken, Balkanlar'a yönelik politikasını da Türkiye tarafından İslami Kuşak ile

çevrelendiği algısıyla Ortodoks kimlik üzerinden oluşturmaya çalışmıştır. Bu çerçevede Yunanistan, Sırplarla ilişkilerini dostluk çerçevesinde şekillendirip ortak çıkar paydasında yürütmüştür. Sırp-Yunan dostluğunun oluşmasında tarihsel müttefiklik söylemi ve Ortodoks kimlik üzerinden yürütülen siyaset etkili olmuştur. Bu politik anlayış kamuoyunda yoğun bir karşılık bulmuş, bu nedenle iki ulusun da siyasi elitlerinin söylemlerinde tarihsel müttefiklik ve Ortodoks kimliği sıklıkla atıfta bulunulmuş ve iç politikada siyasi bir malzeme olarak kullanılmıştır.

Yugoslavya'nın dağılma sürecinde en önemli konu başlığını oluşturan Bosna Hersek Krizi, Sırp-Yunan ilişkilerindeki tarihsel müttefiklik söyleminin belirgin yansımaları oluşturmuştur. Bosna Hersek Krizi'nde Yunanistan, bir taraftan Ortodoks Hıristiyan kimliği etrafında Sırbistan ile hareket ederken diğer taraftan Türkiye'nin Balkanlar'daki görünürlüğünden duyduğu rahatsızlık da Atina-Belgrad hattındaki uyumu tahkim etmiştir. Yunanistan'ın Belgrad merkezli politikası AB üyesi bir devlet olarak müttefikleriyle uyumlu politikalar geliştirmesinin önünde engel oluşturmuştur. Bu durum Yunanistan'ın hareket sahasını kısıtlamış ve Yunan dış politikasını ikilemde bırakmıştır. Ancak Yunan kamuoyunda Sırp yanlısı tutum varlığını sürdürmüştür. Balkanlar'da çatışmaların merkezinde olan Sırplarla iyi ilişkiler tesis etmesi Yunanistan'ın hem NATO hem de AB kimliğiyle çelişmiştir.

Yunanistan'ı Yugoslavya Sorunu'na asıl angaje eden mesele ise Makedonya ile yaşanan isim sorunu olmuştur. İki devlet arasındaki bu sorun uzun bir dönem çözümsüz kalmasının yanında Makedonya ile ilişkiler 1990'lı yılların ilk yarısında Yunanistan aleyhinde gelişen bir mesele haline almıştır. Yunanistan için Makedonya İsim Sorunu hem kimliğine hem de ulusal güvenliğine yönelik tehdit olarak algılanmıştır. Kendisini Doğu Roma İmparatorluğu'nun yanı sıra İskender Makedonya'sının da mirasçısı olarak gören Yunanlar için Makedonya devletinin bağımsızlık ilanından sonra kullandığı isim ve ulusal sembol-

ler rahatsızlık oluşturmuş, bu konunun Yunan iç politikası ve dış politikasında birtakım yansımaları olmuştur. İç politika bağlamında 1990'lı yılların ilk yarısında hükümetin izlediği tutum muhalefet tarafından yoğun eleştirilere maruz kalırken dış politikada ise Makedonya'ya yönelik sert tutumu Atina'yı uluslararası alanda diplomatik bağlamda zor duruma düşürmüştür. Yunanistan'ın Makedonya politikası nedeniyle yalnızlaşması ve Balkanlar'da Türkiye ile yaşadığı rekabette kendisi aleyhinde bir durum yaratması Üsküp'e yönelik politikasının değişikliği ile sonuçlanmış ve bu devleti FYROM adıyla tanıyarak ekonomik anlamda nüfuz alanı içerisine almaya çalışmıştır. Üsküp yönetiminin isim sorunu nedeniyle Avro-Atlantik kurumlara üyelik sürecini veto eden Atina, bu sorun çözülmeden veto kartını masadan kaldırmamıştır. Makedonya ile isim sorunu uzun bir müddet çözülememiş olsa da 1995'te imzalanan Uzlaşma sonrası ikili ilişkiler geliştirilmeye çalışılmıştır. Sorun ancak 2018 yılında "Kuzey Makedonya" ismi altında Prespa Anlaşması ile çözüme kavuşturulmuş fakat iki tarafta da memnuniyetle karşılanmamıştır. Bu durum hem Yunanistan'da hem de Kuzey Makedonya'da Anlaşma'yı imzalayan aktörlerin kısa bir süre sonra ülkelerindeki seçimleri kaybetmesiyle sonuçlanmıştır.

Yunanistan'ın Kosova Krizi'nin ortaya çıktığı dönemde dış politika anlayışında yaşadığı değişim, Batılı ortaklarına karşı sorumlulukları ile Yunan kamuoyunda Sırp'ların lehinde gelişen düşünceler şeklinde geleneksel hale gelen bir ikilem yaratmıştır. Yunanistan her ne kadar iki taraf arasında dengeli bir siyaset yürütme gayreti içinde olsa da 1999 sonrasında Belgrad merkezli politikasını sürdürmeye devam etmiştir. Atina yönetimi Kosova'nın tek taraflı gerçekleştirdiği bağımsızlık ilanını tanımayan 5 AB üyesi devletten biri olarak Batılı müttefikleriyle uyumlu politikalar izlemekten uzak bir görüntü çizmiştir. Bu durum Kosova konusunun uluslararası alanda emsal teşkil etme potansiyeli nedeniyle Yunanistan'ın ulusal çıkarlarıyla örtüşmemesinin yanı sıra Balkanlar politikasında devam edegelen Sırbistan merkezli

politikasının da tezahürü olmuştur.

Kaynakça

- Arghyrou, A. (2004). *Norms and Greek Foreign Policy:1981-2000*, (PhD Thesis), Florida International University.
- Armakolas, I. & Petkovski, L. (2019). Blueprint Prespa? Lessons Learned from the Greece-North Macedonia Agreement. *Skopje: Friedrich Ebert Stiftung*.
- Armakolas, I. & Triantafyllou, G. (2017). Greece and EU Enlargement to the Western Balkans: Understanding an Ambivalent Relationship. *Southeast European and Black Sea Studies*, 17(4), pp. 1-19.
- Ayman, G. (2001). *Neo-Realist Bir Perspektiften Soğuk Savaş Sonrası Yunan Dış Politikası: Güç, Tehdit ve İttifaklar*. Stratejik Araştırma ve Etüdler Milli Komitesi.
- Barrett, A. P. (2023). *The Muslim Arc and Greece's Support for Serbia during the Bosnian War of 1992-1995*. (PhD Thesis), Chapel Hill: University of North Carolina.
- Bechev, D. (2011). *Constructing South East Europe: The Politics of Balkan Regional Cooperation*. Palgrave Millian.
- Bilgiç, B. S. (2017). Soğuk Savaş Sonrası Yunanistan. B. A. Gökdağ & O. Karatay (Eds), *Balkanlar El Kitabı 2. Cilt: Çağdaş Balkanlar*. Akçağ Yayınları, ss. 467-476.
- Brown, K. & Theodossopoulos, D. (2000). The Performance of Anxiety: Greek Narratives of War in Kosovo. *Anthropology Today*, 16(1), pp. 3-8.
- Clogg, R. (2018). *Yunanistan'ın Kısa Tarihi*. D. Şendil (Çev), Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi.
- Crampton, R. J. (2013). *The Balkans Since The Second World War*. New York: Routledge.
- Fırat, M. M. (2002). Soğuk Savaş Sonrası Yunanistan Dış Politikasının Yeniden Biçimleniş Süreci. M. Türkeş & İ. Uzel (Der), *Türkiye'nin Komşuları*. İmg Kitabevi, ss. 21-73.
- Fotiadis, R. (2022). United against "The Horsemen of the Apocalypse" and "The Chessmen of the Devil". The Greek-Serbian Friendship during the 1999 NATO Intervention in Yugoslavia. *Southeast European Studies*, 70(2), pp. 224-245.
- Glenny, M. (1999). Araf Tecrübesi. G. T. Allison & K. Nikolaydis (Eds), B. Tanatar (Çev) *Yunan Paradoksu*. Doğan Kitap, ss. 91-101.
- Grigoriadis, I. N. (2013). *Instilling Religion in Greek and Turkish Nationalism: A "Sacred Synthesis"*. Palgrave Macmillan.
- Hatipoğlu, M. (2017). Soğuk Savaş Yıllarında Yunanistan (1947-1991). B. A. Gökdağ & O. Karatay (Eds), *Balkanlar El Kitabı 2. Cilt: Çağdaş Balkanlar*. Akçağ Yayınları, ss. 451-466.
- Heraclides, A. (2021). *The Macedonian Question and the Macedonians: A History*. Routledge.
- Heraclides, A. (2002). *Yunanistan ve "Doğu'dan Gelen Tehlike" Türkiye*. M. Vasilyadis & H. Milas (Çev), İletişim Yayınları.
- Huliaras, A. & Tsardanidis, C. (2006). (Mis)understanding the Balkans: Greek Geopolitical Codes of the Post-communist Era. *Geopolitics*, 11(3), pp. 465-483.
- Kalaitzidis, A. & Felsen, D. (2007). Adding the Domestic Determinants to Greek Foreign Policy. *Journal of Political & Military Sociology*, 35(2), pp. 219-235.
- Karamouzi, E. (2013). Managing the "Helsinki Spirit" in the Balkans: The Greek Initiative for Balkan Co-operation (1975-1976). *Diplomacy & Statecraft*, 24(4), pp. 597-618.
- Kazamias, A. (1997). The Quest for Modernization in Greek Foreign Policy and Its Limitations. *Mediterranean Politics*, 2(2), pp. 71-94.

- Kırlıdkme, U. (2016). Yunanistan'ın Türkiye Algısı erevesinde Oluşan Balkan Politikası. *Avrasya Etdleri*, 50(2), ss. 49-72.
- Klapsis, A. (2018, September 30). The Prespes agreement: A critical (re)evaluation. *Ekathimerini*.
- Koliopoulos, J. S. (2002). Greece and the Balkans: A Historical Perspective. *Southeast European and Black Sea Studies*, 2(3), pp. 25-38.
- Kondonis H. (2005). Bilateral Relations Between Greece and Former Yugoslav Republic of Macedonia. E. Kofos & V. Vlasidis (Eds), *Athens-Skopje: An Uneasy Symbiosis (1995-2002) ELIAMEP*, pp. 55-88.
- Kut, Ş. (2016). Yugoslavya Bunalımı ve Türkiye'nin Bosna-Hersek ve Makedonya Politikası: 1990-1993. F. Sönmezoğlu (Der), *XX. Yüzyılda Türk Dış Politikasının Analizi*. Der Yayınları, ss. 561-582.
- Kut, Ş. (1997). Makedonya-Yunanistan Anlaşmazlığının Boyutları. K. Saybaşılı, & G.zcan (Eds), *Yeni Balkanlar, Eski Sorunlar*. Bağlam Yayıncılık, ss. 287-311.
- Larrabee, F. S. (2005). Greece's Balkan Policy in a New Strategic Era. *Southeast European and Black Sea Studies*, 5(3), pp. 405-425.
- Michas, T. (2002). *Unholy Alliance: Greece and Milosevic's Serbia*. Texas A&M University Press.
- Migdalovitz, C. (1999). Kosovo: Greek and Turkish Perspectives. *United States Congressional Research Service*, pp. 1-6.
- Moustakis, F. (2003). *The Greek-Turkish Relationship and NATO*. Frank Cass Publishers.
- Moustakis, F. & Sheehan, M. (2000). Greek Security Policy After the Cold War. *Contemporary Security Policy*, 21(3), pp. 95-115.
- Nimetz, M. (2020). The Macedonian "Name" Dispute: The Macedonian Questions-Resolved?. *Nationalities Papers*, 48(2), pp. 205-214.
- Nye Jr., J. S. (1999). Yunanistan ve Balkanlar: Bir Fırsat Anı. G. T. Allison & K. Nikolaydis (Eds), B. Tanatar (ev) *Yunan Paradoksu*. Doğan Kitap, ss. 177-182.
- zlem, K. (2019). Bulgaristan-Yunanistan Nfus Mübadelesi ile Türkiye-Yunanistan Nüfus Mübadelesi Arasındaki Etkileşimin Değerlendirilmesi. *International Journal of Social Inquiry*, 12(1), ss. 234-235.
- Özlem, K. (2012). Soğuk Savaş Sonrası Dönemde ABD'nin ve Türkiye'nin Balkanlar Politikalarının Bosna Hersek, Kosova ve Makedonya Krizleri rneğinde İncelenmesi. *Balkan Araştırmaları Enstitüsü-Trakya niversitesi*, 1(1), ss. 23-39.
- zser, E. (2022). İki Yznc Yılında Türk-Yunan İlişkilerini Yeniden Dşnmek. Esra zser (Ed), *Tarih ve Uluslararası İlişkiler Perspektifinden Türk-Yunan İlişkileri (1821-2021)*. Boyut Yayıncılık, ss.4-17.
- Panagiotu, R. & Valsis, A. (2014). How is the sovereign debt crisis affecting Greece's relations with the Balkan Countries and Greece's standing in the region? An Initial Impact Assessment. *ELIAMEP*.
- Roudometof, V. N. (1996). Nationalism and Identity Politics in the Balkans: Greece and the Macedonian Question. *Journal of Modern Greek Studies*, 14(2), pp. 253-301.
- Rohdewald, S. (2018). Citizenship, Ethnicity, History, Nation, Region, and the Prespa Agreement of June 2018 between Macedonia and Greece. *Sdosteuropa*, 66(4), pp. 577-593.
- Snmezoğlu, F. (2016). *Son Yıllarda Türk Dış Politikası (1991-2015)*. Der Yayınları.
- Stearns, M. (1999). Yunan Güvenlik Meseleleri. G. T. Allison & K. Nikolaydis (Eds), B. Tanatar

(Çev) *Yunan Paradoksu*. Doğan Kitap, ss. 77-90.

Stefanopoulos, K. (1999). Yunan Dış Politika Meseleleri. G. T. Allison & K. Nikolaydis (Eds), B. Tanatar (Çev) *Yunan Paradoksu*. Doğan Kitap, ss. 167-176.

Türk Dil Kurumu (TDK). <https://sozluk.gov.tr/> (e.t. 14.07.2024).

Triantaphyllou, D. (1997). Greece and the Balkans since 1974. *Hellenic Studies*, 5(2), pp. 169-182.

Tsakonas, P. (2006). Theory and Practice in Greek Foreign Policy. *Southeast European and Black Sea Studies*, 5(2), pp. 427-437.

Tsoukalis L. (1999). Sonuç: Yunan Paradoksunun Ötesi. G. T. Allison & K. Nikolaydis (Eds), B. Tanatar (Çev) *Yunan Paradoksu*. Doğan Kitap, ss. 194-207.

Türbedar, E. (2017). Kosova Sorunu. B. A. Gökdağ & O. Karatay (Eds), *Balkanlar El Kitabı 2. Cilt: Çağdaş Balkanlar*. Akçağ Yayınları, ss.135-148.

Türkeş, M. (2017). Yugoslavya Devletinin Kuruluşu ve Krallık Dönemi. B. A. Gökdağ & O. Karatay (Eds), *Balkanlar El Kitabı 2. Cilt: Çağdaş Balkanlar*. Akçağ Yayınları, ss.15-22.

Türkoğlu, E. (2001). Kosova Arnavutlarının Milliyetçiliği. Ö. E. Lütem, B. Demirtaş-Coşkun (Eds), *Balkan Diplomasisi*. Avrasya Stratejik Araştırmalar Merkezi Yayınları, ss. 103-130.

Tziampiris, A. (2004). Greece and the Balkans in the Twentieth Century. T. A. Couloumbis & T. Kariotis & F. Bellou (Eds) *Greece in the Twentieth Century*. Frank Cass Publishers, pp. 136-151.

Uzgel, İ. (2002). Bağlantısızlıktan Yalnızlığa Yugoslavya'da Milliyetçilik ve Dış Politika. M. Türkeş, İ. Uzgel (Der), *Türkiye'nin Komşuları*. Imge Kitabevi, 2002, ss. 117-170.

Uzuner, M. Z. (2011). *Yunan Dış Politikasında Değişim Tartışmaları ve Kostas Simitis Döneminde Ege Sorunu (1996-2004)*, (Doktora Tezi), İstanbul: Marmara Üniversitesi.

Woodward, S. L. (1999). Yugoslavya Sonrası Dönemde Güvenliği Yeniden Düşünmek. G. T. Allison & K. Nikolaydis (Eds), B. Tanatar (Çev) *Yunan Paradoksu*. Doğan Kitap, ss. 141-151.

Veremis, T. (2017). *A Modern History of the Balkans: Nationalism & Identity in Southeast Europe*. I.B. Touris.

Veremis, T. (1997). Post-1974 Greek Foreign Policy. *Hellenic Studies*, 5(2), pp. 95-108.

Verney, S. (1997). Greece: A New Era. *Mediterranean Politics*. 2(1), pp. 193-200.

Zahariadis, N. (2003). External Interventions and Domestic Ethnic Conflict in Yugoslav Macedonia. *Political Science Quarterly*, 118(2), pp. 259-279.

Zahariadis, N. (1996). Greek Policy towards the Former Yugoslav Republic of Macedonia (1991-1995). *Journal of Modern Greek Studies*, 14(2) pp. 303-327.

Extended Summary

The Balkan geography, which served as the intersection point of the East-West bipolar structure during the Cold War, has been significantly impacted by the transition process in the international system following the end of the Cold War. The uncertain state of the international system has brought the Balkans back to the feature as a center of conflicts and crises. With the disintegration process of Yugoslavia, the frozen issues of the region have reemerged once again, and the Yugoslavia Crisis has engaged the agenda of international politics for a long time. The declaration of independence from the Yugoslavia Federation by the federated republics has led to ethnic conflicts in the region, damaging the relatively stable environment preserved during the Cold War era in the Balkans.

This study aims to outline Greece's policies during the disintegration process of Yugoslavia, focusing on the events in the Bosnia and Herzegovina Crisis, the Macedonia Naming Dispute, and the Kosovo Crisis. Accordingly, a general assessment of Greece's foreign policy has been made initially. Then, the disintegration process of Yugoslavia has been handled, and within the scope of the Bosnia and Herzegovina Crisis, the Macedonia Naming Issue, and the Kosovo Crisis, Greece's Balkans policy has been examined.

The end of the Cold War has not brought about significant changes to Greek national security policies; Turkey has remained the primary security threat for Greece. However, the Yugoslavia Crisis occurred immediately after the post-Cold War in the international system has caused changes in Greece's foreign policy and security understanding. As a substantial actor in the Balkans, Greece has been directly affected by the instability created by the developments in Yugoslavia, therefore Greece's foreign policy has been shaped. The Yugoslavia Crisis began in 1992 and has been an important breaking point in Greek foreign policy, just as the Cyprus Issue with Turkey in 1974. In addition to being geographically part of the Balkans, Greece's Orthodox Christian identity, historical ties with the region, and national security concerns have been substantial factors affecting Greece's policies towards the zone during this period. Greece's general approach towards crisis areas in the Balkans has closely aligned with the Serbs throughout this process. In this approach, Greece has featured its relations of historical alliance with the Serbs. In addition, the shared Orthodox Christian identity of the two states has frequently been brought up. The resonance of Greece's pro-Serbian policies in the Greek public has also played a significant role in the frequent emphasis of these discourses by policymakers. This policy understanding has particularly shown during the war in Bosnia and Herzegovina. Both the public of Greece and its decision-makers have avoided reprimanding the actions carried out by the Serbs in Bosnia and Herzegovina.

The issue primarily concerned Greece during the disintegration process of Yugoslavia and the most occupied the agenda of Greek Balkans policy has been the dispute over the name of Macedonia. The founding of a new state with the name of Macedonia has been met with strong opposition in Athens. In terms of Greece, this situation has been perceived as a threat towards both its national security and its identity. Athens has become a part of the instability in the Balkans due to its disagreement with Skopje. The naming dispute with Skopje has proceeded as an unresolved issue between the two states in Greece's foreign policy for a long time. Athens' uncompromising and rigid policies towards Macedonia have led to negative consequences for Greece. The Skopje policy adopted by Greece, a member of the European Union, has differed from that of its European partners. During this period, Greece unable to develop harmonious policies with its European Allies, has faced political isolation. In the first half of the 1990s, Greece's Skopje-Centered Balkans policy appeared to lack success.

By the end of 1995, the Athens administration cognizancing its mistaken policies in the Balkans has developed a different approach in the region. With Costas Simitis, Greece has attempted to recover political isolation by adopting more moderate policies and embracing a European vision. However, Greece has found itself caught in a dilemma between its European Allies and the Greek public in its policies towards the issue areas in the Balkans, which has been emerged in the Kosovo Crisis. Despite the reactions from the Greek public, the Athens decision-makers have endeavored to behave in collaboration with its European Allies regarding the developments in Kosovo. Nevertheless, Greece has pursued a cautious approach in its policies towards Belgrade.

Mali'de Devlet İnşasına Postkolonyal Bir Bakış

A Postcolonial View On State-Building In Mali

Emre AKAR*

* Araş. Gör., Gebze Teknik Üniversitesi, İşletme Fakültesi, Strateji Bilimi Bölümü.

E-mail: emreakar@gtu.edu.tr

 ORCID: orcid.org/0009-0002-4382-2226

Öz

Küresel istikrarsızlığın arttığı günümüzde "başarısız" devletler uluslararası toplumun gündemini günden güne daha fazla meşgul etmektedir. Özellikle Sahraaltı Afrika ülkelerinin etkili siyasal örgütlenme kurmada ve terörizm gibi güvenlik tehditlerine cevap üretmede yetersizlik gösterdikleri değerlendirilmektedir. Ancak Vestfalyan ve Weberyen devleti merkeze alan böylesi bir perspektif Küresel Güney'in gerçekliklerini anlamada yetersiz ve damgalayıcıdır. Dolayısıyla çalışmada Güney'de Vestfalyan-Weberyen devletin kurulamayışının devlet başarısızlığı söylemiyle ele alınıp alınamayacağı sorusuna cevap aranmaktadır. Çalışmada Jonathan Hill ve Anna Krämer'in eserlerinden hareketle Postkolonyal kuramın görüşlerinden yararlanılmaktadır. Çalışma 2012 Tuareg isyanının etkileriyle hâlâ boğuşan Mali'nin sömürgeci dönemden günümüze uzanan deneyimine odaklanmaktadır. Çalışma neticesinde Batılı kavramların Mali'yi anlamada indirgemeci kaldığı anlaşılmıştır. Devlet başarısızlığı kavramı Mali'nin yapısal sorunlarında Fransa başta olmak üzere Küresel Kuzey'in sorumluluğunu da örtmektedir. Sonuçta Mali'de Vestfalyan-Weberyen devletin kurulamayışını devlet başarısızlığı söylemiyle ele almak yerinde olmayacaktır.

Anahtar Kelimeler: Başarısız devletler, devlet inşası, Postkolonyalizm, Afrika, Mali.

Abstract

In today's world of increasing global instability, "failed" states occupy the agenda of the international community more and more day by day. Sub-Saharan African countries are incapable of building effective political organisations and responding to security threats such as terrorism. However, such a perspective centred on the Westphalian and Weberian state is inadequate and stigmatising in understanding the reality of the Global South. Therefore, the study seeks to answer the question of whether the failure to establish the Westphalian-Weberian state in the South can be addressed through the discourse of state failure. In the study, Postcolonial theory is used, based on the works of Jonathan Hill and Anna Krämer. The study focuses on the experience of Mali from the colonial period to the present day, which is still struggling with the impacts of the 2012 Tuareg rebellion. The study concludes that Western concepts remain reductionist in understanding Mali. The concept of state failure also covers the responsibility of the Global North, particularly France, for Mali's structural problems. As a result, it would not be appropriate to discuss the failure to establish a Westphalian-Weberian state in Mali with the discourse of state failure.

Keywords: Failed states, state building, Postcolonialism, Africa, Mali.

To Cite This Article/Bu Makaleye Atf İçin: Akar, E. (2024). Mali'de Devlet İnşasına Postkolonyal Bir Bakış. *Journal of Diplomatic Research*, 6(1), 50-72.

Giriş

Günümüzde Afrika başta olmak üzere birçok Küresel Güney ülkesinde devletin toprağı ve nüfusu üzerindeki otoritesini koruma ve temel fonksiyonlarını yerine getirmedeki yetersizliği tartışılmaktadır. Bu bağlamda Siyaset Bilimi disiplini-nde sıklıkla birbirine karıştırılan başarısız devlet (failed state), kırılğan devlet (fragile state), zayıf devlet (weak states), yarı devlet (quasi-state) vb. kavramlar etrafında bir literatür gelişmektedir (Jackson, 1991; Migdal, 1988; OECD, 2013). Söz konusu kavramlar Küresel Güney ülkelerinde devletin Vestfalyan ve Weberyen anlamda gelişemediğini imlemektedir. Başka bir deyişle Güney ülkeleri, toprak bütünlüğünü sağlamada, meşru şiddet tekeline kurmada, uzmanlaşmış bürokrasiyi oluşturmada ve egemenliğine yönelik meydan okumaları karşılamakta sorun yaşamaktadır. Dahası uluslararası kuruluşlar devletlerin başarısızlığa uğramasındaki temel sebepleri “Üçüncü Dünya” dedikleri toplumların demokrasi ve iyi yönetim mekanizmalarını kuramamasına bağlamaktadır.

Postkolonyal teori başarısız, zayıf veya kırılğan devlet gibi kavramlara şüpheyle yaklaşmaktadır (Bilgin & Morton, 2002; Call, 2008; Hill, 2005; Krämer, 2020; Wai, 2012). Postkolonyal teorisyenlere göre devlet başarısı (state success) ya da devlet başarısızlığı (state failure) aslında Güney ülkelerinin Batılı yapı, örgütlenme ve pratiklerini benimsemeye ne derece başarılı olduğunu sorgulamakta, toplumların özgün anlayış ve pratiklerini hiçe saymaktadır. Aksine Batı’ya ait normlar evrensel olarak sunulmakta ve dayatılmaktadır. Batılı normlara uyum sağlayamayan devletlerse başarısız devlet vb. kavramlarla uluslararası sistemde marjinalleşmektedir. Söz konusu durum karşısında Postkolonyal kuramcılar sömürgecilerin ardında bıraktıkları düzene odaklanmaktadır. Postkolonyal kuramcıların nazarında Güney’deki başarısız ya da kırılğan devletlerden bahsedildiğinde asıl fail Batı’dan kaynaklanan sömürgecilik geçmişi ve küresel sistemdeki güç oyunlarıdır istikrarsızlıklardır.

Bu bağlamda eski Fransız sömürgesi Mali bağımsızlığını kazandığı 1960’tan beri Vestfalyan-Weberyen devlet hüviyetine kavuşmamıştır. Yine de 1991 askeri darbesinin ardından hızlı demokratik ve çok partili hayata geçiş neticesinde Mali başarılı bir demokratikleşme örneği olarak sunulmuştur. Clark (1995, s. 201), Mali’nin iki yıldan az bir sürede baskı rejiminden liberal demokrasiye dönüştüğü değerlendirilmesini yapmıştır. Mali’nin Batı’daki olumlu imajı 2012’deki Tuareg isyanında yaşanan şiddet ve cihatçı/ayrılıkçı terör eylemleri ve askeri darbelerle sarsılmıştır. Mali artık Batılıların gözünde istikrarsızlıkla özdeşleşmiştir. Bir yandan ülkedeki insani durum git gide kötüleşmektedir. UNICEF verilerine göre ülke nüfusunun %30’una tekabül eden 7,1 milyon kişi yardıma muhtaç haldedir (2024b). Öbür yandan ülkenin kuzeyindeki Sahra Çölü silahlı grupların insan, silah ve uyuşturucu kaçaklığı için yeni bir rotaya dönüşmüştür (United Nations Office on Drugs and Crime, 2023, 2024; U.S. Department of State, 2023). Uluslararası toplum mevcut gelişmeleri bir başarı hikayesinin sonuna gelinmesi şeklinde değerlendirmiştir. Mali’nin çeşitli endekslerde aldığı sonuçlar da bu kanaati doğrulamaktadır. Örneğin ülke, İnsani Gelişim Endeksi’nde 193 ülke arasında 188., Küresel Barış Endeksi’nde 163 ülke arasında 153., Kırılğan Devletler Endeksi’nde 13. sıradadır (Fund for Peace, 2023, 2024a; United Nations, 2024).

Özellikle son yıllarda kimi Batılı kurumlar, akademik kuruluşlar ve medya organları ülkeyi devlet başarısızlığı çerçevesinde ele almıştır (Bleck & Michelitch, 2015; Craven-Matthews & Englebert, 2018; Tucker, 2022). Mali hakkında kırılğan devlet nitelemesi daha çok kabul görmektedir. Böylece Mali, insani yardımdan çok uluslararası güvenliğin konusu haline gelmektedir. Ülkenin kırılğan durumuna dair değerlendirmelerde iç çatışmaların yıkıcı etkisi, otoriter askeri yönetim ve yozlaşmış siyaset gibi faktörlere yoğunlaşmıştır. Ancak, mevcut sorunların temelinde yatan etmenler ihmal edilmiştir. Bu yüzden çalışmada “Mali’de Vestfalyan-Weberyen devletin kurulamayışı devlet başarısızlığı söylemiyle mi

ele alınmalıdır?" sorusuna cevap aranmaktadır. Çalışma Mali örneğinde görüldüğü üzere Küresel Kuzey merkezli kavramların Küresel Güney ülkelerini devlet başarısızlığı söylemi aracılığıyla Batılı olamayacakları için ötekileştirdiğini iddia etmektedir. Yani bu çalışma Güney ülkelerinin kendi gerçekliği hiçe sayılarak uluslararası düzeyin marjına itildiğini savunmaktadır. Dolayısıyla devlet başarısızlığı Mali'yi anlamak için isabetli bir terim değildir. Bu bağlamda Mali'de devlet başarısızlığıyla ilişkilendirilen iç, dış ve tarihsel etmenler Postkolonyal kuram açısından değerlendirilecektir.

Çalışmada Mali'nin meselelerine dair eleştirel bir yaklaşım sunulması ve bu konularda Batı'nın faillğine dikkat çekilmesi hedeflenmektedir. Eleştirel bir kuram olarak Postkolonyalizm herhangi bir olguyu açıklamada analitik bir anlatı imkânı sunmamaktadır. Ancak, Batı Afrika'daki gelişmelerin uluslararası toplumun gündemini daha fazla işgal ettiği günümüzde bölge ülkelerine yönelik daha gerçekçi ve uygulanabilir yaklaşımlar geliştirilmesinde farklı paradigmalara başvurulması önemlidir. İzleyen bölümde Postkolonyal kuramcılara anaakım yazına yönelik eleştirilerine yer verilecektir. Bu bölümde Postkolonyalizmin bakış açısından devlet başarısızlığının eleştirisi ve uluslararası siyasette Batılı-Batılı olmayan ikiliğinin nasıl üretildiğine değinilecektir. Çalışmada Hill ve Krämer (2005; 2020)'in görüşlerinden yararlanılacaktır. Üçüncü bölümde Fransız sömürge yönetiminin Mali'de kurumsallaşması ve etnik kimlikleri nasıl inşa ettiği ele alınacaktır. Ardından dördüncü bölümde bağımsızlık sonrası Mali'deki kuzey-güney zıtlığı, neopatrimonyalizm söylemi gibi iç faktörler ele alınacaktır. Beşinci bölümde yeni sömürgecilik, bölgesel aktörler ve IMF benzeri küresel ekonomik kuruluşların Mali'de devlet ve toplumu nasıl etkilediği irdelenecektir.

Devlet Başarısızlığının Postkolonyal Eleştirisi Ve Afrika

Sosyal bilimlerde bir klasik halini alan tanımında Max Weber (1968, s. 2), devleti "belli bir coğrafi alanda, fiziksel meşru güç kullanımının tekeli-

ne (başarıyla) sahip olduğunu iddia eden insan topluluğu" şeklinde tanımlamıştır. Günümüzde bir siyasi örgütlenmenin devlet olup olmadığı hâlâ bu üç unsur (toprak, nüfus ve fiziksel güç tekeli) üzerinde sağladığı denetim nispetinde kabul görmektedir. Yukarıda değinilen başarısız, zayıf, kırılğan devlet, devlet başarısı, devlet başarısızlığı kavramlarının temeli de bu tanıma dayanmaktadır. Kavramlar kullanılırken sıklıkla birbirine karışmakta, nüans farklılıkları pek dikkate alınmamaktadır. Örneğin Barış Fonu (Fund for Peace)'in 2005-2014 yılları arasında Başarısız Devletler Endeksi adıyla yayımladığı araştırma 2014'ten bu yana Kırılğan Devlet Endeksi adıyla devam etmektedir. Endeksin ilk adına yönelik en büyük eleştiri, bu devletlerin kalıcı istikrarsızlığa mahkûmuş gibi algılanması ihtimalidir. Gerçekten de endekste yer alan bazı devletler durumu dış yardım çekmek için kullanmıştır (Pickering, 2014). Ayrıca bazı hükümetler "başarısız" devletlerin içişlerine müdahalelerini endeksi kullanarak meşrulaştırmaya çalışmıştır. Barış Fonu'na göre "kırılğan" gibi daha az yüklü bir kelimenin devletlerde iyileşme ümidi bulunduğunu daha iyi ima etmektedir (Fund For Peace, 2014). Anaakım görüşü anlamak için LSE bünyesindeki Crisis States Research Centre (CSRC) (2006)'nin tanımlarına da bakılabilir.

CSRC (2006, s. 1)'ye göre başarısız devlet (ya da devlet çöküşü) "temel güvenlik ve kalkınma işlevlerini yerine getiremeyen ve toprakları ve sınırları üzerinde etkili kontrolü olmayan bir devlettir." Başarısız devlet, bekasını korumakta zorlanmaktadır. Kırılğan devletse yerel ve uluslararası çatışmalarla şoklara karşı savunmasızdır. Kırılğan devlette kurumlar düşük performansla çalışsa dahi vardır. Kurumlar sürekli kriz üretmelerinin yanı sıra toplumun bazı kesimlerini kayırmaktadır. Diğerlerine eşitsiz ya da dışlayıcı davranabilmektedir. Devletlerin güvenlik ve kapasite sunmadaki açıkları halk nezdinde devletin meşruiyetini zayıflatmaktadır (CSRC, 2006, s. 1). Devlet başarısı (state success) bir devletin ülke sınırları dahilindeki nüfusa karşı temel sorumluluklarını yerine getirme kapasitesini ifade etmek-

tedir. Devletin temel sorumlulukları arasında iç ve dış tehditlere karşı vatandaşlarının güvenliğini temin etme, eğitim, sağlık vb. alanlarda kamu hizmeti sunma, ekonomik ve siyasi istikrarı sağlamak sayılabilmektedir (Deng, 2004, s. 16). Bu işlevleri yerine getiremeyen devletlerse devlet başarısızlığı (state failure) kapsamında değerlendirilmektedir. Ayrıca birçok çalışmada başarısız devletlerin yarattığı iktidar boşluğunun devlet dışı silahlı aktörler tarafından doldurulduğu üzerinde durulmaktadır. Yerel güç boşluklarının bölgesel ve hatta küresel ölçekte istikrarsızlıkları beslediği değerlendirilmektedir (Krasner & Pascual, 2005; Rotberg, 2002).

Postkolonyal kuramı benimseyen düşünürler devlet başarısızlığı konusunda ikiye ayrılmış durumdadır. Bir tarafta bazı düşünürler devlet başarısızlığını kabul etmekte ve çökenin esasen sömürge devleti olduğunu savunmaktadır (Mamdani, 2013; Mazrui, 1995). Bu düşünürlere göre sömürge yapılarının yok olması Güney toplumlarına gerçek özgürleşmeyi (emancipation) vadetmektedir. Diğer taraftan Postkolonyal kurama katkı sunan birçok düşünür tüm bu yazına bilgi-iktidar ilişkisi perspektifinden yaklaşmaktadır. Zira sosyal bilimler 19. yüzyılın ilk yarısından 20. yüzyılın başına uzanan süreçte Batılı devletler eliyle ve liberal ideolojinin tesirinde disiplinlere ayrılmıştır. Dolayısıyla sosyal bilimler devletlerin politik amaçlarına hizmet etmiştir (Bilgin & Morton, 2002, ss. 57-58). Örneğin sömürgeci idare Ruanda'da Belçikalı antropologların yürüttüğü çalışmalar sonucu ülkedeki Tutsi, Hutu ve Twa halkları arasındaki fiziki ve sosyoekonomik farklılıklar etrafından siyasi-hukuki bir rejime dönüştürmüştür. Sömürgeleşmeden (decolonisation) sonra ülke nüfusu üç ayrı etnik kimlik etrafında kutuplaşmış ve 1994 soykırımına giden olaylar zinciri başlamıştır.

Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler alanında eleştirel ya da Batı-dışı yaklaşımların varlığına rağmen anaakım kuramlar genellikle Batı merkezlidir. Postkolonyal kuram, anaakım kuramların Batı üstünlüğünü meşrulaştırıcı bilgi üret-

tiğine dikkat çekmektedir. Sosyal bilimlerin Batı hegemonyasını olumlamada nasıl kullanıldığını Edward Said meşhur çalışması Şarkiyatçılık'ta ortaya koymaktadır. Şarkiyatçılık, Batı'nın Doğu'yu betimleyerek ya da irdeleyerek yeniden yapılandığı ve ona egemen olmakta kullandığı bir söylemdir (Said, 2013, s. 13). Şarkiyatçılık ayrıca Batı'ya kendini Doğu'nun karşıtı olarak inşa etme fırsatını tanımıştır. Bilgi-iktidar ilişkisi (power-knowledge) aracılığıyla Batı kendi imgesini rasyonel, gelişmiş, insancıl, üstün ve ilerlemeci nitelikleriyle inşa etmiştir. Doğu ise aksine irrasyonel, az gelişmiş, barbar, aşağı ve durağan tasvir edilmiştir. Soğuk Savaş yıllarında yeni süper güç ABD de bilgi-iktidar ilişkisinden yararlanmayı bilmıştır. Washington bürokrasisi "Üçüncü Dünya"'yı anlama ve yönetmede akademik araştırmalardan yararlanmıştır (Bilgin & Morton, 2002, s. 60). Örneğin 1960'lara damgasını vuran modernleşme kuramı, Batı-dışı ülkelerin Batı'nın deneyimi ve kurumlarını benimseyerek demokratik ve müreffeh toplumlara dönüşebileceğini öne sürmüştür.

Aslına bakılırsa başarısız ve kırılğan devlet tanımlarında kullanılan unsurlar birçok sömürgecilik sonrası devlette (postcolonial state) bağımsızlıklarını kazanmalarından itibaren baş göstermiştir. Ancak, Soğuk Savaş'taki blok siyaseti bu devletlere kendini dış yardımlarla finanse etme ve ayakta kalma imkânı tanımıştır (Osaghae, 2007, s. 693). Bu yüzden başarısız devlet tartışması Soğuk Savaş'ın bitişiyle açığa çıkan etnik ve siyasi gerginliklerin ardından başlamıştır. Kongo ve Somali'den Bosna'ya uzanan iç savaş, çatışmalar ve gerilimleri anlayıp çözüm üretme çabaları ilk çalışmaların temel kaygısı halini almıştır. 1990'larında başında ABD'de akademik çevrelerin geliştirdiği kavram kısa sürede Amerikan hükümetinde karşılık bulmuş, CIA 1994'te Maryland Üniversitesi bünyesinde The State Failure Task Force (Devlet Başarısızlığı Görev Gücü) oluşturmuştur (Call, 2008, ss. 1492-1493). 11 Eylül saldırıları akabinde Batı, başarısız devletleri köktenci terörün sebebi ve ev sahibi gibi algılamaya başlamıştır. Terör tehdidinin küreselleştiği bir or-

tamda devletlerin başarısızlığı sadece kendilerini değil uluslararası toplumu ilgilendiren bir mesele haline almıştır. ABD, AB, BM ve NATO gibi devlet ve çokuluslu örgütler Güney ülkelerinde devlet inşası çalışmalarına öncülük etmiştir. Bu bağlamda Afganistan örneği dikkat çekicidir. 2001’de ülkeyi işgal ederek Taliban yönetimini deviren ABD devlet inşası sürecine girmiştir. 2021 yazında ABD’nin ülkeden çekilmesi sonrası Afganistan yeniden Taliban’ın kontrolüne girmiştir. Afganistan vakası devlet inşasının yerel aktörlerin çabası olmaksızın sadece uluslararası destekle sürdürülemezliğini kanıtlamıştır.

Kuzey-Güney ilişkilerini temsiller üzerinden değerlendiren Doty (1996)’e göre ikili zıtlıklar (binary opposition) uluslararası ilişkilerde hâlâ hiyerarşi yaratmaktadır. Bir tarafta Küresel Kuzey (“Birinci Dünya”) uluslararası ilişkilerde dikkate alınan bir aktördür. Kuzey üzerine politika üretilen gerçekliği inşa etmektedir (Doty, 1996, s. 5). Diğer tarafta Küresel Güney (“Üçüncü Dünya”) uluslararası ilişkilerde dikkate alınmayan pasif bir konumdadır (Doty, 1996, s. 11). Üstelik sömürgecilerin Güney’in irrasyonel, medeniyetsiz olduğuna dair peşin hükümleri günümüzde Güney’e yönelik siyasi/ekonomik modernleşme ve kalkınma politikalarının varsayımlarıyla paralellik göstermektedir. Başka bir deyişle sömürgeci söylemle neoliberal ve yeni sömürgeci metaforlar arasında bir süreklilikten bahsedilebilmek mümkündür (Silvey, 1998, s. 396). Afrika özelinde 1982’de yayımladıkları makalede Uluslararası İlişkiler araştırmacıları Robert Jackson ve Carl Rosberg birçok kıta ülkesinin işleyen bir devletin temel özelliklerinden yoksun olduğunu öne sürmüştür. Yazarlara göre Afrika devletleri varlıklarını sadece uluslararası tanınırlıklarına borçludur (Jackson & Rosberg, 1982; Krämer, 2020, s. 79).

Anaakım kuramın temsilcilerinden Jackson (1991, ss. 27-29) Afrika devletlerini dış müdahaleden korunma anlamında negatif egemenlikle bağdaştırmaktadır. Karşısındaki Batılı modern devlet pozitif egemenliği elde etmiştir. Negatif egemenliğe ilaveten dış politikada diğer devlet-

lerle ittifaklar kurabilmekte, iç siyasette de etkili bir devlet aygıtını yönetmeyi başarabilmektedir. Bu noktada Hill (2005, s. 139) ikili zıtlığa dikkat çekmektedir. Öyle ki Afrika toplumlarının kimlikleri Batılılarla ilişkili inşa edilmekte, Afrikalı kimliğine olumsuz özellikler atfedilmektedir. Bu zıtlıkta Küresel Güney ülkeleri uluslararası sistemin “ötekilerine” dönüşmektedir. Hill (2005, s. 140), Afrika devletleri ve toplumlarının “Batı Avrupa ve Kuzey Amerika devletlerinin kusurlu kopyaları” gibi tanımlanmasını eleştirmektedir. Örneğin Sahel kuşağı devletleri Batı’dan farklı özgün ve karakteristik özellikler göstermektedir. Yaklaşık yüz yıllık Batı egemenliğine rağmen bölge devletleri sömürgeci ülkeden farklı devlet biçimlerine sahiptir. Batılıların çekilmesinin ardından sömürgecilik sonrası devlet, sömürgecilerden despotik ve atipik bir model devralmıştır.

Uzun yıllar bölgede çalışmış Fransız antropolog Olivier de Sardan (2021, s. 52)’a göre dış yardım bağımlılığı, siyasi elitin zayıflığı, bürokratik kültür ve toplumsal bölünmüşlük bölge ülkelerinde yapıllaşmıştır.

Krämer (2020, ss. 91-92) Afrika’da devlete Post-kolonyal bir çerçeve önermektedir. İlk olarak sömürgeciliğin etkisi sömürgecilik sonrası toplumlarda belirleyicidir. Sömürgecilik şiddete dayanarak sömürgecilik öncesi dönemin izlerini silmeyi hedeflemiştir. Siyasi planda bunu başarak kurduğu sömürgeci devletse Batılı seçkinlere hizmet eden bir baskı aygıtına dönüşmüştür. Sömürgecilik sonrası devletin sömürgeci devletin halefi olduğu kabul edilmelidir. Batılı sömürgeciler Afrika’da Batılı devletten daha farklı bir yapının temelini atmıştır. Aslında sömürgeci devletin temel özelliği kaynak çıkarma kabiliyetini merkeze alması olmuştur. Sömürgeciler Afrika’ya geldiklerinde geniş yüzölçümüne rağmen nüfus yoğunluğunun az olduğu bakir topraklarla karşılaşmıştır. Sömürgelelerden kâr umuduyla küresel piyasalarda alıcı bulan ürünlerin ihracına dayalı dışa dönük bir ekonomi inşa etmişlerdir (Coquery-Vidrovitch & Moniot, 1984, s. 203). Birçok sömürge ihtiyaçları dikkate alınmaksızın (ka-

kao, pamuk, yer fıstığı, kauçuk vb.) bir ve birkaç hammaddenin üretiminde uzmanlaşmak zorunda bırakılmıştır. Dolayısıyla sömürge ekonomisi üretken faaliyetlerden çok yerel zenginliklerin yağmalanmasına odaklanmıştır (Coquery-Vidrovitch & Moniot, 1984, s. 203). Birçok sömürgecilik sonrası devlet böylesi bir siyasi ve iktisadi örgütlenmeyi tasfiye edememiştir. Ayrıca sömürge ekonomisinin ve baskıcı düzenin devamı yeni seçkinler için vazgeçilmez bir denetim ve rant alanı sağlamıştır.

İkinci olarak sömürgecilik sonrası devleti anlamada Weberyen devlet temel alınmamalıdır. Yazar Afrika'da devlet olmada (statehood) aktör odaklı yaklaşımlara başvurulmasını tavsiye etmektedir (Krämer, 2020, s. 92). İdari/hukuki yapı yerine bireyler ya da gruplar arasındaki sosyal ilişkiler merkeze alınmalıdır. Devletin çeşitli toplumsal aktörlerin güç mücadelelerinin sahnesi ya da eseri olduğu hesaba katılmalıdır. Aktör odaklı anlayış, sömürgecilik sonrası devletleri durağan ve homojen yapılardan ziyade dinamik bir güç ilişkileri ağı şeklinde ele almaktadır. Aynı zamanda, Afrika'da toplumsal ilişkilerin tarihselliği ve özgünlüğü de göz ardı edilmemelidir. Fransız sosyolog Jean-François Bayart (1989) ünlü kitabında, Afrika toplumlarının tarihsel özelliklerinin Weberyen devletten farklı bir devlet yapısı ürettiğini ortaya koymaktadır. Bayart "göbek siyaseti" (la politique du ventre) kavramıyla devletin bireyler ve grupların gözünde zenginlik, ayrıcalık, güç ve prestij için bir araç olduğunu ifade etmektedir. Bayart'a göre bu olgu, kayırmacılığın ötesinde, kıtanın kültürel özgünlüğünü ve karmaşıklığını göstermektedir. Krämer ise bu etkileşim evrenini anlamada M. Foucault'un "yönetimsellik" ve A. Gramsci'nin "tümleşik devlet" kavramlarının kullanılmasını tavsiye etmektedir (Krämer, 2020, s. 92).

Son olarak sömürgecilik sonrası devletin ulusötesi (transnational) hüviyeti göz önünde bulundurulmalıdır. Yazar bu fikrini sömürgeciliğin dünya düzenin kurucu ilkesi olduğu fikriyle desteklemektedir. Zira sömürgecilik Batı-dışı dünya-

nın büyük bir kısmında siyasi ve toplumsal örgütlenmeyi şekillendirmiş sonuçları günümüze uzanan bir olgudur. Sömürgecilik sonrası devlet, siyasetçiler ve etnik gruplar vd. yerel etkenlerden etkilendiği kadar küresel dinamik ve dış etkenlerin tesirinde kalabilmektedir. Ayrıca iç ve dış etkenler etkileşime girebilmektedir. Dış etkenlere diğer devletler, BM ve Afrika Birliği benzeri çok uluslu örgütler, çok uluslu şirketler ve küresel ölçekte faaliyet gösteren sivil toplum kuruluşları örnek verilebilmektedir. İç ve dış etkenlerin arasındaki ilişki sömürgecilik sonrası devletin ekonomi ve kalkınma gibi çeşitli alanlardaki politikalarını hatta siyasi istikrarını etkileyebilmektedir. Örneğin kakao ve kahve fiyatlarında dönem dönem yaşanan ani düşüşler Fildişi Sahili, Uganda ve Burundi gibi bir dizi ülkede istikrarsızlık ve çatışmaları beslemiştir.

Sömürgecilik Döneminde Mali

Bir Batı Afrika ülkesi olan Mali aynı zamanda Mağrip'le Sahraaltı Afrika arasındaki geçiş bölgesi Sahel kuşağında yer almaktadır. Ülke toprakları geçmişten günümüze imparatorluk, krallık gibi irili ufaklı siyasi örgütlenmelere ev sahipliği yapmıştır. 13-16. yüzyıllarda Gana, Mali ve Songhay İmparatorluklarının bir parçası olmuştur. Özellikle ülkeye adını veren Mali İmparatorluğu kıtanın güneyiyle Avrupa arasındaki emtia ve köle ticaretinin kavşak noktası olmuştur. Günümüzde Mali İmparatorluğu görkemli başkent Timbuktu ve altın madenleriyle hatırlanmaktadır. "Tarihin en zengin insanı" unvanıyla bilinen hükümdar Mansa Musa Keita'nın 1324-1325'teki hac ziyareti ve Kahire'de sadaka olarak dağıttığı altınlar devletin ihtişamını ortaya koymaktadır. Günümüzde Mali İmparatorluğu, ulusal kimliğin inşasında temel bir referans noktasına dönüşmüştür. Çağdaş devletin resmi anlatısı Mali'nin kendi ayakları üzerinde durmasını ve güçlü bir devlet inşa etme umudunu imparatorluk geçmişine dayandırmaktadır. Tarih eğitiminde de Mali İmparatorluğu'nun ihtişamı önemli bir yer kaplamaktadır (Craven-Matthews & Englebert, 2018, s. 19). 19. yüzyıla gelindiğindeyse Mali toprakları irili ufaklı ve çoğu Müslüman Massina Krallığı,

Takruri İmparatorluğu gibi devletler arasında paylaşılmıştır.

Fransızlar Batı Afrika'ya ilk adımlarını 17. yüzyılda atmıştır. Ağırlıkla kıyı bölgelerinde köle ve emtia ticaretiyle sınırlı kalan etkileşim 19. yüzyılda dönüşüm geçirmiştir. Fransızların etkisini bölgenin derinliklerine yaymaya yönelik çabaları 1850'li yıllarda başlamıştır. Paris, 1885 Berlin Konferansı toplanmamışken 1880'lerde genişleme kararlığını ortaya koymuştur. 1883'te bugünkü başkent Bamako'da müstahkem illeri karakol inşa edilmiştir. Fransız sömürgeciler daha derinlere ilerlemek için böl-yönet stratejisini uygulamayı hedeflemiştir fakat dost-düşman, Müslüman-Müslüman olmayan ayrılıklarını kullanma çabası boşa çıkmıştır. Yerli toplulukların tavrı, rasyonelliği Batı medeniyetiyle özdeşleştiren anlayış karşısında çarpıcı bir misaldir. Zira yerel gruplar Fransızlar açısından sadece kendi çıkarlarıyla ilgilenen, dostluk ve düşmanlığı ayırt etmenin zor olduğu bir davranış sergilemiştir. Örneğin Samory Touré isimli kabile şefi sömürgecilere karşı direnişiyiyle nam salmış ancak kendi yayılmacı planlarını Fransızlarınkiyle bağdaştıran birçok antlaşma imzalamaktan geri durmamıştır (Royer, 2020). Her şeye rağmen Fransız ordusu 1890'a kadar bugünkü Mali topraklarında ilerlemesini sürdürmüştür. Nihayetinde 1890'da Fransız Batı Afrika'sı (Afrique-Occidentale française, AOF) bünyesinde Fransız Sudanı (Soudan français) sömürgesi kurulmuştur. Sömürge yönetimi toplumun ciddi direnciyle karşılaşmış, uzun yıllar çeşitli kabile ve toplulukların isyanlarını bastırmakla uğraşmıştır.

Sömürgesizleşmenin ilk aşaması Ocak 1959'da Senegal ve Sudan Cumhuriyeti arasında kurulan Mali Federasyonu'yla atılmıştır. Federasyon Haziran 1960'ta Fransa'dan bağımsızlığını kazanmıştır. Federasyon kaynak paylaşımı, liderlik, bürokrasi ve orduda güç dağılımına dair bir dizi ihtilaf neticesinde Ağustos 1960'ta dağılmıştır (Yiğit, 2023, s. 449). Ülke 22 Eylül 1960'ta Mali Cumhuriyeti adıyla bağımsızlığını ilan etmiştir. Fransız sömürgeciliğinin mirası sömürgesizleş-

meden sonra da Mali'ye etkilemiştir. Sömürgeciliğin Mali'deki etkisini anlamak için öncelikle kolonizasyon modellerine değinmek gerekmektedir. Afrika'daki iki büyük sömürgeci Fransa ve Birleşik Krallık zıt modelleri temsil etmektedir (Müller-Crepon, 2020). Dolaylı yönetim (indirect rule) adıyla da bilinen İngiliz modelinde temel varsayım Afrikalı toplulukların Avrupalılardan farklı bir toplumsal kimlik ve gerçekliğe sahip olduğudur. Dolayısıyla yönetim maliyetini düşürmek isteyen sömürgeci, geleneksel otoritelerle geniş ölçekli yetki paylaşımına gitmektedir. Fransız modelindeyse kolonyal tebaaya bakışta "evrenselci" ama asimilasyoncu eğilim hakimdir. Evrenselci anlamda sömürgeci ve sömürülen insan olmaları nedeniyle görünürde eşittir. Yine de eşitliğin korunması Batılı Aydınlanma değerlerini benimsemekle mümkündür. Yani Fransız sömürgeciliği Fransız dili ve kültürünün yayılması hedefi nedeniyle asimilasyondur. Mali'de Fransızcanın yayılımı sınırlı kalmıştır. Hem sömürgecilerin eğitimi tüm ülkeye yayamaması hem de halkın sömürgecilere muhalefeti sebebiyle ülkenin yalnızca %10'luk kesimi iyi düzeyde Fransızca bilmektedir. Nüfusun dörtte üçü yerel Bambara dilini kullanmaktadır (Remane, 2010).

Fransız sömürgeciliği paternalist yönüyle bilinmektedir. Fransızlar, yerli halkların kendi kendini yönetme yetisinden yoksun olduğunu varsaymıştır. Fransa bu halklara "medeniyeti götürmek" niyetinde olduğunu iddia etmiştir. Bu noktada medenileştirici görev (mission civilisatrice) Fransız sömürgeciliğine ahlaki ve ideolojik bir argüman sağlamıştır. Fransızların doğrudan yönetim (direct rule) modelinde devlette merkezîyetçi örgütlenme belirgindir. İdari yapı yukarıdan aşağıya bir piramit şeklinde organize edilmiştir. Fransız modelinde resmi otorite Paris'in elindeyken sömürgeelerde mevzuat başkanlık kararnameleri ve sömürge valiliği yönetmelikleri aracılığıyla oluşturulmuştur. Köyleri yöneten yerli şefler ve seçkinler kolonizasyon öncesi meşruiyeti dikkate alınmaksızın Fransız devletine sadık kişilerden seçilmiştir. Yetkileriye köy ölçeğinde ve çok sınırlı kalmıştır (Müller-Crepon, 2020, s. 7). Kolon-

yal devlet yerel halka vergilendirme, arazi mülkiyeti mevzuatı ve zorunlu çalışma vb. araçlarla nüfuz etmiştir (Blanton, Mason, & Athow, 2001, s. 478). Aralarındaki farklara rağmen Fransız ve İngiliz modellerinin ortak noktaları da vardır. Özellikle ırk ve etnisitenin kolonyal hukuk, idari pratikler ve sosyal bilimler aracılığıyla siyasi kimlikler olarak üretimi göze çarpmaktadır.

Öncelikle sosyal bilimler, Fransız sömürgeciliğinin bölgedeki toplumsal, biyolojik ve ekolojik dokuyu tasnif ederek kimliklendirmesine hizmet etmiştir. Amselle (2020, s. 147)'nin belirttiği üzere Mali özelinde Fransız sömürgeciler ülkeyi iki iklim bölgesi (Sahel ve Sudan) ile üç ırka ayırarak incelemiştir. Kuzeyde göçebe, beyaz ırktan sayılan Berberi asıllı Tuaregler (Tuareg) ve Arap kökenli Morolar (Maurs) bulunmaktadır (Amselle, 2020, s. 148). Tuaregler arasında İslam'ın Sufi ya da ılımlı yorumları yaygındır. Ancak Tuaregler çıkardıkları isyanlar ölçüsünde asi, savaşçı ve barbar yaftalarına maruz kalmıştır. Nihayetinde Tuaregler Fransızlar nezdinde "çölün mavi adamları" tasviriyle temsil edilen egzotik bir imge yaratmıştır. Orta kuşakta "kırmızı derili" Fulaniler (Peul) yer almıştır. Batılılar Fulanilerin tıpkı Ruanda'daki Tutsiler gibi hamitik kökenden geldiğini öne sürmüştür. Fulaniler ırk hiyerarşisinde beyaz ve siyahiler arasındaki bir kategoridir. Dış görünüşleri ve kültürleri Fransızlar nezdinde egzotik bir ilgiyle karşılanmıştır. Yine de Fulaniler Fransız sömürgeciliği öncesi İslam esaslarıyla yönetilen devletler kurmaları ve güney bölgelere yönelik gerçekleştirdikleri cihatlar nedeniyle fanatik Müslümanlar gibi görülmüştür. Son olarak güneyde Volof, Bambara, Malinké gibi çeşitli etnisitelere bölünmüş siyahiler (Mandingo) bulunmaktadır. Fransızlar siyahi grupların din anlayışını animist kalıntılarla harmanlanmış barışçıl bir İslam anlayışı şeklinde değerlendirmiştir (Amselle, 2020, s. 152).

Hukuki planda, metropolün medeni hukukunun Fransız Sudanı'na uygulanmasında zorluklarla karşılaşmıştır. Standartlaşma başarısızlığından iki hukuk sistemi bir arada uygulanmıştır. Fransız vatandaşı Avrupalı ve Afrikalılara Batılı

hukuk uygulanmıştır. Sömürge tebaası arasında örf ve âdet hukukunun (le droit coutumier) uygulanmasına devam edilmiştir (Ginio, 2006, ss. 116-117). Mamdani (2013)'nin dikkat çektiği üzere medeni hukuk, hak kavramına dayanmakta ve iktidarı sınırlamaktadır. Geleneğe gelince sadece uygulanması gereken bir kurallar manzumesidir. Bu yüzden gelenek iktidarı sınırlamak şöyle dursun onu pekiştiren bir sistemdir. Fransız etnografi araştırmacıları saha çalışmaları sonucunda örfi hukuk kaidelerinin sömürge yönetimi tarafından kodifiye edilmesine yardım etmiştir. Böylece farklı toplumları birbirinden ayıran eşitsiz bir hukuk düzeni kurulmuştur (Wooten, 1993, s. 428). Sömürgeciler örf ve âdet hukukunun işletilmesinde ciddi bir ikileme karşı karşıya kalmıştır (Rodet, 2007, s. 5). Bir yanda yerlilerin kültürüne saygı duymak Fransızların sömürgelerde egemenliğini pekiştirmiştir. Öbür yanda sömürgeciliği meşrulaştırmak için kullandıkları "medenileştirici görev"e uygun davranmaları gerekmiştir. Bu görev Batılı olmayanların "medeniyetle tanışmasını" ve bireyin (geleneği reddederek) özgürleşmesini içermiştir. Fransızlar çoğu durumda pragmatik kaygılarla gelenek mucibince hareket etmiştir.

İdari planda 1909'da dönemin AOF Genel Valisi William Ponty "ırklar politikası" (politique des races) ifadesini sömürge idaresinin temel prensibi ilan etmiştir. Böylece sömürgeci devletle toplum arasındaki ilişkilerde kabile ve ırk gibi aidiyetlerin temel birim halini almasını amaçlamıştır (Hall, 2011b, s. 132). Sömürge idaresi kuzeyli beyaz göçebelerle güneydeki yerleşik siyahi nüfus arasında kamusal alanda ilk ayrımları yaratmıştır (Keita, 2005, ss. 95-96). Güneyli nüfus kendilerine ayrılmış eğitim-sağlık kuruluşlarından faydalanmıştır. Tuaregler yol, bina inşası gibi angaryalar ve askerlik hizmetinden muaf tutulmuş, köle emeği kullanmalarına göz yumulmuştur. Siyahilerse bölgede iş gücü açığı gerekçe gösterilerek zorla çalıştırmaya tabi tutulmuştur. Yerlilerin gönüllü çalışmayacağını düşünen sömürge idaresi özel ve kamu sektörleri hesabına zorla çalıştırmayı yasallaştırmıştır. Fransızların yerel şeflerle iş birliği içinde yürüttüğü süreçte yerlilere karşı

şiddet ve baskı araçları da kullanılmıştır. İronik şekilde, zorla çalıştırmanın uygulanışı Fransız Devrimi'nin başlarında feodaliteyi kaldıran 4 Ağustos 1789 tarihli kararla yasaklanan angarya (corvée) sistemine benzemektedir (Fall, 1993).

Altyapıya bakıldığında sömürge yönetimi bazı önemli yatırımları maddi çıkarını hesaba katılarak gerçekleştirmiştir. Örneğin Nijer-Dakar demiryolu hattı hammaddelerin Senegal limanlarına taşınmasını kolaylaştırmıştır. Bamako'daki Point G hastanesi kolonyal ordunun modern tıp yöntemlerine ulaşması için hizmete alınmıştır. Hastane bünyesinde yerlilere özel açılan poliklinik halk sağlığı sorunları gerekçe gösterilerek Avrupalıların bulunduğu bölgenin uzağına taşınmıştır (maliweb.net, 2017). Markala barajıysa sömürgecilerin teşvik ettiği pamuğa dayalı tarımın sulama ihtiyacını karşılamak için inşa edilmiştir. Naffet Keita, Fransızların Mali'de altyapıyı kasten geliştirmediğini ve kolonilerin az gelişmesinin sömürge siyasetinin bir parçası olduğunu iddia etmektedir (Keita, 2005, s. 97). Üçte ikisi çöl ve yarı kurak alanlarla kaplı denize kıyısı olmayan bir ülke olması da Mali'nin ekonomik potansiyelini sınırlamıştır. lke az gelişmişlik sorununu hâlâ aşamamıştır. Son olarak Fransız idaresi, Weberyan tanımın dışında bir bürokrasi kurmuştur. Sömürgeci bürokratlar görev bölgelerinde geniş inisiyatife sahip olmuş ve bundan maddi fayda sağlamıştır. Sömürgeci bürokrasi bağımsızlık sonrasında da Mali'de kendini toplumun üzerinde gören bürokratik kültürü ve orantısız ilişkiyi miras bırakmıştır.

Bağımsızlık Sonrası Mali

Eylül 1960'ta bağımsızlığını kazanan ve yarı başkanlık sistemiyle yönetilen Mali'nin siyasi tarihi birçok gelişmeye tanıklık etmiştir. Ülkenin siyasi tarihi Fransa'daki gibi hükümet biçiminin nasıl değiştiğini anlamak için cumhuriyetler şeklinde incelenilmektedir. Bağımsızlıkla başlayan Birinci Cumhuriyet, Haziran 1974'teki Anayasa değişikliğine kadar yaşamıştır. Bu dönemde sosyalist ve Pan-afrikanist duruşuyla bilinen Modibo Keita (MK) lkede sosyalist tek parti devleti

kurmuştur. Keita lkeyi Sudan Birliği-Afrika Demokratik Birliği (Union soudanaise - Rassemblement démocratique africain, US-RDA) partisiyle 1968'e kadar yönetmiştir. Bamako dış politikada Bağlantısız bir çizgi izlese de SSCB ve in'le ilişkiler derinleşmiştir (Touron, 2017). Tek parti hükümeti idareyi merkezileştirmeye çalıştırmıştır. Sosyalist planlanma ekonomisini kurmak için tarım ve sanayi millileştirilmiştir. Yine bu dönemde Tuaregler 1963-1964'te bağımsız "Azawad" devletini kurmak için ilk kez ayaklanmıştır. Ekonomik yıkım ve isyanın yarattığı memnuniyetsizlik 1968'de Moussa Traoré (MT) öncülüğündeki Ulusal Kurtuluş Askeri Komitesi'nin (CMLN) hükümet darbesi gerçekleştirmesine fırsat tanımıştır. 1974'teki anayasa referandumuyla yine bir tek parti sistemi temelinde 1991'de sona erecek İkinci Cumhuriyet kurulmuştur.

Yeni devlet başkanı Traoré, ekonomik reformlar yoluyla ülkesine yabancı sermayeyi çekmeye çalışmıştır. Ancak, 1969-1974 yılları arasındaki şiddetli kuraklık ve sistematik yolsuzluk ülkenin durumunu daha da ağırlaştırmıştır. MT döneminde Bamako yönetimi ilk kez IMF'nin kapısını çalmıştır. Kurumun dayattığı yapısal uyum programları sosyalist ekonomiyi tasfiye etmiş fakat halktaki memnuniyetsizliği artırmıştır. Askeri diktatörlük 1982'de bir dizi siyasi hakkı tanıdığını ilan etse de uzun yıllar muhalefeti baskılamıştır (İpek, 2024, s. 74). Nihayetinde 1991'in ilk aylarında öğrencilerin başı çektiği sokak gösterileri meydana gelmiştir. Olayları bahane eden Amadou Toumani Touré (ATT) bir hükümet darbesi gerçekleştirmiştir. ATT halkın taleplerine kulak vererek çok partili hayata geçiş sürecini başlatmıştır. 1992'de kabul edilen yeni anayasayla Mali çok partili hayata kavuşurken Üçüncü Cumhuriyet kurulmuştur. Aynı yıl yapılan seçimlerle iktidar Alpha Omar Konaré'ye geçmiştir. Mali'nin seçimle gelen ilk devlet başkanı Konaré demokratikleşme ve kalkınmayı merkeze almıştır. Ayrıca 1990 Tuareg isyanının ardından kamu idaresinde desantralizasyona gidilmiştir. Bu kapsamda ülkenin kuzeyinin kamu yatırımlarında güneyle eşit bir pay almasında uzlaşılmıştır (İpek, 2024, s.

75).

Ülkede 2002’de düzenlenen seçimlerde eski darbeci ATT halk desteğiyle tekrar iktidara gelmiştir. 2012 yılıysa Mali için önemli bir dönüm noktası olmuştur. Kaddafi rejiminin yıkılmasının ardından Libya ordusunda paralı askerlik yapan Tuaregler silahlarıyla Mali’ye dönmüş, bağımsızlık talebiyle Bamako’ya yeniden başkaldırmıştır. Ayaklanmada iki büyük örgüt başı çekmiştir. Azavad Ulusal Kurtuluş Hareketi (Mouvement national de libération de l’Azawad- MNLA) laik ve milliyetçi eğilim sergilemiştir. El Kaide’ye bağlı Ensar Dine ise cihatçı bir örgüttür. İsyancılar ülkenin kuzeyinde hızla ilerleyerek Kidal ve Timbuktu gibi önemli şehirleri ele geçirmiştir. Mart 2012’de bir grup asker isyandan ve isyana cevap üretmekteki başarısızlıktan sorumlu tuttıkları ATT hükümetini devirmiştir. Ardından Mağrip El-Kaidesi (AQIM), İslam Devleti Batı Afrika Eyaleti (ISWAP) ve Nusra el İslam ve Müslim (JNIM) vb. örgütler yüzünden ülkede cihatçı terör daha tehlikeli bir hal almıştır. Gelişmeler uluslararası toplumda endişeyle karşılanmıştır. Fransa, ülkenin cihatçıların eline geçmesini önlemek iddiasıyla sırasıyla Serval ve Barkhane isimli geniş çaplı operasyonlara girişmiştir. BM de MINUSMA (Mali Çok Boyutlu Entegre İstikrar Misyonu)’yu kurarak istikrarın yeniden sağlanmasına katkı sunmayı hedeflemiştir.

Bir yıllık geçiş rejiminin ardından İbrahim Bouba-car Keita (IBK) iktidara gelmiştir. Yeni hükümet, 2015’te isyancılarla Cezayir arabuluculuğunda Cezayir kentinde bir ateşkes antlaşması imzalamıştır. Ancak sonraki yıllarda IBK antlaşma kapsamında kuzeydeki yerel yönetimlere daha fazla yetki verme sözünü tutmayınca Tuaregler 2017’de yeniden saldırıya geçmiştir. 2018’de düzenlenen olaylı seçimleri tekrar IBK kazanmıştır. Ülkedeki sokak gösterilerini müteakip Assimi Goita liderliğindeki cunta Ağustos 2020 ve Mayıs 2021’de iki darbe gerçekleştirmiştir. Ağustos 2023’te düzenlenen referandumla yeni anayasa onaylanmış ve Dördüncü Cumhuriyet ilan edilmiştir. Günümüzde cuntanın sivil yönetime geçiş

takvimini sürekli ertelemesini eleştiren Batılılar ve BM ile Goita arasındaki ilişkiler kopmuştur. Fransa Barkhane’yi 2022 itibarıyla sonlandırırken Goita cuntasının talebi üzerine MINUSMA 2023’ün sonunda ülkeyi terk etmiştir. Bamako, cihatçı terör ve 2023’te yeniden harekete geçen Tuaregler karşısında ihtiyaç duyduğu maddi ve askeri desteği Rusya’ya yakınlaşarak ve Wagner güçlerini kullanarak telafi etmeye çalışmaktadır.

İç Faktörler

C. Craven-Matthews ve P. Englebert (Craven-Matthews & Englebert, 2018), Mali’de inşa sürecini “Potemkin devleti” metaforuyla açıklamaya çalışmaktadır. Rivayete göre Rus soylusu Potemkin, Kırım’ı ziyaret eden Çariçe’ye bölgenin refahını olduğundan daha fazla göstermek için sahte ve görkemli köyler inşa ettirmiştir. Benzer şekilde Mali devletini yeniden inşa etmeye yönelik çabalar Bamako’nun ve Batılı destekçilerinin inanıyormuş gibi yaptığı bir mizansenden ibarettir (Craven-Matthews & Englebert, 2018, s. 2). Elbette Mali bir dizi sorunla boğuşsa da devlet eğitim, sağlık gibi kamu hizmetlerini yetersiz düzeyde olsa bile sunmaya çabalamaktadır. Ayrıca yazarlar Mali’nin zayıflığının 1960’larda başladığını savunmasına rağmen sömürgeciliğin mirası üzerinde durmayı tercih etmemiştir. Bağımsızlıktan bu yana ülkenin en temel meselesi azgelişmişliktir. Örneğin 1967 tarihli verilere bakıldığında Mali’de kişi başı GSYİH 46,8 dolardır. Sahraaltı Afrika ortalaması bu rakamın 3,5 katıyken Dünya ortalaması yaklaşık 15 katıdır. Bu fark günümüzde biraz kapansa da ciddiyetini korumaktadır (World Bank, 2024b). Ülkenin ilk İçişleri Bakanı Fransız sömürgeciliğini eğitim, sağlık ulaşım gibi hizmetlerde ve kalkınmada hiçbir ilerleme sağlamamakla suçlamıştır. Bakan özel sektördeki kolonyal dönemden kalma şirketlerin örgütlenmesinin Mali’nin zenginliklerini Fransa’ya aktarma modeline dayandığını belirtmektedir (Grundy, 1962, s. 301). Kısaca ekonomik ve idari organizasyon Mali’nin kalkınma projesiyle uyumsuzluk sergilemiştir.

Durumun vahameti karşısında bağımsızlık sonrası seçkinler ilk etapta Marksizm-Leninizm’e

yakın ve sömürgecilik karşıtı bir sosyalizmi benimsemiştir. Modibo Keita döneminde devletin inşasında üç eksen bulunmaktadır. İlk olarak Fransız modelinin etkisi sürmektedir. Fransız Sudan'ından kalma bazı uygulamalar devam ederken Fransa'dakilere benzer bazı kurumlar oluşturulmuştur. Örneğin kayıt dışılığın ağırlı bastığı ekonomi için çok erken bir tarihte formel sistemle uyumlu Çalışma Müfettişliği kurulmuştur (Craven-Matthews & Englebert, 2018, s. 15). Toplumun çok azı bildiği halde Fransızcanın ortak dile dönüşmesi hedeflenmiştir. Fransızca dayatması halk ve bürokrasi arasındaki farklılaşmayı ve mesafeyi artırmıştır. İkinci olarak milli kimliğe dair ulusalcı ve kurucu anlatıda Mali İmparatorluğu'nun devamı olma iddiası belirginleşmiştir. Tarihi referans milli kimlikte güneyli siyahi grupları imparatorluk mirasının parçası saymıştır. Kuzeyli Tuaregler, Mali İmparatorluğu'yla çatışmalı bir geçmişe sahip olduklarından sembolik düzeyde de kimlik inşasının dışında kalmıştır. Sömürgecilik öncesi dönemde Tuaregler Timbuktu'yu işgal etmelerinin yanı sıra binlerce güneyliyi öldürmüş, köleleştirmiş ya da soymuşlardır. Üçüncü olarak Sovyet ve Çin örneklerinden esinlenen sosyalist toplum ve siyaset projesi gündeme gelmiştir. Keita bir adım ileri giderek homo sovieticus benzeri ideal sosyalist Mali vatandaşı üretme çabasına girişmiştir (İpek, 2024, s. 73). Sosyalizm Mali toplumunda tepkiyle karşılanmıştır.

Keita, Tuaregleri sosyalizm projesinden de dışlamıştır. Dışlama siyasetinin neticesinde ülke yüzölçümünün üçte ikisinden fazlasını oluşturan kuzey bölgesi ihmal edilmiştir. Bölge yeraltı kaynaklarını değerlendirememiş, kuzeyli nüfus sefaletle terk edilmiştir. Özetle Mali'de devlet ve ulus inşası siyaseti ülkedeki kuzey-güney zıtlığını beslemiştir. Güneyli elitin Tuareg karşıtlığını besleyen temel unsurlar sömürgeci miras ve yeni sömürgeciliğdir. Irksal farklılıklar ve kaynak rekabetinin yanı sıra Fransa-Tuareg ilişkisi Bamako yönetiminin kuzeyli nüfuslara kuşkuyla yaklaşmasına yol açmıştır. 1960'ların başında Fransa'nın Cezayir'i kaybetse dahi Sahra'daki madenlerden faydalanmak isteği bilinmektedir. Bamako yö-

netimi Paris'in bölge ülkeleriyle mücadelesinde Tuareglerden yararlanacağından şüphelenmiştir (Kone, 2017, s. 63). Aslında Tuareg halkının Mali'nin toplam nüfusunda yaklaşık %2'lik küçük bir paya sahip olduğu tahmin edilmektedir (CIA, 2024). Ülkenin kuzeyinde yaşayan (Tuaregler hariç) diğer topluluklar da ülke nüfusunun %8'ine tekabül etmektedir. Bu yüzden dağınık konfederasyonlar ve katı hiyerarşik kabilelerde yaşayan Tuareg halkını homojenmiş gibi algılamak tehlike arz etmektedir. Öncelikle yüzyıllardır çalıştırılmak ya da satılmak üzere esir alınan birçok siyahi köle zamanla Tuareglerle kaynaşmıştır. "Bellah" denen bu siyahi grubun nüfusu beyaz tenlilerden fazladır (Kone, 2013). Ardından tüm Tuaregleri Bamako karşıtı, ayrılıkçı ya da cihatçı saymak hatalıdır. Hatta ülkedeki çatışmalar sivil Tuareglere zarar vermektedir. Ayrıca kuzeyli göçebe savaşçılarla güneyli yerleşikler arasındaki yüzlerce yıllık husumet unutulmamalıdır.

Kone (2017, ss. 69-70), meselede Bamakolu yetkililer kadar Tuareg kabile şeflerini de sorumlu tutmaktadır. Bağımsızlığa giden yolda Tuareg seçkinleri sömürgecilerin yönetmediği bir devlette ayrıcalıklarını kaybetme kaygısı duymuştur. Tuareglerin arasında 1950'lerin sonunda ülkenin kuzeyinin güneyinden ayrılmasını savunan bir hareket destek bulmuştur. Timbuktu bir alimin başını çektiği hareket bağımsız Mali'de ülkenin siyahiler tarafından ve onların çıkarına uygun şekilde yönetileceği endişesini dile getirmiştir (Hall, 2011a, ss. 65-66). Aslında etnik çatışma izlenimi elitlerin sınırlı miktardaki doğal kaynaklardan, dışarıdan ve kamu kaynaklarından pay almaya yönelik rekabetini gizlemektedir. Özellikle 1991'deki çok partili hayata geçişten sonra Tuareg kabile şefleri silahsızlanma projeleri kapsamında UNDP ve birçok STK'dan maddi destek almıştır. Bamako elitlerine gelince dahili ve harici kaynaklar ülkenin güneyini kayıran bir siyasi düzeni finanse etmek üzere sarf edilmiştir.

Etnik ilişkiler anlamında orta ve güney kesimdeki halklar daha uyumlu hareket etmektedir. Bu durumda bağımsızlığın ilk yıllarından itibaren

yerel şefliklerin ortadan kaldırılması ve kastların zayıflatılmasına yönelik devlet politikaları etkili olmuştur. Uzun yıllardır kuzeyli gruplar hariç tutulursa Mali siyasetinde etnisiteler arası ilişkilerde rekabet yerini uyuma bırakmıştır . Yiğit (2023, ss. 452-453)'e göre Mali vatandaşları "kirli" buldukları siyaset ve siyasilere şüpheyile yaklaşmaktadır. Bu yüzden sivil toplum İslami kanaat önderleri etrafında yerel ölçekte dışa kapalı yapılara dayanmaktadır. Bürokrasiye duyulan güvensizlik ve yabancılaşma, yargının adaleti sağlayamadığı düşüncesi ve siyasi katılımındaki sınırlamalar Mali vatandaşlarını siyasetten uzaklaştırmaktadır. Batılı yazın de söz konusu olguları neopatrimonyalizm kavramıyla tanımlamaya çalışmaktadır. Söz konusu kavram modern devlet kurumlarının patrimonyal bir mantık içerisinde işlediğini iddia etmektedir. Başka bir deyişle devlet yetkilileri legal-rasyonel modeldeki gibi bir resmi pozisyon işgal etmektedir. Ancak yetkilerini devletin işlerlik kazanması için değil kendi menfaatine kullanmaktadır. Kurumsal hiyerarşiye yerini lord-vassal ya da patron-müşteri (client) benzeri ilişki formlarına bırakmıştır (Clapham, 1985, s. 48).

Kısaca Mali'nin önemli sorunlarından biri de kayırmacılıktır (clientelism). Kayırmacılık, genellikle ekonomik ve temsili kaynakların eşit dağılmadığı toplumlarda karşılaşılan karşılıklı kişiselleşmiş ilişkilerdir. Kayırmacı ilişkilerde bir yanda kaynağı elinde tutan bir "patron" öbür yanda ona bağımlı "müşteri(ler)" vardır. Bu alışverişte müşteri patrona ahlaki zorunlulukla bağlıdır (Briquet, 1998, s. 7). Siyasi yaşamda kayırmacılık kamu kaynaklarının seçim esnasında ve sonrasında siyasi destek karşılığında kişi ve gruplara sunulmasına karşılık gelmektedir. Kayırmacılık toplumsal dışlama, fakirlik gibi toplumsal sorunlardan beslenmekte ve böylesi sorunları yeniden üretmektedir (Yuvalı, 2018, s. 399). Diğer bir deyişle, kayırmacılık toplumsal eşitsizlikleri gidermekten ziyade eşitsizlikleri patronun faydasına suistimal etmektedir. Afrika özelinde kayırmacı ilişkileri anlamada kullanılan temel kavram neopatrimonyalizm olmuştur. Neopatrimonyalizm

lider ve çevresindeki seçkinlerin kamu kaynaklarını paylaşmasını, kayırmacılık ve yolsuzluğun sistematikleşmesini ifade etmektedir. Literatürde toplum merkezli perspektif, Afrikalı toplumların elde edeceği maddi faydayı düşünerek kurumsallaşma ve rasyonalleştirmeyi ihmal ettiğini ileri sürmektedir. Devlet merkezli yaklaşımsa devletin toplum üzerinde yük halini aldığını savunmaktadır (Olukoshi, 2005, s. 96).

Mali'de güçlü Cumhurbaşkanları ve askeri yönetimler yönetimlerini güçlendirmek amacıyla kayırmacı ilişkilere başvurmaktadır. Siyasi sınıfın iç kaynakların sınırlılığı nedeniyle dış yardımların da patronaj ağlarının finansmanında kullandığı düşünülmektedir. Kayırmacı ağlar büyük ölçüde ülkenin güneyindeki siyahi nüfus arasında yerleşmiştir. Usulsüzlüğün yaygınlaşması kamu kuruluşlarının efektif bir şekilde işlemlerini engellemiştir. Örneğin Kamu Hizmetleri Bakanlığının 2023'te 1400 personel alımına yönelik düzenlediği 64 bin kişinin katıldığı kamu görevlisi sınavı usulsüzlük tespit edildiğinden iptal edilmiştir (Studio Tamani, 2024). Üstüne bakanlıktaki üst düzey yetkililerin gümrük ve vergi müdürlüklerinde zimmete geçirilen paraları paylaşmadığı basına yansınca birçok bürokrat tutuklanmıştır (Traoré, 2024).

Mali'nin kayırmacılıktan kaynaklanan birçok sorunla boğuştuğu yadsınamaz fakat olguları açıklamakta neopatrimonyalizmi kullanmanın bazı sakıncaları bulunmaktadır. Wai (2012)'ye göre neopatrimonyalizm, Weber'in ideal-tip modelini baz almaktadır. Bilindiği üzere ideal tipler gerçekliği basitleştirerek incelemeyi kolaylaştırdığını iddia etmektedir. Dolayısıyla kavram Afrika topluluklarının birbirinden farklı ve özgün gerçekliklerini birörnekletirerek tek başına her şeyi açıklamaya çalışmaktadır. Neopatrimonyalizm kavramı Afrika devletlerini Batılı devlet tanımının süzgecinden geçirerek işlemeyen ya da suçla itilmiş siyasi varlıklar şeklinde damgalamaktadır. Nihayetinde kavram, olguları açıklamaktan ziyade peşin hükümlü söylemler inşa etmeye hizmet etmektedir (Wai, 2012, ss. 31-32). Neopatrimon-

yalizm tartişmaları Mali'deki duruma indirgemeci bir açıklama getirmekte ve ülkenin toplumsal gerçeklerini merkeze alan bir tartişmaya fırsat tanımamaktadır. Ayrıca güncel tartişmalarda kayırmacılığın Batılı liberal demokrasinin gelişmesinin önünde ciddi bir engel teşkil ettiğine odaklanmaktadır. Fakat kayırmacılığın (clientelism) Afrika toplumlarında siyasal sistemle uyumu ve katılımı teşvik etme potansiyeli ihmal edilmektedir. Batı Afrika'da Senegal ve Benin, kayırmacılığın demokrasinin benimsenmesini kolaylaştırdığını göstermiştir (Banégas, 2003; Beck, 2008). Örneğın Benin'de 90'lı yılların sonundaki geçiş sürecinde halk demokrasiyi gelenekle bağdaştırarak ve kayırmacılığa dayalı bir ahlaki ekonomisinden faydalanarak benimsemiştir.

Dış Faktörler

Krämer'in belirttiğı üzere Afrika devletleri dışarıdan gelen etkilere duyarlıdır. Küresel Güney'de devletlere etki eden dış faktörlerin başında yeni sömürgecilik (neocolonialism) gelmektedir. Kavram kolonyal dönemdeki askeri ve siyasal tahakkümün yerini sömürgecilik sonrası dönemde ekonomi kültür vd. birçok boyutta asimetric bir bağımlılığa bıraktığını vurgulamaktadır. Özellikle Fransız yeni sömürgeciliğı askeri müdahaleler, CFA frangı, Frankofoni, kişisel ağlar ve ikili antlaşmalar gibi araçlarla Paris'in Afrika'daki hegemonyasını, kültürel ve finansal hâkimiyetini pekiştirmeyi hedeflemiştir. Fransız yeni sömürgeciliğı paternalist, kayırmacı ve müdahaleci anlayışıyla kötü bir nama sahiptir. Bağımsızlıktan sonra Mali, Keita döneminde Fransız nüfuz alanının dışında kalmaya çabalamıştır. Ancak Keita sonrası dönemde maddi kaynak arayışı Fransa'yı önemli bir partnere dönüştürmüştür. Fransa Cumhurbaşkanı Mitterand döneminde 1984'te Mali, CFA frangına geçerken 1985'te askeri iş birliğı antlaşması imzalanmıştır (Yiğit, 2023, s. 464). Diğeri Fransız sömürgeleriyle karşılaştırıldığında Mali, Fransızların ekonomik çıkarlarının sınırlı kaldığı bir bölgedir çünkü altının en önemli ihraç kalemi olduğı ülkenin kuzeyindeki petrol ve uranyum henüz keşfedilmemiş ve işlenememiştir.

Askeri müdahaleler kapsamında Mali hükümetinin resmi talebiyle başlayan 2013 Serval ve 2014 Barkhane operasyonları ülkedeki yeni sömürgecilik tartişmalarını yeniden alevlendirmiştir. Dönemin Fransa Cumhurbaşkanı François Hollande operasyonların "dost" ülkenin güvenliğini sağlamak ve radikal terörizmle mücadele dışında (ekonomik vb.) bir amaç taşımadığını açıklamıştır. Ancak, Hollande'nin kararında Fransa'nın bölgedeki geleceğine ilişkin kaygılar belirlemiştir. Paris, Mali'deki terörizm ve askeri darbe eğiliminin bölge ülkelerine bulaşma riskini hesaba katmıştır. Böylesi bir tehlike birçok Fransız çıkarının zarar görmesi ihtimalini yaratmıştır. Örneğın Mali'nin cihatçıların eline düşmesinin Fransa'nın faydalandığı Nijer'deki uranyum ve petrol kaynaklarının çıkarılması ve aktarılmasını akamete uğratacağı düşünölmüştür. Gerçekten de 2020 sonrası Mali, Nijer, Burkina Faso ve Gine'de terör tehdidini gerekçe göstererek iktidara gelen askerler Fransız yeni sömürgeciliğinin aleyhinde politikalar izlemiştir. Mali örneğinde Paris'in Fransız karşıtı cuntaya giden süreci kolaylaştırdığı söylenebilir. Fransa istikrarsızlığa hızlı çözüm bulmak adına askeri-sivil bürokrasi dengelerini ihmal etmiştir. Mali'de zayıf devlet söyleminin aksine ordunun hükümet gelirlerinden aldığı pay 1960-1991 arasında %21-22'dir. Çok partili sistemin var olduğı 1991-2013 arasında bu pay %10'a düşmüştür (Gazeley, 2022, s. 277). Tuareg isyanı sonrasıya tekrar %20 seviyesine ulaşmıştır. Gazeley (2022)'e göre, Fransa ve AB, konuyu sadece askeri kapasite artırımı kapsamında değerlendirerek Mali ordusuna 2020'deki darbeyi gerçekleştirmek kabiliyet ve meşruiyeti vermiştir.

Yabancıların finansal nüfuzuna ve Mali'nin sosyo-ekonomik yapısına etkisine bakıldığında ilk olarak CFA frangı Mali'yi Fransız finans sistemine bağımlı kılmaktadır. Fransa, İkinci Dünya Savaşından sonra Batı ve Orta Afrika'daki sömürgelerinde iki ayrı para birimini sokmuştur. Frankların sömürgelesmeden sonra da dolaşımda kalması Elysée Sarayı ve Afrikalı yeni seçkinlerin ittifakının eseri (Pérez, 2022, s. 852) olarak nitelenmiştir. Fransa'da basılan CFA fran-

gına Paris (eskiden Fransız frangı şimdi) avroya değiştirilebilirlik (konvertibilite) garantisi vermektedir. Karşılığında CFA frangı kullanan ülkeler döviz rezervinin yarısını Fransız hazinesine yatırmaktadır. Ocak 1994'te Fransa'nın aniden gündeme getirdiği %50'lik devalüasyon kararı yüzünden Mali vatandaşlarının reel ücretleri ve alım gücü erimiştir. 2002'den sonra Euro gibi güçlü ve anti-enflasyonist bir para birimine sabitlenmesi para birimini kullanan ülkelerinin büyüme odaklı politikalarını sınırlamaktadır. Ayrıca değiştirilebilirlik garantisi sermaye çıkışlarını kolaylaştırmaktadır. Kısaca CFA frangı mali istikrar vadetse de Mali'nin az gelişmişlikle mücadelesinde bir engel halini almıştır.

Küresel Kuzey, IMF ve Dünya Bankası gibi küresel finans kuruluşlarının Güney'in kalkınma çabalarını dış yardımlar ve kredilerle desteklediğini belirtmektedir. Bu desteklerin demokratikleşme ve iyi yönetim mekanizmalarına katkı sunduğu da iddia edilmektedir. Çıktılara bakıldığında birçok devletin yardım bağımlılığının bir kısır döngü halini aldığı görülmektedir. Dünya Bankası (2024a) verilerine göre Mali'de 1967-2022 yılları arasında alınan toplam resmi kalkınma yardımı ve resmi yardımın GSMG'ye oranı ortalama %12,97 seviyesinde gerçekleşmiştir. 2000-2022 arası bu oran %9,95'tir. En büyük bağışçılar ABD, Dünya Bankası'na bağlı IDA, AB, Kanada ve Fransa'dır (Development Initiatives Ltd, 2013, s. 272). İlaveten Bamako'nun finansman ihtiyaçları için yirmi bir kez IMF'nin kapısını çaldığı ve 847 milyon dolar borç aldığı bilinmektedir (Development Reimagined, 2024). Ülke birçok IMF yapısal uyum programına tabi tutulmuştur. Mali kısa vadeli ekonomik sorunları çözen ekonomik istikrar programı yerine uzun vadeli ve sosyo-ekonomik düzene daha çok müdahale eden yapısal uyum programlarıyla karşı karşıya kalmıştır. Aynı zamanda IMF programları borçluluğu ve işsizliği artırmakta serbest ticaret gibi reformlar Afrika ekonomilerine yarardan çok zarar vermektedir (Fentahun, 2023, s. 8). Bu noktada kalkınma sonrası (postdevelopment) kuramı Batı merkezli ve sonsuz büyüme inanan kalkınma

modelini eleştirmektedir (Matthews, 2018). Yerel deneyimleri ve Batı-dışı fikirleri yok sayan kalkınma fikrinin Güney'de başarısızlığa uğradığına dikkat çekmektedir. Üstelik mevcut modelde Güney ülkelerinin bağışçı ülkelere bağımlılığı büyümektedir. Ayrıca yardım ve krediler bir ödül/ceza aracına dönüşerek Güney ülkelerinin dış politikadaki bağımsızlığını kısıtlamaktadır.

Son olarak, Libya'daki Kaddafi yönetimi ve Cezayir İç Savaşı sonrası cihatçı grupların hareketliliği gibi bazı bölgesel gelişmeler Mali'yi etkilemektedir. Kaddafi Afrika'nın liderine dönüşme çabaları kapsamında pan-afrikanist bir siyaset izlemiştir. Ülkesinde kurduğu kamplarda çeşitli devrimci gruplara eğitim ve silah desteği vermiştir. Böylelikle kıtada Libya yanlısı yönetimler kurulması hedeflenmiştir. Kaddafi'nin projesi için Mali'de seçtiği grupsa Tuaregler olmuştur. Mali'deki ekonomik sorunlar nedeniyle ülkeyi terk eden binlerce Tuareg, Libya'da paralı askerlik başta olmak üzere birçok alanda istihdam edilmiştir. Böylece Kaddafi, Mali'nin kuzeyinde "yoksulların ve ezilenlerin kurtarıcısı" olarak kabul görmüştür (Çiçek, 2023, s. 146). 1990 ve 2012'deki ayaklanmalarda da Libya'dan ayrılan Tuaregler başı çekmiştir. Tuareglerin radikalleşmesindeyse Cezayir'deki iç savaşın ardından Sahra'ya çekilen Cezayirli cihatçılar etkili olmuştur. 2007'de Mağrip El Kaidesi'nde birleşen savaşçılar 2011'de örgütün Sahel kolunu oluşturmuştur. Mokhtar Belmokhtar liderliğindeki kol, gündelik hayata temas etmek amacıyla halka yemek dağıtmış, onları korumuş ve Batı karşıtı söylemlerle sempati toplamaya çalışmıştır (Lounnas, 2014). Ayrıca Tuaregler arasında gelişen diğer radikal akımlarla ittifaklar kurmuştur.

Sonuç

Uluslararası sistemin krize sürüklendiğine ilişkin tartışmalar Küresel Güney'deki "kırılgan ve başarısız" devletleri uluslararası siyasetin öncelikli gündem maddelerinden biri haline getirmektedir. Genel kanı böylesi ülkelerin Batılı modern devlet modeline uyum sağlamakta yetersizlik gösterdikleri ve bu yüzden terörizm, düzensiz

göç gibi birçok soruna yol açtıkları şeklindedir. Verili biçimde sunulan devlet kırılmalı/başarısızlığı söylemi uluslararası sistemin 1990'larda deneyimlediği bir başka belirsizlik döneminin ürünüdür. Soğuk Savaş yıllarında birçok devlet benzer sorunlardan muzdaripken böylesi bir kavramsallaştırmanın yapılmaması dikkat çekicidir. Postkolonyal kuramcılar bilgi-iktidar ilişkisinin ürünü devlet başarısızlığı söyleminin Batı ve Batı-dışı dünya arasındaki ikili zıtlığı pekiştirdiğinin altını çizmektedir. Başka bir deyişle devlet başarısızlığı söylemi aracılığıyla Batı merkezli anaakım kuramlar Kuzey'deki oturmuş Vestfalyan/Weberyan devleti olumlamaktadır. Batılı modern devleti çerçevesine uymayan Güney ülkelerini de yaftalamaktadır. Anaakımın aksine Postkolonyal kuram Güney ülkelerini sömürgeciliğin mirasını hesaba katarak Batı-dışı toplumların kendi gerçekliği ve özgünlüğü içinde değerlendirmeyi önermektedir.

Mali örneğine bakıldığında henüz "başarısız devlet" kavramı bulunmamışken yaşanan sorunların yapılaşarak günümüze uzandığı görülmektedir. Birçok sorunun kökeninde Fransız sömürgeciliği tecrübesi bulunmaktadır. Fransız Sudan'ın idari hukuki uygulamaları ülkedeki ırk/etnisite farklılıklarını yaratmış ve pekiştirmiştir. Sömürge ekonomisinin yağmacı mantığı da bağımsız Mali'yi az gelişmişlik problemiyle baş başa bırakmıştır. Bağımsızlıktan sonra Fransız sömürgeciliğinin temelini attığı kuzey-güney zıtlığı, Tuareg ayaklanmaları, yozlaşmış siyasi sınıf ve kayırmacılık gibi birçok mesele ülke gündemini meşgul etmiştir. Çalışmada ele alındığı üzere Mali'nin iç sorunlarını açıklarken gözden kaçan noktalar bulunmaktadır. Örneğin Tuareg isyanları güvenleştirmek siyahi ve Tuareg seçkinleri arasında sınırlı miktardaki doğal kaynaktan, dışarıdan ve kamu kaynaklarından pay almaya yönelik rekabeti görmezden gelmektedir. Ayrıca kayırmacılığı anlamada başvurulan neopatrimonyalizm indirgemeci ve patolojik bir açıklama getirmektedir. Dolayısıyla kayırmacılığın Mali'deki yarattığı sorunlara odaklanılırken devlet-toplum ilişkilerini olumlu etkileme potansiyeli dikkate

alınmamaktadır. Çalışmada sömürgecilik sonrası devletin ulusötesi niteliğinden hareketle Fransız yeni sömürgeciliği ve Kuzey'in egemen olduğu finansal kuruluşlarının Mali'ye nasıl nüfuz ettiği de irdelenmiştir. Dış aktörler Mali'yi istikrarı için desteklediklerini iddia etmektedir. Ancak askeri operasyonlar, dış yardımlar, yapısal uyum programı vb. araçlar ülkenin Kuzey'e ekonomik ve siyasi bağımlılığını yeniden üretmektedir. Ayrıca dış aktörlerin Mali'deki toplumsal güçler arasındaki ilişkileri ve dengeyi doğru değerlendiremediği anlaşılmıştır. Örneğin 2012 Tuareg isyanını bastırmak isteyen Fransa, meselenin önceki yüzyıla uzanan köklerini görmezden gelmiştir. Sadece askeri çözüme odaklanmak Mali iç siyasetindeki diğer dengeleri alt üst etmiştir.

Mali'nin meseleleri uluslararası toplum nezdinde yakın zamanlarda görünürlük kazanabilmiştir. Yeni farkındalığa tehdit algısı eşlik etmiş, Mali'ye dair olumsuz bir kanaat uyandırmıştır. Çalışmada sıklıkla anılan az gelişmişlik gibi olgular Mali halkının modern çağın gerisinde bir topluluk olduğu izlenimi uyandırmamalıdır. Aslında sömürgecilik deneyiminden geçmiş bir toplum olarak Mali halkı sömürgecilik sonrası dönemde kendine özgü bir modernite deneyimi yaşamıştır. Diğer bir ifadeyle Mali tecrübesi Batı'nın serüveniyle pek de örtüşmemiştir. Bu durum Mali'nin asla gideremeyeceği eksikleri olduğu anlamına gelmemektedir. Aksine tikel anlayışların gerekliliğinin altını çizmektedir.

Modernleşme kuramının iyimser varsayımlarının aksine birçok Güney ülkesinde Batılı evrim yoluna girme çabası yeni sorunlarla sonuçlanmıştır. Örneğin neoliberal politikalara eklenme birçok ülke için Kuzey ekonomilerinden daha sancılı ilerlemiştir. Ancak, Küresel Kuzey ülkeleri kendi toplumsal, siyasi ve ekonomik örgütlenmelerini küresel ölçekte temel kıstas haline getirmekten vazgeçmemiştir. Böylece kendi kimliklerini ve üstünlük anlatılarını tahkim ederken Küresel Güney'in içişlerine müdahale edebilecekleri bir hareket alanı elde etmişlerdir. Dolayısıyla başarısız devlet vb. kavramların Mali

örneğinde iki temel işlevi vardır: Mali'yi damgalayarak yapısal sorunlarda başta Fransa olmak üzere Küresel Kuzey'in sorumluluğunu gizlemek ve Mali'nin kendine özgü karmaşık yapısını Batı merkezli ve indirgemeci bir yaklaşımla değerlendirmek. Sonuçta Mali'de Vestfalyan-Weberyan devletin kurulamayışını devlet başarısızlığı söylemiyle ele almak yerinde olmayacaktır. Mali örneği uluslararası ilişkilerin aktörlerinin Küresel Güney'e bakışında Vestfalyan-Weberyan devlet kuramının dışında bir ya da birden çok çerçeveye ihtiyaç duyduğunu göstermektedir. Böylesi bir yaklaşımın Kuzey-Güney ilişkilerini daha eşit bir düzleme taşıması mümkündür.

Kaynakça

- Amselle, J.-L. (2020). Emballément ethnico-religieux au Mali. *Communications*, 107(2), 147-161. <https://doi.org/10.3917/commu.107.0147>
- Ba-Konaré, D. A. O. (2019). Peuls et Dogon dans la tourmente au Mali: Histoire d'une longue relation ambivalente. *Le Monde.fr*. Geliş tarihi gönderen https://www.lemonde.fr/afrique/article/2019/03/29/peuls-et-dogon-dans-la-tourmente-au-mali-histoire-d-une-longue-relation-ambivalente_5443363_3212.html
- Banégas, R. (2003). *La de□mocratie à pas de came□le□on: Transition et imaginaires politiques au Be□nin*. KARTHALA Editions.
- Bayart, J.-F. (1989). *L'Etat en Afrique: La politique du ventre*. Fayard.
- Beck, L. J. (2008). *Brokering Democracy in Africa*. New York: Palgrave Macmillan US. <https://doi.org/10.1057/9780230611122>
- Bilgin, P., & Morton, A. (2002). Historicising representations of "failed states": Beyond the cold-war annexation of the social sciences? *Third World Quarterly*, 23, 55-80. <https://doi.org/10.1080/01436590220108172>
- Blanton, R., Mason, T. D., & Athow, B. (2001). Colonial Style and Post-Colonial Ethnic Conflict in Africa. *Journal of Peace Research*, 38(4), 473-491. <https://doi.org/10.1177/0022343301038004005>
- Bleck, J., & Michelitch, K. (2015). The 2012 crisis in Mali: Ongoing empirical state failure. *African Affairs*, 114(457), 598-623. <https://doi.org/10.1093/afraf/adv038>
- Briquet, J.-L. (1998). La politique clientélaire. Clientélisme et processus politiques. *Le cliente□lisme politique dans les socie□te□s contemporaines*, 7-37.
- Call, C. T. (2008). The Fallacy of the 'Failed State'. *Third World Quarterly*, 29, 1491-1507. <https://doi.org/10.1080/01436590802544207>
- CIA. (2024). Mali. İçinde *The World Factbook*. Central Intelligence Agency. Geliş tarihi gönderen <https://www.cia.gov/the-world-factbook/countries/mali/>
- Cissé, M. G. (2020). Understanding Fulani Perspectives on the Sahel Crisis – Africa Center. Geliş tarihi 26 Mayıs 2024, gönderen Africa Center for Strategic Studies website: <https://africacenter.org/spotlight/understanding-fulani-perspectives-sahel-crisis/>
- Clapham, C. S. (1985). *Third World Politics: An Introduction*. Croom Helm.
- Clark, A. F. (1995). From Military Dictatorship to Democracy: The Democratization Process in Mali. *Journal of Third World Studies*, 12(1), 201-222. Geliş tarihi gönderen <https://www.jstor.org/stable/45197414>
- Coquery-Vidrovitch, C., & Moniot, H. (1984). *L'Afrique noire de 1800 à nos jours*. Presses universitaires de France.
- Craven-Matthews, C., & Englebert, P. (2018). A Potemkin state in the Sahel? The empirical and the fictional in Malian state reconstruction. *African Security*, 11(1), 1-31. <https://doi.org/10.1080/19392206.2017.1419634>
- CSRC. (2006). Crisis, Fragile and Failed States Definitions used by the CSRC. Geliş tarihi 17 Mayıs 2024, gönderen <https://www.lse.ac.uk/international-development/Assets/Documents/PDFs/csrc-background-papers/Definition-of-a-Failed-State.pdf>
- Çiçek, Ü. (2023). The 2012 Tuareg-Arab Uprising in Northern Mali and Regional Actors: The Impact of Libya and Algeria. *Anemon Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 11(Afrika), 143-151. <https://doi.org/10.18506/anemon.1310287>
- Deng, F. M. (2004). The Impact of State Failure on Migration. *Mediterranean Quarterly*, 15(4), 16-36. <https://doi.org/10.1215/10474552-15-4-16>
- Development Initiatives Ltd. (2013). *Investments to end poverty*. Geliş tarihi gönderen [66](https://de-</p>
</div>
<div data-bbox=)

vinit.org/wp-content/uploads/2013/09/Investments_to_End_Poverty_full_report.pdf

Development Reimagined. (2024, Nisan 18). Infographic: Are African countries too dependent on the IMF? - Development Reimagined. Geliş tarihi 07 Temmuz 2024, gönderen <https://developmentreimagined.com/africancountriesdependonimf/>

Doty, R. L. (1996). *Imperial Encounters: The Politics of Representation in North-South Relations*. U of Minnesota Press.

Fall, B. (1993). Le travail force en Afrique occidentale française (1900-1946). *Civilisations. Revue internationale d'anthropologie et de sciences humaines*, (41), 329-336. <https://doi.org/10.4000/civilisations.1717>

Fentahun, G. (2023). Foreign aid in the post-colonial Africa: Means for building democracy or ensuring Western domination? *Cogent Social Sciences*, 9(1), 2241257. <https://doi.org/10.1080/23311886.2023.2241257>

Fund For Peace. (2014). From Failed to Fragile: Renaming the Index. Geliş tarihi 22 Mayıs 2024, gönderen <https://fundforpeace.org/2014/06/24/from-failed-to-fragile-renaming-the-index/>

Fund for Peace. (2023). *Global Peace Index 2023: Measuring Peace in a Complex World*. Institute for Economics & Peace. Geliş tarihi gönderen : <http://visionofhumanity.org/resources>

Gazeley, J. (2022). The Strong 'Weak State': French Statebuilding and Military Rule in Mali. *Journal of Intervention and Statebuilding*, 16(3), 269-286. <https://doi.org/10.1080/17502977.2022.2030627>

Ginio, R. (2006). Negotiating Legal Authority in French West Africa: The Colonial Administration and the African Assessors, 1903-1918". İçinde B. Lawrance, E. Osborn, & Richard Roberts (Ed.), *Intermediaries, Interpreters, and Clerks: African Employees in the Making of Colonial Africa*. (ss. 115-135). University of Wisconsin Press.

Grundy, K. W. (1962). Marxism-Leninism and African Underdevelopment: The Mali Approach. *International Journal*, 17(3), 300-304. <https://doi.org/10.2307/40198638>

Hall, B. S. (2011a). Bellah Histories of Decolonization, Iklan Paths to Freedom: The Meanings of Race and Slavery in the Late-Colonial Niger Bend (Mali), 1944 – 1960. *The International Journal of African Historical Studies*, 44(1), 61-87. Geliş tarihi gönderen <https://www.jstor.org/stable/23046844>

Hall, B. S. (Ed.). (2011b). Colonial Conquest and Statecraft in the Niger Bend, c. 1893–1936. İçinde *A History of Race in Muslim West Africa, 1600–1960* (ss. 130-172). Cambridge: Cambridge University Press. <https://doi.org/10.1017/CBO9780511976766.009>

Hill, J. (2005). Beyond the Other? A postcolonial critique of the failed state thesis. *African Identities*, 3(2), 139-154. <https://doi.org/10.1080/14725840500235381>

İpek, V. (2024). *Sahraalti. İletişim*.

Jackson, R. H. (1991). *Quasi-States: Sovereignty, International Relations and the Third World*. Cambridge: Cambridge University Press. <https://doi.org/10.1017/CBO9780511559020>

Jackson, R. H., & Rosberg, C. G. (1982). Why Africa's Weak States Persist: The Empirical and the Juridical in Statehood. *World Politics*, 35(1), 1-24. <https://doi.org/10.2307/2010277>

Keita, N. (2005). 4. De l'identitaire au problème de la territorialité. L'OCRS et les sociétés Kel Tamacheq du Mali. İçinde *Hommes et sociétés. Mali – France* (ss. 91-121). Paris: Karthala. <https://doi.org/10.3917/kart.gemd.2005.01.0091>

Kone, K. (2013). The End of Tuareg Apartheid in the Sahel. Geliş tarihi 24 Mayıs 2024, gönderen Society for Cultural Anthropology website: <https://culanth.org/fieldsights/the-end-of-tuareg-apartheid-in-the-sahel>

Kone, K. (2017). A Southern View on the Tuareg Rebellions in Mali. *African Studies Review*, 60(1), 53-75. <https://doi.org/10.1017/asr.2017.10>

Krämer, A. M. (2020). Why Africa's 'weak states' matter: A postcolonial critique of Euro Western discourse on African statehood and sovereignty. İcinde *REIMAGINING THE STATE: Theoretical Challenges and Transformative Possibilities*. Routledge.

Krasner, S. D., & Pascual, C. (2005). Addressing State Failure. *Foreign Affairs*, 84, 153-163. <https://doi.org/10.2307/20034427>

Lounnas, D. (2014). Confronting Al-Qa'ida in the Islamic Maghrib in the Sahel: Algeria and the Malian crisis. *The Journal of North African Studies*, 19(5), 810-827. <https://doi.org/10.1080/13629387.2014.974033>

maliweb.net. (2017, Ağustos 2). Histoire de l'hôpital du Point G. Geliş tarihi 23 Mayıs 2024, gönderen Maliweb.net website: <https://www.maliweb.net/histoire-politique/histoire-de-lhopital-point-g-2436502.html>

Mamdani, M. (2013). Political Identity, Citizenship and Ethnicity in Post-Colonial Africa'. Geliş tarihi 21 Mayıs 2024, gönderen The Thinking Africa Resource Centre website: <https://thinkingafrica.blogspot.com/2013/05/political-identity-citizenship-and.html>

Matthews, S. J. (2018). *Postdevelopment Theory*. <https://doi.org/10.1093/acrefore/9780190846626.013.39>

Mazrui, A. A. (1995). The Blood of Experience: The Failed State and Political Collapse in Africa. *World Policy Journal*, 12(1), 28-34. Geliş tarihi gönderen <https://www.jstor.org/stable/40209395>

Migdal, J. S. (1988). *Strong societies and weak states: State-society relations and state capabilities in the Third World*. Princeton University Press.

Müller-Crepon, C. (2020). Continuity or Change? (In)direct Rule in British and French Colonial Africa. *International Organization*, 74(4), 707-741. <https://doi.org/10.1017/S0020818320000211>

OECD. (2013). Fragile States: Resource Flows and Trends. Geliş tarihi 13 Mayıs 2024, gönderen <https://www.oecd.org/dac/fragile-states-9789264190399-en.htm>

OECD. (2014). *An Atlas of the Sahara-Sahel: Geography, Economics and Security*. Geliş tarihi gönderen <https://www.oecd.org/development/an-atlas-of-the-sahara-sahel-9789264222359-en.htm>

Olivier de Sardan, J.-P. (2021). The Construction of States and Societies in the Sahel. İcinde L. A. Villalón (Ed.), *The Oxford Handbook of the African Sahel* (s. 0). Oxford University Press. <https://doi.org/10.1093/oxfordhb/9780198816959.013.10>

Olukoshi, A. (2005). Changing Patterns of Politics in Africa. İcinde A. A. Borón (Ed.), *Politics and Social Movements in an Hegemonic World: Lessons from Africa, Asia and Latin America*. Buenos Aires: Clacso.

Osaghae, E. E. (2007). Fragile States. *Development in Practice*, 17(4/5), 691-699. Geliş tarihi gönderen <https://www.jstor.org/stable/25548271>

Pérez, F. J. (2022). An Enduring Neocolonial Alliance: A History of the CFA Franc. *The American Journal of Economics and Sociology*, 81(5), 851-887. <https://doi.org/10.1111/ajes.12485>

Pickering, H. (2014). Terminology twist: From failed states to fragile states. Geliş tarihi 28 Mayıs 2024, gönderen The Strategist website: <https://www.aspistrategist.org.au/terminology-twist-from-failed-states-to-fragile-states/>

Remane, K. (2010, Ekim 12). Le Mali, le pays le moins francophone d'Afrique. Geliş tarihi 23 Mayıs 2024, gönderen SWI swissinfo.ch website: <https://www.swissinfo.ch/fre/culture/le-mali-le-pays-le-moins-francophone-d-afrique/28515390>

Rodet, M. (2007). Genre, coutumes et droit colonial au Soudan français (1918-1939). *Cahiers d'études africaines*, 47(187-188), 583-602. <https://doi.org/10.4000/etudesafricaines.8162>

Rotberg, R. (2002). The new nature of nation-state failure. *The Washington Quarterly*, 25, 83-96. <https://doi.org/10.1162/01636600260046253>

Royer, P. (2020). Conquête du Soudan, modèle d'une guerre coloniale? Geliş tarihi 22 Mayıs

2024, gönderen <https://ehne.fr/fr/encyclopedie/th%C3%A9matiques/1%E2%80%99europe-et-le-monde/1%E2%80%99europe-et-les-guerres-coloniales/la-conqu%C3%AAtte-du-soudan-mod%C3%A8le-d%E2%80%99une-guerre-coloniale%C2%A0>

Said, E. W. (2013). *Şarkiyatçılık*. Metis.

Silvey, R. (1998). Review of the book *Imperial Encounters: The politics of representation in North-South relations*, by Roxanne Doty. *Antipode*, 30(4), 395-404. Geliş tarihi gönderen https://www.academia.edu/7621122/Review_of_the_book_Imperial_Encounters_The_politics_of_representation_in_North_South_relations_by_Roxanne_Doty

Studio Tamani. (2024, Mart 18). *Fonction publique: Un nouveau départ après le scandale de fraude de 2023*. Geliş tarihi 27 Mayıs 2024, gönderen Studio Tamani – Informations, débats, magazines: Toute l'actualité du Mali, en 5 langues website: <https://www.studiotamani.org/159943-fonction-publique-un-nouveau-depart-apres-le-scandale-de-fraude-de-2023>

The Fund for Peace. (2024a). *Fragile States Index*. Geliş tarihi 14 Mayıs 2024, gönderen <https://fragilestatesindex.org/>

Touron, M. (2017). Le Mali, 1960-1968. Exporter la Guerre froide dans le pré carré français: *Bulletin de l'Institut Pierre Renouvin*, N° 45(1), 83-95. <https://doi.org/10.3917/bipr1.045.0083>

Traoré, O. (2024, Şubat 23). Scandale au Ministère de la Fonction Publique: Concours annulé et arrestations pour corruption. Geliş tarihi 27 Mayıs 2024, gönderen Mali Actu website: <https://maliactu.net/scandale-au-ministere-de-la-fonction-publique-concours-annule-et-arrestations-pour-corruption/>

Tucker, L. (2022). *Fragility, Demographics, Gender Inequality: Mali*. Geliş tarihi 14 Mayıs 2024, gönderen IMF website: <https://www.imf.org/en/Publications/selected-issues-papers/Issues/2023/07/19/Fragility-Demographics-Gender-Inequality-Mali-536701>

UNICEF. (2024b). *Mali Humanitarian Situation Report, January 2024*. Geliş tarihi 17 Mayıs 2024, gönderen <https://www.unicef.org/documents/mali-humanitarian-situation-report-january-2024>

United Nations. (2024). *Human Development Report 2023-24*. İçinde *Human Development Reports*. United Nations. Geliş tarihi gönderen United Nations website: <https://hdr.undp.org/content/human-development-report-2023-24>

United Nations Office on Drugs and Crime. (2023). *FIREARMS TRAFFICKING IN THE SAHEL*. Geliş tarihi gönderen https://www.unodc.org/documents/data-and-analysis/tocta_sahel/TOCTA_Sahel_firearms_2023.pdf

United Nations Office on Drugs and Crime. (2024). *DRUG TRAFFICKING IN THE SAHEL*. Geliş tarihi gönderen https://www.unodc.org/documents/data-and-analysis/tocta_sahel/TOCTA_Sahel_drugs.pdf

U.S. Department of State. (2023). *2023 Trafficking in Persons Report: Mali*. Geliş tarihi 17 Mayıs 2024, gönderen United States Department of State website: <https://www.state.gov/reports/2023-trafficking-in-persons-report/mali/>

Wai, Z. (2012). Neo-patrimonialism and the discourse of state failure in Africa. *Review of African Political Economy*, 39(131), 27-43. <https://doi.org/10.1080/03056244.2012.658719>

Weber, M. (1968). *Politics as a Vocation*. Fortress Press.

Wooten, S. R. (1993). Colonial Administration and the Ethnography of the Family in the French Soudan. *Cahiers d'Études Africaines*, 33(131), 419-446. <https://doi.org/10.3406/cea.1993.1507>

World Bank. (2024a). *Net ODA received (% of GNI) – Mali*. Geliş tarihi 30 Mayıs 2024, gönderen World Bank Open Data website: <https://data.worldbank.org/share/widget?indicators=DT.ODA.ODAT.GN.ZS&locations=ML>

World Bank. (2024b). *World Bank Open Data*. Geliş tarihi 24 Mayıs 2024, gönderen World Bank Open Data website: <https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.PCAP.CD?locati->

ons=ML-1W-ZG

Yiğit, M. (2023). *Afrika Askeri Darbeler ve Dış MÜdahale*. Vakıfbank Kültür Yayınları.

Yuvalı, E. (2018). HAK TEMELLİ SOSYAL YARDIM VE KLİENTALİZM. *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, 2018(135), 383-404.

Extensive Summary

In many Global South countries, especially in Africa, the inadequacy of the state in maintaining its authority over its land and population and in fulfilling its basic functions has been discussed. Therefore, mainstream theory develops the concepts such as failed states, fragile states, weak states, quasi-states, etc.. According to Postcolonial thinkers, mainstream theory claims that Western experience is universal, and it imposes these standards on the Global South. In this context, Mali, a former French colony, has not been able to be Westphalian-Weberian state since independence. The country was initially presented as a success story with its transition to multi-party regime in 1991. The Tuareg rebellion in 2012 was milestone. Currently, the international community describes Mali as a fragile state.

Thus, the study asks: "Should the failure to establish a Westphalian-Weberian state in Mali be addressed through the discourse of state failure?". The study argues that South countries, as seen in the Malian case, are marginalised through state failure due to inability to be Western. Consequently, state failure is not an accurate term for Mali. Then, the study aims to present a critical approach to Mali's issues and reveal Western responsibility in these issues. As West Africa increasingly occupy the international community's agenda, it is important to refer to different paradigms to develop more realistic approaches towards the region.

Weber's definition still determines the state phenomenon. Since decolonization, many Southern countries have failed to enjoy these three conditions. However, the concept of failed state was first used in the 1990s. Postcolonialism examines its development via the *power-knowledge* and *binary oppositions*. In other words, biased knowledge divides the world between Western and non-Western. The concept reflects the concern for finding solutions to the violence after the Cold War. After the 9/11, the concept began to express that instability within a country could convert a global security threat. The US government has also provided financial support to state failure studies and abused the concept.

About Africa, mainstream thinkers believe that African states owe their existence solely to international recognition. However, the main elements of the Postcolonial view are the following: Firstly, the postcolonial state is the successor to the colonial state, which is more despotic than the metropole. Secondly, African states should be seen as a stage for the power struggles of various social actors rather than an administrative structure. Finally, the postcolonial state is transnational. In other words, it is influenced by external actors as well as internal actors.

As for Mali, we must first look back to the colonial period. The country became French Sudanese colony in 1890. The colonial administration created racial and ethnic divisions through social sciences, administrative and legal practices. While the Northern white Tuareg and Arabs were favoured, the red-skinned Fulanis and black Mandingos in the south were subjected to forced labour. In addition, the colonialists condemned the country to underdevelopment by not investing in infrastructure. After independence, the north-south dichotomy, Tuaregs, underdevelopment and "neopatrimonialism" became the main internal problems. The article analyses various aspects of these problems with Postcolonialism. First, many of the problems are inherited from colonial era. Identity-based conflicts also cover resource competition between elites. Then, concepts like neopatrimonialism cause a reductionist narrative. External factors include the CFA franc, French neocolonialism and Operations Serval/Barkhane, IMF/World Bank loans, foreign aid and Libyan/Algerian influence. Financial instruments cannot solve Mali's underdevelopment problem. In addition, they have aggravated the socio-economic situation by disregarding social fabric. At the same time, financial instruments have become a reward/punishment mechanism that makes Mali dependent on the Global North. Although the

impact of French neocolonialism remains limited, military interventions have been more in favour of French interests than Mali's security. Finally, the Gaddafi regime and Algerian jihadists destabilised the country due to their influence on the Tuaregs.

In conclusion, Mali's structural problems have recently gained visibility. Unfortunately, this new awareness developed threat perception. While Malian experience is different from the West, Mali has no deficiencies that it can never overcome. Therefore, state failure discourse has two main functions in Malian case: To conceal the responsibility of the Global North, mainly France, for the structural problems by stigmatising Mali, and to evaluate Mali's unique complexity in a reductionist approach using Western-centred terms. Consequently, it would not be appropriate to address the failure to establish a Westphalian-Weberian state in Mali with the discourse of state failure. Therefore, Malian case shows that the actors of international relations need new frameworks other than the Westphalian-Weberian state when looking at the South.

Uluslararası İlişkiler Disiplininde İngiliz Okulu'nun Gelişimi: Britanya Komitesi'nden Barry Buzan'a ve Ötesine*

The History of English School in International Relations Discipline: From the British Committee to Barry Buzan and Beyond

Dilek KARABACAK**

* Bu çalışma, Dilek Karabacak tarafından Milli Savunma Üniversitesi, Atatürk Stratejik Araştırmalar ve Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Strateji ve Güvenlik Araştırmaları Anabilim Dalında ve Doç. Dr. Menent Savaş Cazala danışmanlığında hazırlanan "İngiliz Okulu Kapsamında İnsani Müdahale" başlıklı doktora tez çalışmasından üretilmiştir.

** Öğr. Gör., Milli Savunma Üniversitesi, Fatih Harp Tarihi Araştırmaları Enstitüsü, Yakın Çağ Harp Tarihi Anabilim Dalı.

E-mail: dilek.karabacak@msu.edu.tr

 ORCID: orcid.org/0000-0002-5223-6774

Öz

Uluslararası İlişkiler disiplini kavramları, varsayımları ve yöntemleri üzerine eklektik bir yapı geliştirerek kapsamlı bakış açısı ortaya koyan İngiliz Okulu kuramı, Soğuk Savaş döneminde ortaya çıksa da asıl büyük ilgiyi Soğuk Savaş sonrası dönemde görmeye başlamıştır. Kuram yeniden canlanma dönemine girerken kendini bu düşünce okulu bünyesinde tanımlayan araştırmacılar ile bu kuramın varsayımlarını geliştiren ve yöntemlerini kullanan çalışmalar artmıştır. Böylece İngiliz Okulu, Uluslararası İlişkiler disiplininin temel kuramlarından biri haline gelmiştir. Bu çalışmada İngiliz Okulu kuramının nasıl geliştiği ve Soğuk Savaş sonrası dönemde daha fazla ilgi çekmesini ve disiplinde öne çıkmasını sağlayan etkenlerin neler olduğu sorularına cevaplar aranacaktır. Türkçe alanyazında kuramın gelişim anlatısıyla ilgili görülen eksikliğin giderilmesini hedefleyen ve bir gözden geçirme çabası olarak tasarlanan çalışma, Barry Buzan'ın ve Buzan'dan etkilenen kuramcıların İngiliz Okulu'nun evrimine yaptığı katkıları ortaya koymayı amaçlamaktadır.

Anahtar Kelimeler: İngiliz Okulu, Britanya Komitesi, Barry Buzan, Kuramın Gelişim Anlatısı, Uluslararası İlişkiler Kuramı.

Abstract

The English School theory, which provides a comprehensive perspective with its eclectic structure on the concepts, assumptions, and methods of the International Relations discipline, developed during the Cold War but has attracted more interest in the post-Cold War era. During this revival, there has been a surge in researchers identifying themselves with this school of thought and in publications using its assumptions and methods. The English School theory, thus, elevated its status to one of the main theories of the discipline. This study seeks to answer how the English School theory developed and what factors let it gain more attention and come to the fore in the post-Cold War era. Aiming to fill the gap in the Turkish literature on the developmental narrative of the theory, this review study tries to underscore the contributions of Barry Buzan and the scholars influenced by Buzan to the evolution of the English School theory.

Keywords: English School, British Committee, Barry Buzan, Developmental Narrative of the Theory, International Relations Theory.

To Cite This Article/Bu Makaleye Atıf İçin: Karabacak, D. (2024). Uluslararası İlişkiler Disiplininde İngiliz Okulu'nun Gelişimi: Britanya Komitesi'nden Barry Buzan'a ve Ötesine. *Journal of Diplomatic Research*, 6(1), 73-93.

Giriş

Uluslararası İlişkiler disiplininin kavramları, varsayımları ve yöntemleri İkinci Dünya Savaşı sonrası gelişmelerle birlikte dönüşüm geçirmiş; Amerika Birleşik Devletleri (ABD) siyasi ve ekonomik alanlarda olduğu gibi akademik alanda da baskın hale geldiği için Uluslararası İlişkiler disiplininde de ABD üniversiteleri ve araştırmacıları daha fazla söz sahibi olmuştur. ABD’li sosyal bilimcilerin 1950’lerde doğa bilimlerinde olduğu gibi sosyal bilimlerde de “bilimsel” yöntemlerin kullanılması gerektiği görüşünü savunmasıyla disiplinde “Davranışsalcılık-Gelenekselcilik” tartışması başlamıştır. Uluslararası disiplinin ikinci büyük tartışması olarak nitelendirilen bu tartışma genel olarak ABD’li veya ABD’de yetişmiş akademisyenlerin arasında bir tartışma olarak görülmüştür. Ama burada gözden kaçışılan nokta, Britanya’da bir grup akademisyenin yine aynı dönemde ancak söz konusu büyük tartışmanın içine çekilmeden Uluslararası İlişkiler disiplininin doğası, temel kavramları ve varsayımları üzerine çalışmaya başlamasıdır. Disiplindeki baskın ABD yaklaşımından farklı yönde ilerleyen bu grup, daha sonra İngiliz Okulu olarak adlandırılacak olan “Uluslararası Siyaset Teorisi Üzerine Britanya Komitesi” (*British Committee on the Theory of International Politics*) oluşturmuş ve uzun süre kendi araştırma gündemini korumuştur.

Britanya Komitesi üyelerinin ortaya koyduğu varsayımlar ve yöntemler, ABD hâkimiyetindeki Soğuk Savaş dönemi Uluslararası İlişkiler disiplini çalışmalarında göz ardı edilmiştir. Ancak Soğuk Savaş sonrasında bu durum değişmiş ve İngiliz Okulu kendi özgün adına kavuşurken aynı zamanda bir düşünce okulu ve kuram olarak kendini göstermiş ve kabul görmüştür. Bu çalışmada İngiliz Okulu kuramının nasıl geliştiği, kuramın Soğuk Savaş sonrası dönemde daha fazla ilgi görerek Uluslararası İlişkiler disiplininde öne çıkmasını sağlayan etkenlerin neler olduğu ve Barry Buzan’ın ve onu takip eden diğer araştırmacıların İngiliz Okulu kuramının evrimine nasıl katkıda bulunduğu sorularına cevaplar aranacaktır.

Uluslararası İlişkiler disiplininde kuramlar ve kuram çalışmaları disiplinin önemli bir parçasıdır. İngiliz Okulu kuramını anlamak için varsayımlarının ve yöntemlerinin yanı sıra, kuramın gelişim anlatısını da bilmek önem taşımaktadır, çünkü bu anlatı, okulun varsayımları ve yöntemleri için bir arka plan oluşturmaktadır. Türkçe alanyazında son dönemde İngiliz Okulu’nun temel kavramlarını ve varsayımlarını ele alan çalışmaların yanı sıra, kuramsal çerçeve olarak İngiliz Okulu’ndan yararlanan çalışmalar yayımlansa da bu düşünce okulunun gelişim anlatısını sunan ve geçirdiği evrimi inceleyen çalışmaların yeterli olmadığı görülmektedir. Bir inceleme ve gözden geçirme çabası olarak tasarlanan bu makaleyle söz konusu eksikliğin giderilmesi amaçlanmaktadır. Bu nedenle ve daha önce Türkçe yazılmış birçok makale ve kitap bölümünde ele alınması nedeniyle, makalede varsayımlarından ve yöntemlerinden daha ziyade kuramın tarihçesiyle ilgili olarak Türkçe alanyazınına katkı sunulmaya çalışılacaktır. Makalede İngiliz Okulu’nun temel eserlerinden birincil kaynaklar olarak yararlanılacaktır.

Makale üç ana bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde İngiliz Okulu’nun temellerini atan Uluslararası Siyaset Teorisi Üzerine Britanya Komitesi’nin oluşumu, işleyişi ve tartışma konuları incelendikten sonra, ikinci bölümde bu düşünce okulunun daha sonra geçirdiği sessizlik dönemi ve bu sessizliğin nedenleri değerlendirilecektir. Üçüncü bölümde ise İngiliz Okulu’nun disiplininde yeniden canlanmasını sağlayan unsurlar ele alınacak ve bu unsurlardan en önemlisi kabul edilen Barry Buzan’ın yeniden toplanma çağrısına özel vurgu yapılacaktır. Bu bölümde ayrıca Buzan’ın ve Buzan’ın etkilediği akademisyenlerin kuramın evrimine yönelik çalışmaları incelenecektir. Sonuç bölümünde ise Buzan’ın ve onu takip eden kuramcılarının İngiliz Okulu’nun evrimine sunduğu katkıların önemi vurgulanmaya çalışılacaktır.

1. Uluslararası Siyaset Teorisi Üzerine Britanya Komitesi

İngiliz Okulu'nun temelini oluşturan çalışmalar, sistemli yapı olarak İkinci Dünya Savaşı sonrasında ortaya çıksa da bu çalışmalar aslında iki Dünya Savaşı arası dönemde Britanya'da yaşanan gelişmelerden etkilenmiştir. Söz konusu dönemde E. H. Carr, ilk Uluslararası İlişkiler kürsüsünün kurulduğu Galler'deki Aberystwyth Üniversitesi'nde *Yirmi Yıl Krizi* kitabını yazmaktaydı. Charles Manning, Londra Ekonomi Okulu (*London School of Economic-LSE*) bünyesinde Uluslararası İlişkiler bölümünü oluştururken, David Mitrany ise Fonksiyonalizm kuramı üzerine çalışmaktaydı (Lyons'dan aktaran Palabıyık, 2019:229). Britanya Komitesi üyelerini etkileyen bu isimlerin çalışmaları, İkinci Dünya Savaşı'nın ardından artık Amerikan disiplini olarak kabul edilen Uluslararası İlişkiler disiplinine karşı Britanya'da farklı bir bakış açısı geliştireceğinin ilk işaretleri olarak görülebilirdi.

1950'lerde disiplinin çalışma konuları üzerine tartışmalar devam ederken, ABD merkezli Rockefeller Vakfı, Columbia Üniversitesi'nde disipline dair kuramsal sorulara yanıt arayacak bir komite kurulmasına mali destek verdi. Rockefeller Vakfı'ndan Kenneth W. Thompson'ın "Uluslararası İlişkiler Komitesi" olarak adlandırdığı ve 1954'te kurulan bu komite, 1959'da *Theoretical Aspects of International Relations* başlıklı bir derleme kitap yayınladı (Fox, 1959). Bu kitap yayımlandığı yıllarda büyük ilgi gördü. Komite çalışmalarını sürdürürken, Thompson, benzeri bir komitenin Britanya'da da kurulmasını önerdi (Butterfield & Wight, 1966b:11).

Britanya'da böyle bir komite kurulmasına yönelik hazırlıklar Thompson'un tahmininden daha uzun sürmüştür. Bunun nedeni, Thompson'un Britanya'da iletişime geçtiği Cambridge Üniversitesi'nden tarihçi Herbert Butterfield'in komite üyelerinin ve araştırma sorularının seçiminde hayli hassas ve dikkatli hareket etmesiydi. Bu uzun süreç, komite üyelerini seçen Butterfield ile komite toplantılarına mali destek sağlayan

Thompson arasındaki yazışmalarda ayrıntılı ele alınmıştır (Viguzzi, 2005:109-116). Yazışmalar 1954 ile 1958 yılları arasında sürmüş ve uluslararası siyaset konusunda "düşünce sınırları"ni genişletmek amacıyla ABD'deki komiteye paralel bir komite kurulması fikri tartışılmıştır. Haziran 1956'dan sonra ise komitenin toplanma yeri ve üyeleri gibi daha somut konular üzerinde durulmuştur (Dunne, 1998:90-91). Rockefeller Vakfı çok büyük bir maddi destek sunmamıştır ancak Butterfield'in 1958 yılında "İngiltere'nin yeni bir akademik uzmanlığa olmasa bile uluslararası siyaset konusunda daha yapısal düşünce biçimine ihtiyaç duyduğuna" ikna olması, komitenin kurulmasını sağlamıştır (Epp, 2014:26).

Rockefeller Vakfı tarafından "Uluslararası Siyaset Teorisi Üzerine Britanya Komitesi" (*British Committee on the Theory of International Politics*) olarak adlandırılan bu komite (kısaca Britanya Komitesi), dokuz kişiden oluşan çekirdek kadrosuyla 1958 sonunda çalışmalarına başladı ve ilk toplantısını 1959 başında yaptı.

1.1. Britanya Komitesi Üyeleri

Herbert Butterfield, Britanya Komitesi çalışmalarını için temel yönergeleri Mayıs 1958'de tespit etmiş; görüşlerini Thompson'la ve yakın arkadaşı Desmond Williams'la paylaşmıştır. Ancak Butterfield bu girişimde asıl olarak Martin Wight'a güvenmiştir ve "Wight olmadan bu Komite'nin hayata geçirilmesinin mümkün olmadığını" düşünmüştür (Viguzzi, 2005:111). Böylece, kurucusu ve başkanı Herbert Butterfield'in ardından Britanya Komitesi'nin ilk davetli üyeleri diploması tarihçisi Profesör Desmond Williams ile uluslararası teori okutmanı Martin Wight olmuştur. Bu üç akademisyen ile Thompson, Britanya Komitesi için bir çalışma programı oluşturmuş ve komiteye davet edilecek diğer isimler üzerinde görüş alışverişinde bulunmuştur.

Wight, felsefe, tarih, etik ve uluslararası ilişkiler arasında daha yakın bir bağ kurma çabasıyla ve Britanya Komitesi toplantılarında yapılacak tartışmaların etik boyutlarını güçlendirmek amacıyla felsefe profesörü Donald Mackinnon'ı komite

teye davet etmiştir (Dunne, 1998:90-92; Vigezzi, 2005:112).

Butterfield, sadece Dışışleri Bakanlığından bir ismi komiteye almak istemesi nedeniyle değil, aynı zamanda komitede çalışılacak konularla yakından ilgili olması nedeniyle de ğrencisi Adam Watson'ı ilk üyeler arasına almıştır. Butterfield'in davet ettiği bir başka isim, komitenin amaçlarına uygun geniş ilgi alanına sahip önemli bir askerı tarihi olarak tanımladığı Micheal Howard olmuştur (Vigezzi, 2005:112-113). Komite'ye çağırılan diplomat ve gazeteci Geoffrey Hudson ile Hazine Bakanlığında müsteşar düzeyinde alışan William Armstrong ise akademisyen veya teorisyen olmayıp uygulama alanından gelen iki isimdir (Dunne, 1998:90-91).

Britanya Komitesi 1958 yılında bu sekiz yeyle ilk toplantılarına başlamış ancak Wight ilk birkaç toplantının ardından Komite'nin oluşumu ve ilerlediği yn konusunda endişelerini dile getirmiştir. Butterfield ise bilim tarihine duyduğu ilgi nedeniyle bu alanda bir uzmanı komiteye almayı önermiştir. Bu önerinin ardından Wight, ğrencisi ve meslektaşı Hedley Bull'u 1961'de Britanya Komitesi'ne dâhil etmiştir (Dunne, 1998:91-92).

Britanya Komitesi'nin kurucusu ve ilk başkanı Butterfield olmasına ve komitenin Butterfield ile Thompson arasındaki iş birliğinden ortaya çıkmasına rağmen, komite üyelerinin seçiminde (ayrıca ilerleyen yıllarda tartışma konularının belirlenmesinde ve derleme kitabın yayımlanmasında) Wight'ın daha fazla etki sahibi olduğu görülmektedir. Birçok araştırmacının da kabul ettiği gibi, Wight, Britanya Komitesi'ni sekillendiren entelektüel güçtür (Epp, 2014:26).

Burada adı geçen dokuz kişi, 1960'larda Britanya Komitesi'nin çekirdek kadrosunu oluşturmuştu. Ancak yeler veya toplantılarına katılan isimler konusunda katı ve değişmez bir liste bulunmaktaydı. Tartışılan konularda alışan diğer akademisyenler veya uzmanlar zaman zaman konuk olarak davet edilmekteydi. Britanya Komitesi'nin toplantılarına eğitimleri, karakter özellikleri ve

ilgi alanları açısından birbirinden çok farklı yaklaşık elli isim katılmıştı ki bunların arasında uluslararası ilişkiler kuramcılarının ve tarihçilerinin yanı sıra askerı tarihçiler, hukukçular, teologlar ve etik uzmanları, siyasetçiler ve gazeteciler yer almaktaydı (Vigezzi, 2005:vii). Bu isimlerden bazıları toplantılarda düzenli ve aktif olarak yer alırken bazıları yalnızca belirli toplantılara katılmıştır.

1.2. Komite Toplantılarının İşleyişi

Britanya Komitesi ilk toplantısını Butterfield'in başkanlığında ve 9-11 Ocak 1959 tarihleri arasında Cambridge niversitesi bünyesindeki Peterhouse College'da yapmıştır. Komite yeleri yılda üç kez yaptıkları bu toplantılar için önce Cambridge'de ardından sırasıyla Oxford, Londra ve Brighton gibi farklı şehirlerde bir araya gelmiştir. Bu toplantılar kimi zaman kısa süreli kesintilere maruz kalsa da uzun yıllar boyunca sürdürülmüştür (Vigezzi, 2005:vii & 109).

Komitenin kurucusu Butterfield, yaklaşık on yıl bu toplantılarda başkanlık görevini yürütmüş ve aynı zamanda toplantı tutanaklarını kaleme almıştır (Epp, 2014:28). Komite başkanlığı görevini Butterfield'in ardından sırasıyla 1967-1971 arasında Martin Wight, 1972-1978 arasında Adam Watson ve 1979-1984 arasında Hedley Bull stlenmiştir.

Komite başkanı, teması önceden belirlenen toplantıyla ilgili komite yeleri bilgilendirilip bu temada yazılan ve toplantıda tartışılacak makaleleri üyelere iletmekteydi. Önceden dağıtılan bu makaleler toplantıda yazarlarınca sunulmaktaydı. Komite yeleri sunulan varsayımları tartışmakta ve toplantı teması üzerindeki görüşlerini dile getirmekteydi (Hall & Dunne, 2019:7). Daha önce de belirtildiği gibi, konuk isimler de bu toplantılarda makale sunup tartışmalara katılabilmekteydi. Söz konusu toplantılarda katılan isimlerin yalnızca farklı akademik disiplinlerden değil, aynı zamanda uygulama alanından da gelmesi bu tartışmaları zenginleştirmektedir.

Bu toplantılar, tema olarak belirlenen araştırma

sorusunun derinlemesine tartışılmasının yanı sıra, üyelere geleceğe dönük araştırma soruları açması açısından da önemliydi. Sunulan makalelerden bazıları Britanya Komitesi'nin derleme kitaplarında yer alırken, bazıları üyelerin bireysel yayınlarına temel teşkil etmiştir. Ayrıca Buzan'ın ifadesiyle, bu toplantılardaki tartışmaların sağladığı "çapraz döllenmeler" (*cross-fertilizations*) ve karşılıklı fikir alışverişi de en azından derleme kitaplar ve bireysel yayınlar kadar önemli bir çıktı oluşturmuştur (Buzan, 2001:472). Bir başka deyişle, Britanya Komitesi üyeleri sadece toplantılarda ele alınan konularda çalışmalarını derinleştirmeye değil, ayrıca farklı alanlardan uzmanlarla yaptıkları görüş alışverişi sayesinde farklı açılardan bakarak ve yeni araştırma soruları da geliştirerek alanlarını genişletmeye de başlamıştır.

1.3. Komite Toplantılarında Ele Alınan Temel Tartışmalar

Britanya Komitesi yılda üç kez düzenlediği yarı yapılandırılmış toplantılarını 20 yıldan fazla sürdürmüştür. Toplantılarda ele alınan temel araştırma soruları bu uzun süreçte değişime uğrarken, bu değişim doğal olarak üyelerin birlikte veya tek başlarına yaptıkları yayınlara da yansımıştır. Britanya Komitesi'nin toplantılarını ve tartışma konularını üç döneme ayırmak mümkündür.

Komitenin ilk dönem toplantılarında öncelikli olarak Uluslararası İlişkiler disiplininin doğası ve araştırma konuları ele alınmıştır. Daha sonra komite üyelerince ayrıntılı şekilde tartışılacak olan uluslararası sistem ve uluslararası toplum kavramlarının temelleri atılmıştır. Bunun yanı sıra, uluslararası sistemin anarşik yapıda olduğunu temel sav olarak kabul eden üyeler, egemen devletlerin böyle bir anarşik yapıda bir uluslararası toplum kurup kuramayacağını da tartışmış; uluslararası toplumun nasıl oluştuğuna dair görüşler ortaya atılmıştır. Bu görüşler özellikle Bull ile Wight'ın makaleleri etrafında şekillenmiştir (Bu makaleler için bkz. Vigezzi, 2005:327-332). Bull, uluslararası ilişkilerde anarşi ve toplum ilişkisi üzerine eğilirken Hobbes ile Kant'ın görüşleriyle karşılaştırdığı Grotius'tan etkilenmiş; "The Gro-

tian Conception of International Society" makalesinde uluslararası toplumu Dayanışmacı (*solidarist*-Grotiuscu) ve Çoğulcu (*pluralist*-Vattelyen) anlayışlar arasında karşılaştırmalı olarak değerlendirmiştir (Bull, 1966a). Yazar, böylece ileride kuramın temel tartışmalardan biri haline gelerek insani müdahale tartışmalarını şekillendirecek olan Dayanışmacılık ve Çoğulculuk kavramlarını kurama kazandırmıştır.

Bu toplantılardaki tartışılan makalelerden bazıları 1966 tarihli *Diplomatic Investigations, Essays in International Politics* başlıklı derleme kitapta yayımlanmıştır (Butterfield & Wight, 1966a). Butterfield ve Wight, derledikleri makalelerin ortak özelliklerine işaret etmekteydi: Makalelerin referans çerçevesi, uluslararası teorinin sınırlılıkları veya kullanımı veya dış politika formülasyonu değil, uluslararası toplum ve devletler sistemiydi. Uluslararası siyasete dair genel bir teoriye değil, tarihsel bir bakış açısıyla ampirik ve tümevarımcı bir usule odaklanılmaktaydı. Ayrıca makaleler ahlaki bakış açısına sahipti; devletlerden oluşan uluslararası toplumu tarih boyunca bir arada tutan ve bir arada tutmaya devam eden ihtiyata ve ahlaki yükümlülüklerle açıklık getirme amacı taşımaktaydı (Butterfield & Wight, 1966b:12-13). Bu temel özellikler, sadece bu ilk derleme kitabın değil aynı zamanda Komite'nin de genel özelliklerini yansıtmaktaydı.

Diplomatic Investigations derlemesi, Atlas Okyanusu'nun iki yakasında ayrı ayrı (ve karşılıklı olarak) disiplininin çalışma yöntemlerine dair tartışmaların yükseldiği 1960'ların ortasında önemli bir dönüm noktasında yayımlanmıştır (Hall & Dunne, 2019:1). Butterfield ve Wight'ın işaret ettiği temel özellikler, bu dönemde Britanya'daki bir grup akademisyenin ve araştırmacının disipline dair anlayışının ve yöntemlerinin ABD'de hâkim olan anlayıştan çok farklı olduğunu göstermiştir.

Britanya Komitesi, söz konusu derlemenin makalelerini 1963 yılında tamamladıktan sonra yeni tartışma konularını ele almaya başlamıştır. Bu ikinci dönemde toplantılarının gündemini iki ana tema oluşturmaktaydı. İlk tema komite üye-

lerinin disipline yaklaşımı ile ABD kökenli Davranışsalcı yaklaşım arasındaki ayırım iken, ikinci tema karşılaştırmalı devletler sistemleri olmuş ve bu tema üzerinde kaleme alınan makaleler temelinde yeni bir ortak yayın girişimi başlatılmıştır (Dunne, 1998:116-117). Söz konusu temalardan ilkinde sadece bazı üyeler ilgi göstermiş ve bu konuda yapılan sınırlı sayıdaki yayının en önemlisi Bull'un Amerikan Uluslararası İlişkiler disiplinine ve "bilimsel yaklaşımı"na (davranışsalcılığa) yönelik tepkisini dile getirdiği ve disiplinin "klasik yaklaşım"la (gelenekselcilikle) çalışılması gerektiğini savunduğu makalesi olmuştur (Bull, 1966b). Karşılaştırmalı devletler sistemleri teması ise Wight ile Watson dâhil olmak üzere neredeyse bütün üyelerin ilgisini çekmiştir.

Komitenin ikinci dönem toplantılarında devletler sistemleri ve bu temayla bağlantılı geliştirilen konularda makaleler ve yayın projeleri sunulup tartışılsa da ikinci bir derleme kitap yayımlama planları sonuçsuz kalmıştır. Buna rağmen, 1960'lı yılların ikinci yarısı ile 1970'li yıllar, düzenli sürdürülen toplantılar sayesinde komite üyeleri için hayli verimli geçmiş ve komite üyeleri toplantılardaki tartışmalardan da yararlanarak bireysel çalışmalarını yayımlamıştır. Martin Wight *Systems of States* kitabıyla (Wight, 1977) modern veya Batılı devletler sistemi ile dünya tarihindeki diğer devletler sistemlerinin işleyiş düzenlerini değerlendirmiştir. Hedley Bull kendi kaleme aldığı *The Anarchial Society, A Study of Order in World Politics* kitabında (Bull, 1977) dünya siyasetinde düzenin doğasını, bu düzenin sağlanabileceği egemen devletler toplumunun yapısını ve egemen devletler sisteminin dünya düzeni için bir yol sunup sunamayacağını sorgulamıştır. Bull, Adam Watson ile derlediği *Expansion of International Society* başlıklı derlemede (Bull & Watson, 1984) ise uluslararası toplum temasını Avrupa uluslararası toplumunun doğası ve genişlemesi bağlamında ele almıştır.

Britanya Komitesi toplantılarındaki makaleler ve tartışmalar, 1980'lere gelindiğinde önceki dönem tartışmalarının doğal sonucu olarak değişmiş-

tir. Komitenin bu üçüncü döneminde, devletler sistemlerinin karşılaştırılması tartışmaları yerini Avrupa uluslararası toplumunun ortaya çıkışı tartışmalarına bırakmıştır. Ayrıca söz konusu Avrupa uluslararası toplumunun sahip olduğu kuralların ve kurumların mevcut dönemde küresel hal almaya başlayan uluslararası toplumun oluşumuna etkileri de komite üyelerinin ele aldığı konular arasına girmiştir. Adam Watson'un kaleme aldığı *The Evolution of International Society, A Comparative Historical Analysis* (Watson, 1992) bu tartışmaların ürünü olarak yayımlanmıştır. Watson, 1984 tarihli derleme kitabının tamamlayıcısı kabul edilen bu çalışmasında dünya tarihi boyunca yaşanan tüm devletler sistemlerini, Avrupa uluslararası toplumunu ve küresel uluslararası toplumu benzerlikleri, farklılıkları ve işleyiş biçimleriyle ele almıştır. Bu üçüncü dönemde yayımlanan bir başka önemli eser ise, İngiliz Okulu'nun temel eserlerinden kabul edilen *International Theory: The Three Traditions* başlıklı kitaptır (Wight, 1992). Bu eser, Wight'ın ölümünden sonra yazarın ders notlarından derlenerek yayımlanmıştır. Bağımsız bir uluslararası kuramın mevcut olmadığını ancak bunun yerine tarihteki düşünürlerin ve devlet adamlarının somutlaştırdığı ve kuşaklar boyu aktardığı üç düşünce geleneğinin bulunduğunu söyleyen Wight, kuram söyleminin merkezine üç düşünür grubu (Makyavelist/Realist, Grotiuscu/Rasyonalist ve Kantçı/Revolüsyonist düşünce gelenekleri) arasındaki tartışmayı yerleştirmiştir. Wight, Makyavelistleri "kan, demir ve ahlak dışı insanlar", Grotiuscuları "yasa, düzen ve sözünün eri insanlar" ve Kantçıları "yıkım özgürleşme ve görev bilinçli insanlar" olarak görmekteydi. Her bir düşünce geleneği, uluslararası politikanın doğasına ilişkin tanımlama ve insanların nasıl davranmaları gerektiğine ilişkin bir dizi öngörü içermekteydi (Bull, 1976; Bull, 1992). Wight ayrıca bu üç Düşünce Geleneğinin (Realizm, Rasyonalizm ve Revolüsyonizm) "görkemli, sakin ve bağımsız üç dere gibi sabit ve saf olmadığını ... girdapları ve karşı akıntıları olan ve kimi zaman birbirleriyle keşişen ve asla çok uzun bir süre için kendi yataklarıyla sınırlı kalmayan dereler olduğunu" söylemekte (Wight, 1992:260) ve bu ge-

leneklerinin bir arada düşünülmesinin disiplinin çalışılmasına katkı sağlayacağını savunmaktadır. Ayrıca, Wight'a göre disiplinindeki "iki okullu" (Realist ve Revolüsyonist) değerlendirmelerin temel zayıflığı farklı fikirleri birbirini dışlar halde yorumlamalarıdır. Wight'ın üçüncü düşünce geleneği olarak saydığı Rasyonalizm, tamamen zıt noktadaki Realizm ile Revolüsyonizm arasında bir "orta yol" (*via media*) işlevi görmektedir (Dunne, 1998:57). Kuramsal olarak bakıldığında, bu "orta yol" kavramı, İngiliz Okulu'nun ikilemlerden uzak durduğunu göstermektedir.

Özetlemek gerekirse, Britanya Komitesi, 30 yıla yakın düzenli toplantılarını sürdürmüş ve bu toplantılardaki tartışmalar ve fikir alışverişleri sayesinde disiplinindeki önemli sorulara cevap arayan araştırmacılar önemli eserler vermiştir.

2. Sessizlik Dönemi

Britanya Komitesi'nin düzenli toplantıları 1985'te sona ermiş ve komite üyelerinin yayınları kısa süre için durmuştur. Bu düşünce okulunun bir süre sessizliğe gömülmesinin ardında birçok neden bulunmaktadır.

Bu nedenlerden ilki, 1980'lerin ortasında iki komite başkanının birbiri ardına (Hedley Bull'un 1985'te, halefi R. J. Vincent'in 1989'da) hayatını kaybetmesiydi. Bu ölümler Britanya Komitesi'nin çalışmalarını olumsuz etkilemiş ve komite üyeleri düzenli olarak toplanamamıştır.

Bununla birlikte, komitenin kurucu üyelerinin önce öğrencileri ve daha sonra meslektaşları olan Tim Dunne, Nicholas J. Wheeler, Robert Jackson, James Mayall, Andrew Hurrell ve Hideki Suganami gibi isimler kendi araştırmalarını sürdürmekteydi. Ancak bu isimlerin çalışmaları, 1980'lerde disiplininde yaygın olarak çalışılan konular karşısında yeterince dikkat çekmemiştir (Söz konusu çalışmalardan bazıları şunlardır: Watson, 1982; Gong, 1984; Bull, 1984; Mayall, 1982; Vincent, 1986; James, 1986; Mayall, 1990; Linklater, 1990; Jackson, 1990). Disiplin bu dönemde Neorealistler ile Neorealistlerin Kuzey Amerika kökenli eleştirmenleri arasındaki tar-

tışmalarla daha fazla ilgilenmiştir (Linklater & Suganami, 2006:25). ABD'nin disiplinindeki bu hakimiyeti, düşünce okulunun geçici bir sessizliğe bürünmesinin ikinci nedeni olmuştur.

Üçüncü neden olarak, disiplininde (postmodernizm veya eleştirel teori gibi) yeni kuramların ve (dış politika analizi veya ekonomi-politik gibi) yeni alt-disiplinlerin ortaya çıkması gösterilebilir. Bu yeni kuramların ve alanların ortaya çıkışı, kendi araştırma sorularına odaklanan yazarların 1980'lerde disiplinin yansıtan çalışmalara alınmaması anlamına gelmiştir (Dunne, 2010a:270). Kendi çalışmalarını odaklanan ve birbirleriyle yakın ilişki içinde çalışan bu düşünce okulu araştırmacıları, yeni kuramların ve araştırma konularının baskınlığı nedeniyle disiplinindeki genel tartışmalarda geri planda kalmıştır.

1980'lerde yaşanan bir başka önemli gelişme ise bu düşünce okulunun kapatılması gerektiği iddiasının öne sürülmesidir. Ancak bu iddia, ilginç bir şekilde, düşünce okulunun "İngiliz Okulu" olarak adlandırılmasını sağlamıştır. Britanya Komitesi'nin üyeleri veya birlikte çalıştıkları akademisyenler geliştirdikleri düşünce okulu/çerçevesi için "Britanya Okulu"/"İngiliz Okulu" terimini veya başka bir terimi kullanmamış (Devlen & Özdamar, 2010:45); gerektiğinde "klasik yaklaşım" terimini tercih etmiştir. Bu düşünce okuluna "İngiliz Okulu" adını veren ise aslında bu düşünce okulunun kapatılması gerektiğini savunan Roy E. Jones olmuştur (Jones, 1981). Bu okulun sahip olduğunu söylediği özelliklerinin bulunmadığını ve "İngilizliği"nin tartışmalı olduğunu iddia eden Jones'un 1981 tarihli makalesi, yayımlandığı dönemde olumlu veya olumsuz herhangi bir tepki almamıştır. Bu okulun önemli isimleri, söz konusu dönemde kendilerini belirli bir adla tanımlamaktan ziyade üzerinde çalıştıkları uluslararası siyaset konularıyla daha fazla ilgilenmekteydi (Bellamy, 2007: 76). Bir başka deyişle, Britanya Komitesi üyeleri ve birlikte çalıştıkları akademisyenler bu kapatma çağrısını görmezden gelmiştir.

Jones'un bu kapatma çağrısına doğrudan olum-

lu ya da olumsuz yanıt verilmese de İngiliz Okulu'nun varlığı, özgünlüğü ile güçlü ve zayıf yönleri üzerine bir tartışma başlamıştır. Hidemi Suganami, 1983'te düşünce okulunun benzersiz yaklaşımını ve birleştirici özelliklerini işaret eden bir makale yayımlamıştır (Suganami, 1983). Sheila Grader'ın 1988 tarihli makalesi ve bu makaleye cevap olarak Peter Wilson'ın 1989 tarihli makalesi, İngiliz Okulu'nun varlığı, üyeleri ve varsayımları üzerine olan tartışmaları hızlandırmıştır (Grader, 1988; Wilson, 1989). Bu tartışma, daha sonra İngiliz Okulu ile yeni gelişen diğer Uluslararası İlişkiler kuramları arasındaki benzerlikleri ve farklılıkları ortaya koyan ve aşağıda değinilecek olan çalışmalarla giderek genişleyecek ve 1990'ların ikinci yarısından itibaren İngiliz Okulu'nun yeniden canlanması için önemli bir adım teşkil edecektir.

3. İngiliz Okulu'nun Yeniden Canlanması ve Buzan'ın Çağrısı Sonrası Evrimi

İngiliz Okulu'nun varlığıyla ilgili 1980'lerin sonunda başlayan tartışmalar, dünya siyasetinde önemli değişimlerin yaşanmaya başladığı döneme denk gelmiştir. Dolayısıyla hem okulun varlığıyla, varsayımlarıyla ve disiplindeki diğer kuramlara olan benzerlikleriyle ilgili tartışmalar hem de dünya siyasetindeki önemli değişimler sayesinde İngiliz Okulu kuramına ilgi artmaya başlamıştır. Bununla birlikte, İngiliz Okulu'nun temel eserleri arasında kabul edilen iki kitap (Wight, 1992; Watson, 1992) daha önceki yıllarda yazılmalarına rağmen ancak 1992'de yayımlanabilmiş ve düşünce okuluna ilginin artmasında etkili olmuştur.

3.1. Artan İlgi ve Yeni Yayınlar

Dünya siyasetinde 1990'ların başında yaşanan değişim ve dönüşümler, Uluslararası İlişkiler disiplini kuramları ve araştırma yöntemleri konusunda büyük tartışmaları başlatmıştır. Soğuk Savaş dönemi kuramlarının sorgulanmaya başlamasının nedeni bu kuramların Soğuk Savaş'ın sona ereceğini öngörememesi ve liberal demokratik düzenin tüm dünyaya yayılacağı hipotezlerinin sonuçsuz kalmasıydı. Disiplinde klasik So-

ğuk Savaş dönemi kuramlarının mevcut dünya siyasetini ve uluslararası ilişkileri açıklamada yetersiz kaldığı görülmüştür. 1990'ların başında Soğuk Savaş dönemi kuramlarının işlevi ve etkileri sorgulanmaya başlarken, İngiliz Okulu disiplini sahip olduğu "klasik yaklaşım"la ve ana varsayımlarıyla dönemin tartışma konularına önemli öngörüler sunabileceğini göstermiştir (Hall & Dunne, 2019: 25). Böylece, Soğuk Savaş'ın sona ermesinin ardından İngiliz Okulu'na yönelik artan bir ilgi oluşmuştur (Bellamy, 2007:76; Arı, 2014:37).

Bu dönemde İngiliz Okulu'na ilginin artmasını sağlayan bir başka etken, yine aynı dönemde disiplinde pozitivistlere karşı yükselen İnşacılık akımının daha fazla zemin kazanmasıydı. İnşacı kuramcıların keşfetmekte olduğu uluslararası toplum kavramı ve uluslararası ilişkilerin toplumsal yönleri, İngiliz Okulu'nda neredeyse yarım yüzyıllık geçmişe sahip oturmuş bir tartışma konusuydu. İnşacılıkla sahip olduğu benzerlikler üzerinden yeniden okunan İngiliz Okulu, güçlü tarihsel, felsefi ve kuramsal temelleri sayesinde en azından Avrupa akademisinde hem kuramsal hem ampirik analiz için tercih edilen bir yaklaşım haline gelmiştir (Devlen & Özdamar, 2010:44) (Bu çalışmalara örnek olarak bkz. Dunne, 1995; Jones, 1998; Wæver, 1999; Reus-Smit, 2002). Uluslararası toplum kavramının yanı sıra, Soğuk Savaş sonrası disiplinin gündemine yerleşen kültür, etik ve normatif tartışmalar da İngiliz Okulu düşünürlerince zaten ele alınan konular arasındaydı (Kültür üzerine çalışmalar için bkz. Rengger, 1992; Stivachtis, 1998; Reus-Smit, 1999. Normatif tartışmalar ve etik üzerine çalışmalar için bkz. Linklater, 1992; Smith, 1992; Wheeler, 1996; Nardin, 1998; Kingsbury, 1998; Linklater, 1998).

Kendilerini İngiliz Okulu geleneğiyle tanımlayan veya İngiliz Okulu düşüncesiyle etkileşime giren akademisyenlerin sayısı bu dönemde giderek artmıştır (Bellamy, 2007:77). Bu artışla birlikte 1990'larda İngiliz Okulu'yla bağlantılı çalışmalar da çoğalmaya başlamıştır. Kimi akademisyenler İngiliz Okulu ile diğer kuramlar veya yaklaşımlar

arasındaki benzerlikleri ve olası ortak araştırma konularını ele alırken (Buzan, 1993; Buzan & Little, 1996; Little, 1995), diğer akademisyenler İngiliz Okulu'nun araştırma konularının sınırlarını belirlemeye ve disipline katkılarını kanıtlamaya girişmiştir (Buzan & Little, 1994; Brown, 1995; Fawn & Larkins, 1996; Jackson, 1996; Little, 1998). Ayrıca yine bu dönemde, İngiliz Okulu'nun tarihçesiyle ve entelektüel çerçevesiyle ilgili araştırmalar yoğunlaşmıştır (Dunne, 1998; Suganami, 2003; Vigezzi, 2005). Tüm bunlar bir arada düşünüldüğünde, kuramın varlığını, kavramsal çerçevesini ve disipline yerini sağlamlaştıran çalışmaların yapıldığı ve böylece İngiliz Okulu'nun disipline temel kuramlar arasında kendine yer edinmesi yolunda ilerleme kaydedildiği görülmektedir.

3.2. Buzan'ın Britanya Komitesi'ni Yeniden Toplama Çağrısı

Bu düşünce okuluna ilgiyi arttıran ve yukarıda özetlenmeye çalışılan ilk adımların ardından İngiliz Okulu'nun yeniden canlanmasını (veya kimi yazarlara göre "Yeni İngiliz Okulu"nun doğmasını) sağlayan en önemli adım, Barry Buzan'ın 1999'da yaptığı çağrı olmuştur. Buzan, Britanya Uluslararası İlişkiler Derneği (*British International Studies Association-BISA*) 1999 yılı toplantısında İngiliz Okulu'nun durumunu değerlendirerek Britanya Komitesi'nin araştırma programı olarak yeniden bir araya getirilmesi çağrısını yapmıştır (Buzan, 1999). Bu çağrı İngiliz Okulu'nun yeniden canlanması sürecinde bir dönüm noktasını teşkil etmiştir (Buranelli, 2015:10).

Buzan, bu çağrısının gördüğü ilginin ardından, disiplinin Britanya'daki önemli dergilerinden *Millennium*'da İngiliz Okulu üzerine bir tartışma bölümü yayımlamıştır. Bu bölümde Watson ve Hurrell gibi bu düşünce okulunun önemli isimlerinin ve Martha Finnemore gibi bu çağrıya farklı yanıt veren araştırmacıların makaleleri yer almıştır ("Forum on the English School", 2001). Buzan buradaki "The English School: An Underexploited Resource in IR" başlıklı makalesinde İngiliz Okulu'nun ayırt edici özelliklerini vurgulayarak

daha tutarlı bir araştırma gündemi inşa edilmesi ve Britanya Komitesi çalışma yöntemlerinin canlandırılması çağrısını yinelemiştir (Buzan, 2001). Komitenin çalışma yöntemlerinin faydasını kanıtladığını düşünen Buzan'a göre, bu yöntemler daha geniş bir grubun kuram ile uygulamayı bağlantılı şekilde çalışabileceği bir araştırma gündemini hayata geçirmek için kullanılabilir.

Soğuk Savaş sonrası disiplineki değişimle birlikte İngiliz Okulu'na yönelik ilginin arttığı bir dönemde Buzan'ın bu çağrısı, akademik dünyada büyük yankı uyandırmıştır. Söz konusu çağrı en azından üç amaca sahipti: Bu amaçlardan birincisi, İngiliz Okulu'nun tüm yönlerini yeniden ele almayı ve değerlendirmeyi hedefleyen bir araştırma gündeminin başlatılmasıydı. İkinci amaç İngiliz Okulu'nun yöntemlerini tartışma ve geliştirme yönünde adım atılmasıydı. Üçüncü amaç ise İngiliz Okulu ile disipline eleştirel yaklaşımlar arasında bir iş birliği oluşturulmasıydı (Green, 2014: 3). Buzan'ın çağrısı kısa süre içinde bu üç amaca da ulaşacaktı.

3.3. (Yeni) İngiliz Okulu Kuramının Evrimi

Yukarıda sözü edildiği gibi Buzan'ın yeniden toplanma çağrısı büyük ilgi görüp amacına ulaşırken bu başarıda Buzan'la çalışan veya kendisinden etkilenen akademisyenlerin çalışmaları da önemli pay sahip olmuştur. Bu akademisyenler İngiliz Okulu'nu hem derinleştirerek hem de genişleterek kuramın evrimine katkı sağlamıştır. Bu yeni dönemde İngiliz Okulu'nun evrimini Buzan çağrısındaki üç amaç kapsamında ele almak mümkündür.

Burada sözü edilen ilk amaç kapsamında, İngiliz Okulu'nun ampirik/bilimsel gündemi ile normatif soruları arasında ayrıma gidilmesini amaçlayan araştırma gündemi kapsamında yeni çalışmalar yapılmıştır. Buzan ve meslektaşları Little yeni araştırma gündemi oluşturulmasıyla ilgili çalışmaları başlatan ilk isimler olurken (Buzan & Little, 2000; Buzan, 2004; Little & Williams, 2006) onları takip eden diğer akademisyenler bu kapsamda dünya tarihindeki uluslararası sistemler, uluslararası toplumun kurumları ve bu kurumla-

rın ortaya çıkışı ve değişimi, dünya toplumu gibi İngiliz Okulu'nun temel kavramları ve varsayımları üzerine çalışmalarını yayımlamıştır (Cox, Dunne & Booth, 2001; Brown, 2001; Holsti, 2004; Clark, 2007; Acharya & Buzan, 2019).

Kimi akademisyenler bu dönemde düzen-adalet, çoğulcu-dayanışması uluslararası toplum ve müdahale etme-etmeme gibi İngiliz Okulu bünyesinde zaten mevcut olan normatif tartışmaları yeniden değerlendirmeye başlamıştır (Wheeler, 2000; Jackson, 2000; Mayall, 2000; Shapcott, 2002; Ayooob, 2002; Brown, 2002; Keren & Sylvan, 2002; Bellamy, 2003; Foot, Gaddis & Hurrell, 2003). Bu normatif tartışmalarda özellikle dikkat çeken kavram insani müdahale kavramı olmuştur. Bunun nedeni, özellikle Soğuk Savaş'ın hemen ardından artan insani müdahale uygulamaları ve bu uygulamaların başarıları/başarısızlıkları olmuştur. İngiliz Okulu kuramcıları bu kavramı iki farklı yaklaşımla yani çoğulculuk ve dayanışmacılık temelinde tartışmıştır. Wheeler (2000) dayanışmacı kanatta yer alırken Jackson (2000) ve Mayall (2000) çoğulcu kanatta yer almıştır.

Bunlar dışında İngiliz Okulu'nun daha önce ele almadığı farklı alanlar ve konular da bu araştırma gündemine dâhil edilmiştir. Burada Buzan bölgesel rejimler ve güvenlik konularının da İngiliz Okulu kuramıyla ele alınabileceğini göstermiştir (Buzan & Gonzalez-Pelaez, 2009; Buzan, 2010; Buzan & Zhang, 2014; Buzan, 2015). Benzer şekilde Dunne, Wheeler, Bellamy ve Hurrell gibi kuramın önemli isimleri, İngiliz Okulu bakış açısını bölgesel örgütler/rejimler ve bölgesel uluslararası toplumlar (Riemer & Stivachtis, 2002; Qui-bin, 2007; Hurrell, 2007; Aalto, 2007), çevre (Falkner, 2017; Paterson, 2005; Falkner, 2012) ve güvenlik (Dunne & Wheeler, 2004; Bellamy & McDonald, 2004; Booth & Wheeler, 2008) gibi konulara uyarlamıştır.

İkinci amaç kapsamında, yorumlayıcı, tarihsel ve nitel olarak sınıflandırılabilir geleneksel yöntemleri (klasik yaklaşımı) kullanan İngiliz Okulu'nun yöntemlerine dair yayınlar ve tartışmalar artmıştır. Buzan bu amaçla iki yeni

çalışma yayımlarken (Buzan, 2004; Buzan, 2014) yeni İngiliz Okulu'nun önemli isimleri de kuramın yöntemlerine yönelik eleştirilere yanıt veren çalışmalarıyla metodolojisini de sağlamlaştırmıştır (Linklater & Suganami, 2006; Navari, 2009; Wilson, 2012; Navari, 2014; Navari & Green, 2014; Navari, 2021). Bu yayınların bir kısmı, 1990'lardaki çalışmaların devamı olarak İngiliz Okulu ile başta İnşacılık olmak üzere diğer kuramlar arasında bağ kurup karşılaştırma yaparken, bir kısmı da İngiliz Okulu'nun eklektik yapısının önemine ve bu eklektik yapının disipline sağlayacağı yeni açılımlara dikkat çekmiştir.

Yukarıda ifade edilen üçüncü amaç kapsamında ise İngiliz Okulu ile Uluslararası İlişkiler disiplinine eleştirel yaklaşımlar arasında çok yönlü bağlar kurulmuş ve bu sayede İngiliz Okulu kuramsal ve kavramsal olarak daha derinden beslenmiştir. Bu bağlardan bir kısmı, İngiliz Okulu'nun normatif soruları ve İnşacılık akımının eleştirel soruları arasında oluşturulmuştur. İngiliz Okulu kuramcıları ayrıca yükselen postkolonyal yaklaşımların eleştirilerine ve hassasiyetlerine de ilgi göstermiş ve böylece kuramın Avrupa-merkezci yaklaşımıyla yüzleşmeye ve öz eleştiri yapmaya yönelmiştir. Bu öz eleştirilerin sonucu olarak Avrupa-merkezciliğin eleştirisi, Avrupa'nın dünyanın geri kalanındaki uluslararası sistemlerle ilk karşılaşmaları ve Avrupa uluslararası toplumundan önceki diğer uluslararası toplumlar üzerine çalışmalar yayımlanmıştır (Buzan & Little, 2000; Shapcott, 2001; Keene, 2002; Suzuki, 2009; Dunne, 2010b). Böylece İngiliz Okulu eleştirel kuramlarla bağ kurarken bir yandan öz eleştirisi yapmış ve böylece disiplinindeki konumunu güçlendirmiştir.

Özetlemek gerekirse, hem 1990'ların başında yaşanan değişimlerin hem de Buzan'ın yeniden toplanma çağrısının etkisiyle 2000'lerle birlikte İngiliz Okulu kavramlarını ve yöntemlerini kullanan çalışmalar artmıştır. Bu çalışmalar İngiliz Okulu kuramının daha önce ele almadığı konuları/soruları ele alarak ve metodolojisini tartışıp sağlamlaştırarak kuramın evrimine katkıda bulunmuştur. Buzan'ın çağrısının ve gerek tek ba-

şına gerekse ortak yazarlarla sunduğu eserlerin de bu evrimin fitilini ateşlediğini söylemek mümkündür.

Son olarak, Buzan'ın bu "Britanya Komitesi'ni yeniden toplama" çağrısını yapmadaki amacının söz konusu komitenin yaptığı gibi makalelerin tartışılacağı ve düzenli aralıklarla gerçekleştirilecek bir seminer dizisini hayata geçirmek olduğu görülmektedir. Ancak internetin küreselleştirdiği ve sık sık büyük ölçekli uluslararası konferansların düzenlendiği günümüz dünyasında küçük ve kapalı Britanya Komitesi'nden daha farklı bir yapı ortaya çıkmıştır. Bu yapı çalışmalarını İngiliz Okulu'nun kurucu üyelerinin yaptıklarının ötesinde taşıyan araştırmacılardan oluşan küresel bir ağ olmuştur (Suganami, 2011:32). Söz konusu küresel ağın en büyük göstergelerinden biri, Uluslararası Çalışmalar Derneği (*International Studies Association-ISA*) bünyesinde bir İngiliz Okulu Bölümü'nün (*English School Section-ENGSS*) kurulmasıdır.¹ İngiliz Okulu'nun daha geniş kapsamlı ve daha çok yönlü bir yapıya kavuşması nedeniyle Buzan'ın Britanya Komitesi'nin çalışma yöntemlerini canlandırma çağrısı işlerlik kazanmamıştır. Bununla birlikte, ENGSS'nin kurulması, Buzan'ın çağrısının küreselleşen dünyada güncel koşullara uyarlanması olarak görülebilir.

Buzan 2020 yılında kendisiyle yapılan bir mülakatta "İngiliz Okulu çalışmaları nereye gidiyor?" sorusuna özetle şu yanıtı vermiştir: "*Aynı anda birçok ilginç koldan ilerliyor. Birincil kurumlar ve bunların zaman içindeki değişimi sorusu üzerine odaklanan çalışmalar var. ... Klasik İngiliz Okulu'nun nispeten göz ardı ettiği konularda, örneğin ikincil kurumlar üzerine ve birincil kurumlar ile ikincil kurumlar arasındaki ilişki üzerine çalışmalar yapılıyor. ... Ayrıca İngiliz Okulu'nu çoğullandırmak için önemli çalışmalar mevcut. Teorilerimiz fazlasıyla Batı tarihine odaklanmıştı ve bu nedenle bugün artık uluslararası toplumların diğer türlerini ortaya çıkar-*

mak ve tarihe daha küresel bir perspektiften bakmak için çaba harcanıyor. ... Bu tür araştırmalar önemli, çünkü bugün artık postkolonyal kırgınlıkların önemli bir rol oynadığı Batı Sonrası bir dünya düzenine ilerlemekteyiz. Bu da ağır çoğulcu bir dünya anlamına gelmekte" (Buzan, 2020). Buzan'ın bu cevabıyla İngiliz Okulu kuramının geçirdiği evrimi ve İngiliz Okulu kuramının ilerlediği yönü özetlediğini söylemek mümkündür.

İngiliz Okulu kuramına yönelik artan ilgiyle birlikte, önemli uluslararası konferanslarda her yıl İngiliz Okulu'na ayrılmış paneller, yuvarlak masa toplantıları ve atölyeler düzenlenmektedir. Bu tür toplantılara son örnekler olarak 2024 ISA kongresinde düzenlenen 13 oturum (ISA, 2024) ve 2024 EISA PEC (European International Studies Association - Pan-European Conference) kongresinde düzenlenen altı oturum (EISA, 2024) verilebilir.

Sonuç

Uluslararası İlişkiler disiplininde özellikle Soğuk Savaş sonrası ilgi görmeye başlayan kuramsal yaklaşımlar içinde İngiliz Okulu önemli yere sahiptir. Disiplinde özellikle Soğuk Savaş sonrası yaşanan dönüşümle ve yeni arayışlarla birlikte bu kurama gösterilen ilginin arttığı görülmektedir. Ancak İngiliz Okulu çok daha uzun bir geçmişe sahiptir ve köklerini İkinci Dünya Savaşı sonrası disiplinin doğasını ve temel varsayımlarını çalışan Uluslararası Siyaset Teorisi Üzerine Britanya Komitesi'nden almaktadır. Britanya Komitesi üyeleri, Soğuk Savaş döneminde baskın olan ABD yaklaşımından farklı bir yönde ilerleyerek kendi araştırma konularını ve yöntemlerini belirlemiştir. Bu komitenin ve komite üyelerinin çalışmaları, Soğuk Savaş döneminin revaçtaki konularından farklıydı ve dolayısıyla disiplinin merkezinden uzakta kalmaktaydı. Ancak bu uzaklık, komite üyelerinin ve onların ardından gelen öğrencilerinin ve meslektaşlarının çalışmalarını etkilememiş; söz konusu yazarlar kendi

¹ ENGSS 1999 başında Barry Buzan, Richard Little ve Ole Wæver tarafından kurulmuştur. ENGSS'nin kurulmasının ardındaki düşünce, mevcut İngiliz Okulu topluluğu içinde bağları güçlendirmek ve (özellikle Dünya Tarihi, Uluslararası Hukuk, Uluslararası Ekonomi Politik, Avrupa Birliği Çalışmaları ve Tarihsel Sosyoloji gibi) diğer disiplinlerdeki benzer çalışma alanlarıyla yeni bağlar kurmaktır. (English School Section (ENGSS) of ISA (2023)).

araştırma sorularına cevap aramayı sürdürmüştür.

Temel kuramlar Soğuk Savaş'ın sona ermesini ve bu süreçte yaşanan gelişmeleri açıklamakta yetersiz kalınca disiplinde yeni arayışlar başlamış ve bu dönemde yükselişe geöen İnşacı ve eleştirel yaklaşımların yanı sıra uluslararası toplum vurgusuyla öne öıkan İngiliz Okulu'na da ilgi artmıştır. Bu düşünce okulunun kavramları, varsayımları ve yöntemleri yeniden ele alınmaya başlarken, Uluslararası İlişkiler disiplinde önemli bir isim olan Barry Buzan'ın Britanya Komitesi'ni yeniden toplama çağırısı da İngiliz Okulu için bir dönüm noktası olmuştur. Bu dönemde, Buzan'ın çağırısının da etkisiyle, dünyanın farklı yerlerinden kendini bu düşünce okuluyla özdeşleştiren ve kuramın temel varsayımlarını kullanıp geliştiren akademisyenler ve araştırmacılar çoğalmıştır.

Çalışmada ortaya konmaya öalışan İngiliz Okulu tarihöesinin genel hatlarını aşağıdaki tabloda olduğu gibi on yıllık dönemler halinde özetlemek mümkündür.

Sonuç olarak, Soğuk Savaş sonrası dönemde disiplinin yerleşik kuramları karşısında sunduğu önemli öngörüler sayesinde ilgi çekmeye başlayan İngiliz Okulu kuramı, Buzan'ın yeniden toplanma çağırısı sonrası hızlı bir canlanma dönemine girmiştir. İngiliz Okulu'nun mevcut araştırma sorularıyla ilgili öalışmalar yapan Dunne, Wheeler, Suganami ve Linklater gibi yazarlar bu dönemde yayınlarını sürdürürken, Buzan, Buzan'ın birlikte öalıştığu akademisyenler (Acharya, Gonzalez-Pelaez, Little ve Zhang) ve Buzan'dan etkilenen diğer araştırmacılar da (Navari, Falkner, Green, Aalto, vd.) kuramın canlanmasında ve evriminde önemli rol oynamıştır.

Bu isimlerin yaptığu öalışmalardan bir kısmı, İngiliz Okulu'nun daha önce yeterince eğilmediği (dünya toplumu, ikincil kurumlar) veya hiç ele almadığu (bölgesel düzey, çevre sorunları, güvenlik) konulara ve sorunlara eğilerek kuramın genişlemesine katkıda bulunmuştur. Bu araştırmacıardan bir kısmı ise, kuramın metodolojisini üzerine tartışmaları ele almış, bu konuda kurama

Tablo 1. İngiliz Okulu Tarihöesinin Genel Hatları²

1959:	Uluslararası Siyaset Teorisi Üzerine Britanya Komitesi'nin kurulması
1960'lar:	Kuramsal/Kavramsal arka planın oluşması ve temel metinlerin yazılması
1970'ler:	İngiliz Okulu'nun klasik eserlerinin yazılması ve yayınlanması
1980'ler:	* (özellikle 80'lerin ikinci yarısı için) Komite üyelerinin ve öğrencilerinin sessizlik dönemi * İngiliz Okulu'nun varlığının/varsayımlarının sorgulanmaya başlanması
1990'lar:	* Değişen uluslararası gündemle İngiliz Okulu kavramlarının tekrar dikkat çekmesi * Temel varsayımlarını ve diğer kuramlarla ilişkisini ortaya koyan yayınların artması * Barry Buzan'ın İngiliz Okulu'nu yeniden canlandırma çağırısı (1999 çağırısı)
2000'ler:	* Barry Buzan'ın İngiliz Okulu'nu yeniden canlandırma çağırısı (2001 makalesi) * İngiliz Okulu kuramına ilginin artması * Dünyanın farklı yerlerinden akademisyenlerin ve araştırmacıların tartışmalara dâhil olması
2010'lardan günümüze	İngiliz Okulu'nun daha önce ele almadığu konuların da ele alınmaya başlaması; yöntemlerinin ilerletilmesi; böylece kapsamlı bir kuram haline gelmesi

² Yazar tarafından oluşturulmuş özün tablodur.

getirilen eleştirileri de dikkate alarak yöntemlerini sağlamlaştırılmayı hedeflemiş ve böylece kuramın derinleşmesine katkı sağlamıştır. Bu dönemde ayrıca İngiliz Okulu ile eleştirel yaklaşımlar arasında kurulan bağlar sayesinde, İngiliz Okulu araştırmacıları kuramın özellikle Avrupa merkezci bakış açısıyla yüzleşerek öz eleştiriye yönelmiştir ki bu da kuramın evriminde önemli bir adım olmuştur. Tüm bu çalışmalar sayesinde İngiliz Okulu kuramına ilgi artarken uluslararası konferanslarda İngiliz Okulu'na ayrılan paneller düzenlenmekte ve bu kuramı ileriye taşıyan yayınlar yapılmaya devam etmektedir.

Kaynakça

- "Forum on the English School". (2001). *Review of International Studies*, 27(3), 465-513.
- Aalto, P. (2007). Russia's Quest for International Society and the Prospects for Regional- Level International Societies. *International Relations*, 21(4), 459-478.
- Acharya, A. & Buzan, B. (2019). *The Making of Global International Relations: Origins and Evolution of IR at its Centenary*. Cambridge University Press.
- Arı, T. (2014). Uluslararası İlişkilerde Büyük Tartışmalar ve Post-Modern Teoriler. In T. Arı (Ed) *Postmodern Uluslararası İlişkiler Teorileri 2, Uluslararası İlişkilerde Eleştirel Yaklaşımlar*, Dora Yayınları, 1-47.
- Ayoob, M. (2002). Humanitarian Intervention and State Sovereignty. *International Journal of Human Rights*, 6(1), 81-102.
- Bellamy, A.J. (2003). Pragmatic Solidarism and the Dilemmas of Humanitarian Intervention. *Millenium*, 31(3), 473-479.
- Bellamy A.J. (2007). The English School. In M. Griffiths (Ed) *International Relations Theory for the Twenty-First Century, An Introduction*, Routledge, 75-87.
- Bellamy A.J., & McDonald, M. (2004). Securing International Society: Towards an English School Discourse of Security. *Australian Journal of Political Science*, 39(2), 307-330.
- Booth, K. & Wheeler, N. (2008). *The Security Dilemma: Fear, Cooperation and Trust in World Politics*. Palgrave.
- Brown, C. (1995). International theory and international society: the viability of the middle way?. *Review of International Studies*, 21, 183-196.
- Brown, C. (2001). World Society and the English School: An 'International Society' Perspective on World Society. *European Journal of International Relations*, 7(4), 423-441.
- Brown, C. (2002). *Sovereignty, Rights and Justice*. Polity Press.
- Bull, H. (1966a). The Grotian Conception of International Society. In H. Butterfield & M. Wight (Eds) *Diplomatic Investigations, Essays in International Politics*. Harvard University Press, 51-73.
- Bull, H. (1966b). International Theory, The Case for a Classical Approach. *World Politics*, 18(3), 361-377.
- Bull, H. (1976). Martin Wight and the Theory of International Relations: The Second Martin Wight Memorial Lecture. *British Journal of International Studies*, 2(2), 101-116.
- Bull, H. (1992). Martin Wight and the Theory of International Relations. In G. Wight & B. Porter (Eds) *International Theory: The Three Traditions, Martin Wight*, Holmes & Meier, iv-xxiii.
- Bull, H. (1977). *The Anarchical Society: A Study of Order in World Politics*. Columbia University Press.
- Bull, H. (1984). *Intervention in World Politics*. Clarendon Press.
- Bull, H., & Watson, A. (Eds.) (1984). *The Expansion of the International Society*. Clarendon Press.
- Buranelli, F.C. (2015). The State of the Art of the English School. In R.W. Murray (Ed). *System, Society, and the World, Exploring the English School of International Relations*, 2nd Edition,

E-International Relations Publishing, 10-17.

Butterfield, H. & Wight, M. (Eds.). (1966a). *Diplomatic Investigations, Essays in International Politics*. Harvard University Press.

Butterfield, H. & Wight, M. (1966b). Preface. In H. Butterfield, & M. Wight, (Eds.). (1966a). *Diplomatic Investigations, Essays in International Politics*, Harvard University Press., 11-13.

Buzan, B. (1993). From International System to International Society: Structural Realism and Regime Theory Meet the English School. *International Organization*, 47(3), 327-352.

Buzan, B. (1999). The English School as a Research Program: An Overview, and a Proposal for Reconvening. In BISA Convention, Manchester, England.

Buzan, B. (2001). The English School: an underexploited Resource in IR?. *Review of International Studies*, 27(3), 471-488.

Buzan, B. (2004). *From International to World Society? English School Theory and the Social Structure of Globalisation*. Cambridge University Pres.

Buzan, B. (2010). The English School and International Security. In M.D. Cavelty, & V. Mauer, (Eds). *The Routledge Companion to Security Studies*, Routledge.

Buzan, B. (2014). *An Introduction to the English School of International Relations, The Societal Approach*. Polity.

Buzan, B. (2015). The English School: A neglected approach to International Security Studies. *Security Dialogue*, 46(2), 126-143.

Buzan, B. (2020). The transformation of global international society and the security agenda. Interview with Professor Barry Buzan. *Security and Defence Quarterly*, 30(3), 7-14.

Buzan, B. & Gonzalez-Pelaez, A. (Eds.), (2009). *International Society and the Middle East: English School Theory at the Regional Level*. Palgrave.

Buzan, B. & Little, R. (1994). The Idea of 'International System': Theory Meets History. *International Political Science Review*, 15(3), 231-255.

Buzan, B. & Little, R. (1996). Reconceptualizing Anarchy: Structural Realism Meets World History. *European Journal of International Relations*, 22(4), 403-438.

Buzan, B. & Little, R. (2000). *International Systems in World History: Remaking the Study of International Relations*. Oxford University Press.

Buzan, B. & Zhang, Y. (2014). *Contesting International Society in East Asia*. Cambridge University Press.

Clark, I. (2007). *International Legitimacy and World Society*. Oxford University Press.

Cox, M., Dunne, T., & Booth, K., (Eds.). (2001). *Empires, Systems and States: Great Transformations in International Politics*. Cambridge University Press.

Devlen, B. & Özdamar, Ö. (2010). Uluslararası İlişkilerde İngiliz Okulu Kuramı: Kökenleri, Kavramları ve Tartışmaları. *Uluslararası İlişkiler*, 7(25), 43-68.

Dunne, T. (1995). The Social Construction of International Society. *European Journal of International Relations*, 1(3), 367-89.

- Dunne, T. (1998). *Inventing International Society, A History of the English School*. MacMillan Press.
- Dunne, T. (2010a). The English School. In C. Reus-Smit & D. Snidal (Eds) *The Oxford Handbook of International Relations*, Oxford University Press, 267-285.
- Dunne, T. (2010b). The Liberal Order and the Modern Project. *Millennium: Journal of International Studies*, 38, 535-543.
- Dunne, T. & Wheeler, N. (2004). 'We the Peoples': Contending Discourses of Security in Human Rights Theory and Practice. *International Relations*, 18:1, 9-23.
- EISA (2024). Retrieved from <https://pec2024.eisa-net.org/>.
- English School Section (ENGSS) of ISA (2023), About ENGSS, retrieved from <https://www.isanet.org/ISA/Sections/ENGSS/About-ENGSS>.
- Epp, R. (2014). The British Committee on the Theory of International Politics and Its Central Figures. In C. Navari & D.M. Green (Eds) *Guide to the English School in International Studies*, Willey Blackwell, 25-36.
- Falkner, R. (2012). Global environmentalism and the greening of international society. *International Affairs*, 88(3), 503-522.
- Falkner, R. (2017). International Climate Politics between Solidarism and Pluralism: An English School Perspective. In H. Stevenson & O. Corry (Eds) *Traditions and Trends in Global Environmental Politics: International Relations and the Earth*, Routledge.
- Fawn R. & Larkins, J. (Eds). (1996). *International Society after the Cold War: Anarchy and Order Reconsidered*. Macmillan.
- Foot, R., Gaddis, J. & Hurrell, A. (Eds.). (2003). *Order and Justice in International Relations*. Oxford University Press.
- Fox, W.T.R. (Ed). (1959). *Theoretical Aspects of International Relations*. University of Notre Dame Press.
- Gong, G.W. (1984). *The Standard of 'Civilization' in International Society*. Clarendon Press.
- Grader, S. (1988). The English School of International Relations: Evidence and Evaluation. *Review of International Studies*, 14(1), 29-44.
- Green, D.M. (2014). Introduction to the English School in International Studies. In C. Navari & D. M. Green (Eds) *Guide to the English School in International Studies*, Willey Blackwell, 1-6.
- Hall, I. & Dunne, T. (2019). Introduction to the New Edition. In H. Butterfield & M. Wight (Eds) *Diplomatic Investigations, Essays in International Politics*, with a new Introduction by Tim Dunne and Ian Hall, Oxford University Press, 1-36.
- Holsti, K.J. (2004). *Taming the sovereigns: Institutional Change in International Politics*, Cambridge University Press.
- Hurrell, A. (2007). One world? Many worlds? The place of regions in the study of international society. *International Affairs*, 83(1), 127-146.
- ISA (2024). Annual Convention Program, retrieved from <https://www.isanet.org/Conferences/ISA2024/Program>.

- Jackson, R. (1990). *Quasi-States, Sovereignty, International Relations and the Third World*, Cambridge University Press.
- Jackson, R. (1996). Is There a Classical International Theory?. In K. Booth, S. Smith, & M. Zaleski (Eds) *International Theory: Positivism and Beyond*, Cambridge University Press, 203–218.
- Jackson, R. (2000). *The Global Covenant: Human Conduct in a World of States*, Oxford University Press.
- James, A. (1986). *Sovereign Statehood: The Basis of International Society*, Allen and Unwin.
- Jones, R.E. (1981). The English School of International Relations: A Case for Closure. *Review of International Studies*, 7(1), 1-13.
- Jones, B. (1998). The English School and the Political Construction of International Society. In B.A. Roberson (Ed) *International Society and the Development of International Relations Theory*, Pinter, 231-245.
- Keene, E. (2002). *Beyond the Anarchical Society: Grotius, Colonialism and Order in World Politics*. Cambridge University Press.
- Keren, M. & Sylvan, D.A. (Eds). (2002). *International Intervention: Sovereignty vs. Responsibility*, Frank Cass.
- Kingsbury, B. (1998). Confronting Difference: the Puzzling Durability of Gentili's Combination of Pragmatic Pluralism and Normative Judgment, *American Journal of International Law*, 92(4), 713-723.
- Linklater, A. (1990). *Beyond Realism and Marxism: Critical Theory and International Relations*. Macmillan.
- Linklater, A. (1992). What is a Good International Citizen?. In P. Keal (Ed) *Ethics and Foreign Policy*, Allen and Unwin, 21-43.
- Linklater, A. (1998). *The Transformation of Political Community: Ethical Foundations of the Post-Westphalian Era*. Polity Press Blackwell Press.
- Linklater, A. & Suganami, H. (2006). *The English School of International Relations: A Contemporary Reassessment*. Cambridge University.
- Little, R. (1995). Neorealism and the English School: A Methodological, Ontological and Theoretical Reassessment. *European Journal of International Relations*, 1(1), 9–34.
- Little, R. (1998). International System, International Society and World Society: A Re- evaluation of the English School. In B.A. Roberson (Ed) *International Society and the Development of International Relations Theory*, Pinter, 59-79.
- Little, R. & Williams, J. (Eds.). (2006). *The Anarchical Society in a Globalized World*. Palgrave.
- Lyons, G.M. (1986). The Study of International Relations in Great Britain: Further Connections. *World Politics*. 38(4), 627-628.
- Mayall, J. (1982). *The Community of States: A Study in International Political Theory*. George Allen and Unwin.
- Mayall, J. (1998). *Nationalism and International Society*. Cambridge University Press.

- Mayall, J. (2000). *World Politics: Progress and its Limits*. Polity.
- Nardin, T. (1998). Legal Positivism as a Theory of International Society. In D.R. Mapel & T. Nardin (Eds). *International Society: Diverse Ethical Perspectives*, Princeton University Press.
- Navari, C. (Ed). (2009). *Theorising International Society, English School Methods*. Palgrave Macmillan.
- Navari, C. (2014). English School Methodology. In C. Navari & D.M. Green (Eds) *Guide to the English School in International Studies*, Wiley-Blackwell, 143-158.
- Navari, C. (Ed) (2014). *International Society, The English School*. Palgrave Macmillan.
- Navari, C. & Green, D.M. (Eds.). (2014). *Guide to the English School in International Studies*. Willey Blackwell.
- Palabıyık, M.S. (2019). İngiliz Okulu. In R. Gözen (Ed). *Uluslararası İlişkiler Teorileri*, 2nci baskı. İletişim Yayınları, 217-255.
- Paterson, M. (2005). Global Environmental Governance. In A.J. Bellamy (Ed). *International Society and its Critics*, Oxford University Press, 163-177.
- Qiu-bin, W. (2007). The Northeast Asia Regional International Society: From the English School Perspective. *Jilin University Journal Social Sciences Edition*, 2, 59-65.
- Rengger, N.J. (1992). Culture, Society and Order in World Politics. In J. Bayliss & N.J. Rengger (Eds.). *Dilemmas of World Politics*, Clarendon Press.
- Reus-Smit, C. (1999). *The Moral Purpose of the State: Culture, Social Identity, and Institutional Rationality in International Relations*. Princeton University Press.
- Reus-Smit, C. (2002). Imagining Society: Constructivism and the English School. *British Journal of Politics and International Relations*, 4(3), 487-509.
- Riemer, A.K. & Stivachtis Y.A. (Eds), (2002). *Understanding EU's Mediterranean Enlargement: The English School and the Expansion of Regional International Societies*. Peter Lang.
- Shapcott, R. (2001). *Justice, Community and Dialogue in International Relations*. Cambridge University Press.
- Shapcott, R. (2002). Solidarity and After: Global Governance, International Society and the Normative 'Turn' in International Relations. *Pacifica Review: Peace, Security & Global Change*, 12(2), 147-165.
- Smith, S. (1992). The Forty Years Detour: The Resurgence of Normative Theory in International Relations. *Millennium*. 21(3), 489-506.
- Stivachtis, Y.A. (1998). *The Enlargement of International Society: Culture versus Anarchy and Greece's Entry into International Society*. Macmillan.
- Suganami, H. (1983). The Structure of Institutionalism: An Anatomy of British Mainstream International Relations. *International Relations*, 7(5), 2363-2381.
- Suganami, H. (2003). British Institutionalists, or the English School, 20 Years On. *International Relations*. 17(3), 253-271.
- Suganami, H. (2011). The English School, History and Theory. *Ritsumerikan International Affairs*.

9, 27-50.

Suzuki, S. (2009). *Civilization and Empire: China and Japan's Encounter with European International Society*. Routledge.

Vigizzi, B. (2005). *The British Committee on the Theory of International Politics (1954-1985), The Rediscovery of History*, trans. by Ian Harvey, Edizioni Unicopli.

Vincent, R. J. (1986). *Human Rights and International Relations*. Cambridge University Press.

Wæver, O. (1999). Does the English School's *Via Media* equal the Contemporary Constructivist Middle Ground?. BISA Conference. Manchester, England.

Watson, A. (1982). *Diplomacy: The Dialogue Between States*. Methuen.

Watson, A. (1992). *The Evolution of International Society, A Comparative Historical Analysis*. Routledge.

Wheeler, N.J. (1996). Guardian Angel or Global Gangster: A Review of the Ethical Claims of International Society. *Political Studies*, 44, 123-135.

Wheeler, N.J. (2000). *Saving Strangers: Humanitarian Intervention in International Society*. Oxford University Press.

Wight, M. (1977). *Systems of States*, edited by Hedley Bull, Leicester University Press.

Wight, M. (1992). *International Theory, The Three Traditions*, edited by Gabriele Wight and Brian Porter, with an introductory essay by Hedley Bull, Holmes & Meier.

Wilson, P. (1989). The English School of International Relations: A Reply to Sheila Grader. *Review of International Studies*, 15(1), 49-58.

Wilson, P. (2012). The English School Meets the Chicago School: The Case for a Grounded Theory of International Institutions. *International Studies Review*, 14, 567-590.

Extended Summary

Providing a comprehensive perspective by putting forth an eclectic structure on the concepts, assumptions, and methods of the International Relations discipline, the English School theory emerged during the Cold War period. However, it was looked over by the discipline in the Cold War period which was dominated by the American academics. The English School attracted more interest many years later in the post-Cold War era due to its ability to explain the developments of the period and became one of the main theories of the discipline. This study seeks to answer how this theory developed and what factors let it come to the fore in the discipline during the post-Cold War era.

Many recent studies in the Turkish literature examine or use the main assumptions and concepts of the English School or utilise the English School theory as their theoretical framework. However, there is a gap in this literature about the developmental narrative of the theory. Designed as a review article, this study aims to fill this gap and point out the importance of the contributions of Barry Buzan and the scholars influenced by Buzan to the evolution of the English School theory.

As a result, the study consisted of three parts. The first part dwells on the composition, members, and working methods of the British Committee on the Theory of International Politics, which laid the foundation for the English School. The second part questions the reasons for the period of silence of this school of thought. The third part examines the factors that helped the English School to revive and claim its place among the main theories of the International Relations discipline in the Post Cold War era with a particular focus on Buzan's call to reconvene the English School (or the British Committee, to be more precise). Then, this last part evaluates the contributions of the scholars working with or influenced by Buzan to the theory. As a result, the study reveals the importance of the contributions to the development and evolution of the English School theory by Buzan and the scholars he worked with or influenced.

